

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

**ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКІ ФОРМИ УПРАВЛІННЯ
ЗАГАЛЬНООСВІТНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ**
Навчально-методичний посібник за матеріалами
інтернет-семінару

Черкаси

2014

ББК 74.04 (4Укр)3

Д 36

Рекомендовано до друку Вченою радою ЧОПОПП.

Протокол № 2 від 28 травня 2014 року

Укладачі:

Лісова Н.І., проректор з питань ЗНО та моніторингу якості освіти Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради

Рецензенти:

Волошенко О.В., доцент кафедри педагогіки, кандидат педагогічних наук Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради;

Жила І.А., заступник директора з навчально-виховної роботи Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №32 Черкаської міської ради

Д 36 Державно-громадські форми управління загальноосвітніми навчальними закладами: навчально-методичний посібник за матеріалами інтернет – семінару / [уклад. Н.І.Лісова, О.І.Замулко]. – Черкаси, 2014.- 118 с.

У навчально-методичному посібнику представлені матеріали учасників інтернет-семінару, який проводився лабораторією розвитку освіти та педагогічних інновацій Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради у листопаді 2013 року з теми «Державно-громадські форми управління загальноосвітніми навчальними закладами».

Розглянуто закордонний досвід державно-громадського управління загальноосвітніми навчальними закладами, форми самоврядування та механізми забезпечення успіху формування соціального партнерства основних учасників шкільної освіти: учителів, учнів, їх батьків та громади.

Для керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

©ЧОПОПП, 2014.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
I. Розвиток державно-громадського управління загальноосвітніми навчальними закладами в контексті сучасних законодавчо-нормативних актів.....	5
1. Дзєга В.Д., Янголь М.П. Державно-громадське управління сучасною сільською школою.....	5
2. Атамась Л.І. Упровадження державно-громадського управління в закладах системи освіти.....	
3. Каракаш І.Г. Розвиток державно-громадського управління Шполянського НВК «ЗОШ І-ІІІ ступенів №2 – ліцей» Шполянської районної ради в контексті сучасних законодавчо-нормативних актів.....	
4. Марченко С.М. Розвиток громадсько спрямованого управління загальноосвітнім навчальним закладом в системі освіти.....	
5. Шелепко Г.А. Система управління загальноосвітніми навчальними закладами України: закордонний досвід та шляхи демократизації.....	
6. Миронюк Г.М. Особливості громадсько-державного управління в діяльності сучасної школи.....	
7. Починок Л.І. Шляхи розвитку державно-громадського управління сільською школою.....	
II. Механізми забезпечення успіху державно-громадського управління загальноосвітніми навчальними закладами.....	
8. Мороз А.І. Структура та діяльність державно-громадського управління Журавського НВК.....	
9. Пилінко Л.М. Шляхи досягнення спільної мети.....	
III. Форми самоврядування в системі загальної середньої освіти: досвід, досягнення, результати впливу на розвиток навчального закладу.....	
10. Гайдай І.Б. Учнівське самоврядування – чинник удосконалення навчально-виховної роботи в школі.....	
11. Кодола М.В. Самоврядування в Княжицькому НВК: досвід, досягнення, результати впливу на розвиток навчального закладу.....	
12. Лосіцький В.М. Організація діяльності та роль учнівського самоврядування у формуванні майбутнього громадянина.....	
13. Овчаренко І.Ю., Сидоренко Н.В. Учнівське самоврядування у школі та його роль у навчально-виховному процесі.....	
14. Присяжненко В.М., Висотенко О.А. Учнівське самоврядування в умовах сучасності.....	

ВСТУП

Сучасна освіта в Україні характеризується переходом від державного до державно-громадського управління.

Головною метою державно-громадського управління є поєднання зусиль держави і суспільства у вирішенні проблем формування державної політики в галузі освіти, питань навчально-виховної, методичної, економічної, фінансово-господарської діяльності закладів освіти. Необхідно створювати нові, демократичні, відкриті моделі управління освітою, що орієнтують освітні процеси не на відтворення, а на розвиток. Тобто державне управління освітою повинне відбуватися з урахуванням думки громади та всіх учасників навчально-виховного процесу, унаслідок чого буде змінюватись навантаження, функції, структура та стиль центрального й регіонального управління освітою.

Одним із завдань освіти є виховання громадян України, їх підготовка до життя у демократичному суспільстві, усвідомлення та дотримання демократичних цінностей та законів. Ефективним способом пізнання демократії є набуття молодого людиною досвіду управління власною життєдіяльністю та громадськими справами. І саме шкільне самоврядування дає учням досвід впровадження демократичних цінностей у життя суспільства. Залучення учнів і батьків, членів піклувальної ради до обговорення проблем навчального закладу з метою пошуку та прийняття спільних рішень, утвердження власних прав та обов'язків, участі у формуванні та розподілі бюджету навчального закладу є елементами формування громадянського суспільства, в основі якого лежить певна модель державно-громадського управління.

Важливим є демократизація відносин «учитель-учень» та активне залучення батьківської громадськості до співпраці із загальноосвітнім навчальним закладом. Таке партнерство успішно реалізується у межах шкільної ради, батьківського комітету та піклувальної ради. Великий потенціал закладено і в активістах учнівського самоврядування. Лідери із притаманними їм позитивним іміджем, почуттям відповідальності та елементами самоменеджменту можуть стати надійними помічниками педагогів в організації навчально-виховного процесу й учнівського колективу.

Громада і школа спільними зусиллями досягають успіху в розвитку не тільки школи, а й громади, планують спільну діяльність, розробляють проекти, залучаючи до співпраці для ефективного функціонування школи і громади.

В основі громадсько-державного управління є ідея активної ролі громади та державних структур у забезпеченні функціонування, збереження й розвитку школи...

I. РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНИХ АКТІВ

В. Д. Дзєга,

*директор Степанівської загальноосвітньої школи
I-II ступенів Драбівської районної ради;*

М. П. Янголь,

*заступник директора з навчально-виховної
роботи Степанівської загальноосвітньої школи
I-II ступенів Драбівської районної ради*

Анотація

У статті розміщено практичний матеріал організації освітньої системи села на засадах державно-громадського управління. Обґрунтовано обрану для упровадження модель державно-громадського управління Степанівською ЗОШ I-II ступенів Драбівської районної ради Черкаської області. Для керівників освітніх закладів, методистів, працівників органів самоврядування села.

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ СІЛЬСЬКОЮ ШКОЛОЮ

Система освіти – це сукупність навчально-виховних та культурно-освітніх закладів, які відповідно до Конституції та інших законів України здійснюють освіту і виховання її громадян. В статті 53 Конституції України говориться: «Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної і післядипломної освіти, різних форм навчання...» [31]. Відповідно до завдань нашого дослідження відзначаємо роль держави, її структур у функціонуванні системи освіти. Завдання системи освіти, її структура визначаються Законом України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту». Сучасний стан освітньої галузі в Україні зумовлює необхідність модернізації системи державного управління освітою, в тому числі й загальною середньою, формування ефективних механізмів державно-громадського управління освітою. Таке управління є сьогодні актуальним і орієнтує освітній процес на постійний розвиток. Сільська школа – навчальний заклад, який характеризується своєрідною специфікою. Це сукупність різних типів і видів загальноосвітніх закладів, різноманітних за наповнюваністю, територіальним розташуванням, соціальним оточенням, національним складом. У своїй традиційній формі освіта на селі сьогодні не може конкурувати з освітою міста. Відповідно до таких особливостей актуальною є потреба у створенні організаційно-педагогічних умов для формування різних моделей навчально-виховного процесу сільської школи. В загальних рисах нами визначені основні аспекти упровадження навчально-виховної моделі сільської школи: цілетворчий аспект, змістовий ресурс принципи реалізації змісту, специфіка умов реалізації змісту освітнього процесу, діяльнісні шляхи реалізації змісту, аналіз наявних умов, принципів, результати досягнення мети, реалізації змісту.

Переважає більшість сільських шкіл є малокомплектними, де найважче забезпечити високу організацію навчально-виховного процесу. Адже крім суто педагогічних особливостей на якості функціонування сільських шкіл позначилася затяжна фінансово-економічна криза, складна демографічна ситуація, зникнення базових господарств, які утримували соціальну інфраструктуру села. Стосовно науково-методичного забезпечення діяльності сільських шкіл, то слід визнати, що розкриттю цієї теми у 2005-2010 роках приділялась значна увага науковців і практиків. Хоча деяким аспектам присвячені лише

окремі праці. Дослідженням особливостей організації навчально-виховного процесу в малокомплектній школі займаються О.Я. Савченко, Н.І. Присяжнюк, Г.Б. Тришнівська, В.В. Мелешко, О.М. Коберник. Науково-методичні засади діяльності навчально-виховних комплексів «школа-дошкільний навчальний заклад» досліджує В.Г. Кузь. Праці попередників допомагають розкрити сутність проблеми, визначити доцільність цілеспрямованої діяльності саме в певних, правильних перспективних напрямках. Ця проблема знайшла своє відображення в працях К.Д.Ушинського, І.Я. Франка, С.Ф.Русової, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського, Г.І.Ващенко, О.А. Захаренка, В.Ф. Шаталова. Науковець В.В. Мелешко зазначає, що «професійні якості вчителя розглядаються через його особистісні здібності та вміння, зокрема такі компетентності, як: уміння адаптуватися у соціальне середовище; ефективно використовувати набуті знання у практичній діяльності; здатність генерувати нові перспективні та реальні ідеї; володіти педагогічним тактом, визначати напрямки власної діяльності, шляхи та способи самовдосконалення, бути комунікабельним у різних соціальних групах, толерантним у спілкуванні з дітьми, батьками, громадськістю; цілеспрямовано використовувати свій теоретичний та практичний потенціал для педагогічної діяльності, активної життєтворчості колективу; визначати основні напрямки власної діяльності, шляхи та способи самовдосконалення»[35, 19]. На думку науковця Петра Плотнікова «...школа повинна виховувати людей демократичних, тобто відповідальних і самостійних. Це і є соціальне замовлення школі» [38, 52]. Відомий науковець Бондаревська О.В. вказує, що «епіцентром навчання є людина, яка пізнає культуру шляхом діалогічного спілкування, обміну думками» [4, 58]. Актуальною, на думку польського науковця Терези Гізи, є освіта, «що базується на творчому мисленні, наукових методах пізнання, самостійному пошуку правди» [8, 48]. «Ефективність модернізації освіти залежить від якості і повноти її реалізації в конкретних навчально-виховних регіональних умовах» [9, 32]. В контексті нашого дослідження відзначаємо, що найбільшу цінність тут являють собою такі пріоритети, як професіоналізм, організаційне, фінансове й науково-методичне забезпечення, інтегрування в світовий інформаційно-освітній простір при врахуванні регіонального компонента. Все це визначає гуманістичну спрямованість навчання, варіативність освітнього процесу, упровадження в практику нових освітніх технологій, що сприятиме ефективності навчально-виховної діяльності сучасної сільської школи. В світі не існує ідеальних систем освіти та управління нею – кожна формується на культурно-історичних традиціях народів і своїх країн і залежить від соціально-економічних і політичних реалій [39]. У наукових дослідженнях розкрито, як правило, загально-педагогічні та методичні аспекти організації навчально-виховного процесу. Питання державно-громадського управління сільською школою не були об'єктом глибокого наукового дослідження. Хоча цей аспект є досить складним і специфічним. І на сьогодні, зважаючи на вищезазначене, актуальним. Особливої гостроти ця проблема набула в останні роки, адже докорінні зміни цілей і цінностей суспільної свідомості, ринковий характер економіки зумовили зміну об'єктів і суб'єктів управління й вимагають нової методології управління сучасною сільською школою. Проведений аналіз показав, що методологічна основа дослідження соціально-педагогічної системи загальноосвітньої школи у Н.В. Кузьміної є найбільш оптимальною. А.В. Барабанщиков запропонував змістово-функціональну концепцію аналізу педагогічних явищ. У відповідності з цим соціально-педагогічна система – це взаємозв'язані структурні і функціональні компоненти, які залежать від мети виховання, освіти і навчання підростаючого покоління [38].

Національна стратегія розвитку освіти, яку нещодавно ухвалив Кабінет Міністрів України, ставить завдання розвивати систему громадсько-державного управління освітою з одночасним контролем за якістю освітньої діяльності. Модернізація системи управління передбачає: упровадження в життя різних моделей державного-громадського управління розвитком навчальних закладів; розробку моделі і методики впровадження державно-громадського управління у практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів; забезпечення розвитку науково-методичних служб і включення питання державно-

громадського управління у навчальні плани курсів підвищення кваліфікації та плани підготовки керівників навчальних закладів.

На нашу думку, цілетворчий аспект в управлінні сільською школою потребує оновлення законодавчої бази, розробок з теорії управління школою. З огляду на реальний стан процесів реформування освітнього простору села очевидно є суперечність між об'єктивною потребою модернізації управління сільським навчальним закладом і одночасно недостатньою розробкою цієї проблеми як на теоретичному, так і на діяльнісно-практичному рівнях. Саме наявність цієї проблеми й зумовила вибір **теми наукового дослідження: «Державно-громадське управління сучасною сільською школою»**. Дане дослідження ґрунтується на потребах оновлення всіх аспектів управління сільською школою як соціально-педагогічної системи. Воно є частиною експериментальної роботи Степанівської загальноосвітньої школи I-II ступенів Драбівського району Черкаської області.

Об'єкт дослідження – управління сільською школою на державно-громадських засадах.

Предмет – організація державно-громадського управління як складової частини соціально-педагогічної системи сільської школи.

Мета дослідження – здійснення теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки моделі організації державно-громадського управління сучасної сільської школи. Відповідно до об'єкта, предмета та мети дослідження було висунуто **гіпотезу** про те, **що управління сільською школою різних типів може стати ефективним лише при врахуванні особливостей специфіки таких закладів у кожному окремо взятому населеному пункті**. Нами гіпотетично визначено й практично вирішено мету, зміст, принципи реалізації змісту, специфіку умов, шляхи та результати досягнення мети процесу управління школою на державно-громадських засадах. Мета й гіпотеза роботи зумовили необхідність виконання таких **завдань**:

1. Проаналізувати сучасний стан проблеми, що досліджується, в педагогічній теорії й практиці державно-громадського управління сільськими школами.

2. Визначити особливості такого управління залежно від специфіки сільської школи та умов, що склалися в кожному окремо взятому населеному пункті.

3. Вирішити проблему наділення правами управління освітнім процесом сільської школи.

4. Дослідити роль і місце педагогічної ради навчального закладу як органу державно-громадського управління під час проведення регіонального експерименту.

5. Розробити освітню модель державно-громадського управління як одного з модулів соціально-педагогічної системи сільської школи.

6. Експериментально перевірити розроблену модель і можливість її практичного використання у школах Драбівського району Черкаської області та Гребінківського району Полтавської області.

Дослідження проводилось з урахуванням положень Національної стратегії розвитку освіти, нормативно-правових документів, у яких визначено вимоги до державно-громадського управління школою.

Теоретична основа ґрунтувалася на вивченні: особливостей організації навчально-виховного процесу в сільських школах (О.Я. Савченко, Г.Ф. Суворова, В.Г. Кузь, О.М. Коберник та ін.); психолого-педагогічних основ управління навчально-виховним процесом (В.І. Бондар, Ю.В. Васильєв, В.В. Мелешко, В. І. Маслов, Л.І. Прокопенко, Т. Л. Тевлін та ін.); психолого-педагогічних теорій управління освітніми системами різних рівнів (Л.І. Даниленко, Н.М. Островерхова, В.М. Ястребова та ін.).

Для розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези використовувались наступні загальнонаукові методи: теоретичного пошуку (аналіз, порівняння, теоретичного моделювання, узагальнення); емпіричні (діагностика, анкетування, метод рейтингу, опитування); експериментальні (констатувальний, формувальний, контрольний експеримент).

Організація дослідження: З 2005 по 2010 здійснювалось: теоретичне осмислення і вивчення стану розробки даної проблеми в психолого-педагогічній літературі та практичній діяльності сільських шкіл; були розроблені і теоретично обґрунтовані концепція і методика експериментальної роботи з проблеми організації навчально-виховного процесу в сільській школі на основі інтерактивних технологій навчання та з метою удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників сільської малокомплектної школи; систематизувались і аналізувались експериментальні дані; остаточно проаналізовано і узагальнено результати формульованого експерименту, розроблено рекомендації щодо впровадження моделі організаційно-методичної роботи з педагогічними працівниками сільської школи.

У 2010 – 2012 роках створені передумови для впровадження модульної технології як засобу організації соціально-педагогічної системи сучасної сільської школи. Розроблений план дослідно-експериментальної роботи за темою: «Використання модульної технології як засобу організації соціально-педагогічної системи сучасної сільської школи» у Степанівській загальноосвітній школі I-II ступенів на 2012-2017 роки. Державно-громадське управління – один із модулів створюваної моделі соціально-педагогічної системи сільської школи.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше теоретично обґрунтовано й розроблено структурну модель організації управління сільською школою на державно-громадських засадах, виходячи зі специфіки освітньої системи окремо взятого населеного пункту; розроблено аспекти управління школою: цілетворчий, змістовий, діяльнісний та ін.; визначено зміст діяльності керівника школи та громадських органів у процесі наділення правами управління сільською школою; описані форми співпраці суб'єктів громадського управління у процесі реалізації моделі.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що розроблено і впроваджується: модуль «Державно-громадське управління сільською школою» як один із аспектів соціально-педагогічної системи школи; створено план-проект експериментальної роботи по дослідженню даної проблеми в Степанівській загальноосвітній школі I-II ступенів Драбівського району Черкаської області; сформована структурна модель державно-громадського управління сільською школою в окремо взятому населеному пункті; дана модель дозволить зберегти освітній простір села, уникнути реорганізації навчального закладу; дасть змогу застосувати дану модель у типових умовах різних населених пунктів району, області.

Сьогодні в освіті ведеться робота по формуванню органів державно-громадського управління. В даний час в освітній системі функціонують: педагогічні ради школи, ради навчальних закладів, загальні збори працівників трудового колективу, піклувальні ради, батьківські комітети, благодійні фонди та інші форми ДГУ (державно-громадське управління). Аналіз практики діяльності діючих органів державно-громадського управління, анкетування, проведене серед педагогів та батьків учнів Драбівського та Гребінківського районів, свідчить, що більшість форм ДГУ знаходяться на стадії становлення і їхня діяльність ще є недостатньо ефективною. Наші дослідження, проведені у 2010-2012 роках показали, що створені структури ДГУ реально працюють лише в 6-7 відсотках від загальної кількості вибраних для діагностування сільських навчальних закладів. У ході досліджень були визначені основні причини і фактори, які гальмують становлення і розвиток ДГУ сільською школою. До них належать: відсутність відповідної нормативно-правової бази, яка регулює участь громадськості в управлінні освітою і визначення розподілу повноважень; відсутність реальних владних повноважень у органів громадського управління; недостатня зацікавленість представників громадськості в управлінні і розвитку загальноосвітніх закладів; авторитарність більшої частини керівників освітніх закладів. Вивчення практичного досвіду організації роботи з удосконалення державно-громадського управління сільською школою було одним із перших завдань дослідження. Доцільним, на наш погляд, є короткий аналіз стану державно-громадського управління сільськими школами в Росії, Німеччині (Дивись аналіз). Із всіх актуальних питань модернізації української освіти

державно-громадське управління сільською школою, мабуть, тема, про яку говорять вже дуже давно, але при цьому зроблено ще зовсім небагато в даному напрямку. Ось уже декілька років науковці, практики, експерти відзначають наскільки важливим є забезпечення постійного і продуктивного діалогу суспільства і освіти. Основна тенденція – це нормативно-законодавче закріплення механізмів державно-громадського управління освітою на всіх рівнях. Останнім документом, який намагається врегулювати дану проблему є «Положення про освітній округ» (Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 року №77 «Про затвердження Положення про освітній округ»). Загальні висновки можна зробити такі: там, де діяльність буде проводитися без санкцій зверху, там даний інститут дасть позитивні результати. Але для цього потрібен час, підготовлений освітній соціум, висока свідомість суб'єктів освіти. Тобто все повинно реалізуватись за схемою: проект – нормування – створення інституту (освітній округ). Але час вимагає змін в освіті вже сьогодні.

Етап реалізації механізму участі держави і громади в освітньому процесі є актуальним викликом для системи освіти в країні. Найбільш перспективним сьогодні для села є державно-громадське управління освітньою системою кожного окремо взятого населеного пункту. Нашим дослідженням ми стверджуємо, що створення освітньої системи населених пунктів, підпорядкованих певній сільській раді, є проблемою, яку можна вирішити без відчутних моральних і соціальних потрясінь для педагогів і батьків вихованців, а також і для самих учнів (реорганізація школи, зменшення навчальних годин, проблема підвозу дітей на великі відстані і т. ін.) і що найважливіше у межах бюджетного фінансування, який має кожен із суб'єктів освітньої системи села. Концепція державно-громадського управління освітньою системою села Степанівки Драбівського району була розроблена педагогічною радою школи, затверджена загальношкільною конференцією і є складовою частиною роботи експериментального майданчика при Степанівській ЗОШ I-II ступенів за темою: «Використання модульної технології як засобу організації соціально-педагогічної системи сучасної сільської школи». Отже, державно-громадське управління освітньою системою села має два напрями діяльності: забезпечення якісного функціонування освітньої системи, розвиток соціально-педагогічної системи освіти, вдосконалення змісту, форм і методів освітньої діяльності.

Сьогодні є потреба вибудувати структуру системи державно-громадського управління області. Керівними ланками повинні стати Управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації, Черкаський Національний університет ім. Богдана Хмельницького, Уманський Державний педагогічний університет ім. П.Тичини, а також обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників. Функціональну та прогностичну діяльність здійснюватимуть науково-методичні лабораторії, соціологічно-діагностичні центри, наукові, навчально-методичні комплекси, відповідні кафедри ВНЗ. Державно-громадське управління сучасною сільською школою розглядаємо як послідовний, відкритий у просторі й неперервний у часі процес, який має забезпечувати кожному вихованцю таке навчання, яке б дало змогу отримати якісну освіту, виходячи з особистих потреб і соціальних вимог суспільства, сприяти загальному розвитку особистості. Сучасна сільська школа повинна працювати над оновленням функцій управління, до яких відносять організаційну, діагностичну, прогностичну, відновлювальну, узгоджувальну, координуючу, контрольну-інформаційну тощо.

При аналізі внутрішньої структури ДГУ в Гребінківському районі Полтавської області та Драбівському районі Черкаської області нами були визначені оптимальні форми реалізації вищезазначених функцій.

Функції	1	2	3	4	5	6	7	8	Бали
Форми ДГУ									
Педагогічна рада школи	8	7	10	9	10	8	8	10	70
Батьківський комітет	10	10	4	6	9	6	4	5	54
Піклувальна рада	4	5	9	10	7	7	6	4	52
Загальношкільна конференція	3	4	3	5	8	2	8	6	39

Учнівське самоврядування	1	3	5	4	5	1	5	4	28
Робота громадських організацій	2	2	4	3	3	2	3	5	24

Функції: Організаційна – 1. Діагностична – 2. Прогностична – 3. Моделююча – 4. Удосконалювальна – 5. Погоджувальна – 6. Досвідна – 7. Контрольно-інформаційна – 8.

Оптимальність основних складових внутрішньої структури ДГУ визначали за 10-бальною шкалою. Проведені нами дослідження у формі опитування експериментальної групи керівників сільських шкіл (всього опитано 32 особи) дозволяють зробити певні висновки: найбільш оптимальними формами реалізації функцій державно-громадського управління в сільських школах вищезазначених районів є педагогічна рада, батьківський комітет, піклувальна рада. Низькою є довіра до участі громадських організацій та учнівського самоврядування в управлінні школою.

Освітня система утворюється з метою організації ефективної освітньої діяльності в межах села Степанівки. При цьому забезпечується рівний доступ дітей відповідного віку до якісної дошкільної та загальної середньої освіти за місцем проживання. Експериментальний майданчик при школі дозволяє ефективно використовувати творчий потенціал педагогів, працівників закладів культури, бібліотеки. Раціональне використання коштів місцевого бюджету, спонсорської допомоги сприяє забезпеченню матеріально-технічного оснащення суб'єктів освітньої системи села. У процесі створення даної концепції було проведено аналіз суб'єктів освітньої системи, прогнозування її діяльності. Внутрішній модуль державно-громадського управління передбачає участь громади у процесах управління школою; надання різних видів допомоги та безпосередню участь у визначенні потреб школи, реалізації програм, спрямованих на вирішення проблем, тісну взаємодію, співпрацю, постійний діалог двох суб'єктів управління: державного і громадського. Державно-громадська освітня система школи має такі характерні риси:

- участь громади у вирішенні проблем соціально-освітньої системи школи;
- використання матеріально-технічних та інтелектуальних ресурсів громади для вирішення питань забезпечення якісного освітнього процесу;
- залучення учнівського самоврядування до управління освітньою системою;
- соціальна активність школи;
- оптимальне використання ресурсів школи для громадських потреб;
- взаємодія між усіма організаціями й підприємствами зовнішньої освітньої системи.

Реалізація Концепції ДГУ освітньої системи села можлива завдяки постійному діалогу між суб'єктами зовнішньої і внутрішньої структури досліджуваного модуля. Державно-громадська рада освітньої системи села делегувала повноваження управлінням школою педагогічній раді закладу.

Детальніше зупинимось на діяльності педагогічної ради школи як органу державно-громадського управління дослідно-експериментальною роботою з проблеми за темою: «Використання модульної технології як засобу організації соціально-педагогічної системи сучасної школи». Педагогічна рада є вищим законодавчо-розпорядницьким органом школи. Функції педагогічної ради загалом визначені рекомендаціями директивних і нормативних документів. Сьогодні педагогічна рада стала поліфункціональною. Серед функцій, які вона виконує, насамперед необхідно виділити: планово-прогностичну, мотиваційно-цільову, інформаційно-аналітичну, діагностичну, комунікаційну, методичну [7, 8].

Педагогічна рада (з лат pedagogical council) – це орган колективного керівництва школою. Тобто колегіальність педради визначається державно-громадським впливом на її рішення. Емпірично педагогічна рада в сільській школі, на жаль, не є органом, який би висвітлював реальний стан управління освітнім процесом, в тому числі й проведення дослідно-експериментальної роботи. Державно-громадське управління сільською школою повинно зробити педагогічну раду основним системоутворювальним засобом побудови й реалізації програми розвитку школи. Педагогічна рада школи (Протокол № 6 від 20 червня 2012 року) прийняла рішення про проведення дослідно-експериментальної роботи за темою:

«Використання модульної технології як засобу організації соціально-педагогічної системи сучасної сільської школи» у Степанівській загальноосвітній школі I-II ступенів Драбівського району на 2012-2017 роки. Була підготовлена заявка на проведення експерименту регіонального рівня. Обговорені мотиви експерименту та умови його проведення.

Учасниками педагогічної ради було відзначено, що сучасний учитель – різнобічно розвинена людина, яка володіє високим рівнем самопізнання і здатністю до саморозвитку, з яскраво вираженим почуттям особистої відповідальності, уміє самоактуалізуватися і самореалізуватися в соціально-культурній ситуації, динаміка якої сьогодні різко підсилюється. Модульна технологія забезпечує більш високу адаптацію педагога в сучасних умовах існування освітнього простору, що є важливим фактором розвитку професійної компетентності вчителя. У нашу країну модульне навчання проникло наприкінці 80 -х років завдяки працям дослідника П.А. Юцявичене і її учнів [49]. Різні аспекти використання модульних технологій можна віднайти в працях Бурцевої О.Ю., Третьякова П.І., Шамової Т.І., Шипуліна О.В. та інших [6, 46, 48]. Автори даних досліджень вбачають мету модульного навчання в створенні найбільш сприятливих умов розвитку особистості шляхом забезпечення гнучкості змісту навчання, пристосування до індивідуальних потреб особистості і рівня її базової підготовки за допомогою організації учбово-пізнавальної діяльності по індивідуальній навчальній програмі. Модульне навчання характеризується адаптивністю, реалізація якої проявляється в специфічних способах організації індивідуально-диференційованого навчання.

Модульна організація соціально-педагогічної системи сучасної сільської школи – це педагогічна технологія, яка передбачає перегляд змісту навчання, виховання, організаційно-методичної роботи з педагогічними працівниками, державно-громадського управління сільською школою, роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності, матеріально-фінансового забезпечення, а також вибір форм, методів і засобів, організації роботи, діагностику й контроль рівня знань, умінь та навичок за модульним принципом. За таких умов використання модульної технології як засобу організації соціально-педагогічної системи сільської школи набуває особливої актуальності. Враховуючи актуальність означеної проблеми, об'єктивну потребу в упровадженні інноваційних технологій управління освітнім процесом, генерації педагогічних працівників, здатних творчо вирішувати завдання впровадження модульного навчання та недостатню наукову розробку проблеми використання модульної технології в сільській школі темою нашого дослідження обрано: «Використання модульної технології як засобу організації соціально-педагогічної системи сучасної сільської школи». Педагогічна рада визначила терміни та етапи проведення дослідно-експериментальної роботи, а також затвердила поданий методичною радою до розгляду проект досліджень та розробок на 2012-2017 роки (**Додаток 5**).

Під час роботи над організацією функціонування модуля «Державно-громадське управління сільською школою» виникає дилема: наділення правами управління освітнім процесом державно-громадських інституцій і психолого-педагогічні аспекти вирішення цієї проблеми. Сьогоднішнє навколишнє освітнє середовище можна схарактеризувати як «гіпертурбулентне, складне, динамічне, конкурентне та таке, що піддається революційним змінам» [11]. Перехід від адміністративно-командної, централізованої системи управління до державно-громадської, тобто децентралізованої, вимагає від керівника освітнього закладу проявів адаптивності. Наділення правами полягає у забезпеченні свободи, що є необхідною умовою для ефективного функціонування внутрішньої структурної моделі ДГУ (див. таблицю). Тобто стратегія ДГУ полягає у передачі певним інституціям низки управлінських функцій: можливості самостійно приймати рішення, становити цілі, досягати результатів, що звичайно ж призводять до певного послаблення контролю. Керівник з яскраво вираженим прагненням до влади далеко не завжди готовий піти на подібні кроки. Насправді, хоча наділення правами не є дуже простою справою, воно не вимагає серйозної самопожертви. Опанування та використання технік наділення правами, а особливо делегування повноважень, розглядається не тільки як засіб покращення результатів колективної роботи,

але і як процес «уникнення особистого стресу керівника, викликаного нестачею часу» [27, 49]. Нами розроблені співвідношення двох типів шкіл: з вираженими повноваженнями дирекції і школи, з наділеними правами державно-громадського управління.

Повноваження дирекції школи	Наділення правами державно-громадських інститутів
Вплив на внутрішній модуль	Домінує зовнішній модуль
Нормативність повноважень	Делегованість повноважень
Домінантність, авторитаризм	Колегіальність, демократизм
Конфліктогенність	Співробітництво

Останніми роками проблема удосконалення компетентності керівництва сучасною школою викликала широку дискусію серед країн-учасників Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД), де проводилися дослідження з цієї проблематики в більшості європейських країн. Проблема удосконалення професійної компетентності керівників сільської школи при запровадженні засад державно-громадського управління є актуальною і в системі освіти в Україні. Вихід у розв'язанні цієї проблеми бачимо у безперервному організаційно-методичному забезпеченні роботи з керівниками сільських шкіл, а не в хаотичності, епізодичності, частковості, створенні замкненого кола організаційної і методичної роботи.

Інтенсивність залучення директорів міських та сільських шкіл до форм підвищення методичної підготовки з запровадження ДГУ. Ряд 1 – інтенсивність залучення директорів сільських шкіл; ряд 2 – інтенсивність залучення вчителів міських шкіл.

Як бачимо, на цю важливу проблему звертається увага тільки під час курсової перепідготовки керівних кадрів, яка відбувається через 5 років. На жаль, частина директорів (23%) не виявляє інтересу до впровадження державно-громадських засад управління школою. Такий відсоток несприйняття, на нашу думку, пов'язаний з професійним «вигоранням» керівника школи.

Нами була складена психолого-педагогічна характеристика керівника школи готового до кардинальних змін в управлінні сучасною сільською школою. Пропонуємо перелік якостей, знань, умінь керівників, які готові працювати в умовах державно-громадського управління сільською школою в ієрархічній послідовності (від найбільш вагомому до менш важливого). Звичайно, ієрархічність якостей суб'єктивна (за опитуванням директорів та заступників директорів з навчально-виховної роботи Драбівського району та Гребінківського району, всього опитано 36 директорів та заступників директорів з навчально-виховної роботи сільських шкіл), але керівники школи мають певний орієнтир в удосконаленні своєї професійної компетентності, ставленні до свого саморозвитку. Цю діагностику можна використовувати під час атестації керівників шкіл, вона допоможе під час написання атестаційної характеристики на керівників навчальних закладів. Таку діагностику можна назвати вступним моніторингом. (Діагностична таблиця) Отже, які ж методи змін управлінської діяльності на державно-громадських засадах, ми можемо спроектувати.

1. Упровадження нових видів управлінської діяльності і педагогічного спілкування.
2. Модифікація змістового ресурсу діяльності, предмету спілкування з громадськістю, батьками, збільшення психологічного і духовного компонентів спілкування і діяльності. З цією метою педагогічною радою школи прийнята Програма духовного розвитку дитини.
3. Удосконалення організаційних форм діяльності і спілкування в умовах ДГУ
4. Корекція ділових відносин між суб'єктами державно-громадського управління.
5. Зміна традиційної соціально-педагогічної системи школи. Протягом тривалого періоду нами проводились дослідження інтенсивності прояву емоцій батьків під час проведення дослідно-експериментальної роботи школи з запровадження модульних технологій навчання. Інтенсивність залучення керівників міських та сільських шкіл до форм підвищення професійної підготовки по впровадженню державно-громадського управління школою за даними проведеного дослідження представлена на графіку 1.

Важливим компонентом цього розділу роботи є поняття широти наділення правами державно-громадських інститутів.

В цьому розділі нами були розглянуті лише загальні підходи до визначення поняття «наділення правами управління школою». Розвиток психолого-педагогічних умов наділення є перспективним для керівника сучасної сільської школи.

У розділі «Загальні висновки» відзначаємо такі аспекти:

1. Науковий підхід дозволив проаналізувати сучасний стан проблеми, що досліджується, в педагогічній теорії й практиці державно-громадського управління сільськими школами.

2. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури, нормативно-правових документів визначено основні дефініції дослідження, розроблено й теоретично обґрунтовано зміст, форми і методи дослідження державно-громадського управління сільською школою. Розробка різних моделей ДГУ є сьогодні актуальним завданням для організаторів освіти й спрямовує освітній процес на постійний розвиток.

3. Створена орієнтовна структурна модель і концепція ДГУ управління залежно від специфіки сільської школи та умов, що склалися в кожному окремо взятому населеному пункті.

4. Нами досліджувалась проблема наділення правами управління освітнім процесом сільської школи. Проведена діагностика педагогіко-психологічних особливостей підготовки керівника школи до реалізації цього важливого компонента державно-громадського управління.

5. Дослідили роль і місце педагогічної ради навчального закладу як органу державно-громадського управління під час проведення регіонального експерименту в Степанівській загальноосвітній школі I-II ступенів за темою: «Використання модульної технології як засобу організації соціально-педагогічної системи сучасної сільської школи».

6. Експериментальна перевірка розробленої моделі і можливість її практичного використання у сільських школах буде проводитись на етапах реалізації дослідно-експериментальної роботи у межах повноважень навчального закладу.

7. Спрогнозували кінцевий результат освітньої діяльності сучасної сільської школи.

У своїй роботі ми намагались більше уваги приділити якраз малодослідженим параметрам освітньої діяльності сільської школи. Без наукової основи, без педагогічної діагностики всіх галузей освітньої системи, без прогнозування результатів праці школа приречена тупцювати на місці. Сільську школу майбутнього ми розглядаємо як саморозвивальну цілісну систему. Пропоноване нами дослідження державно-громадського управління школою як цілісною соціально-педагогічною системою є потребою і вимогою сучасних умов розвитку сільської освіти.

Отже, головним рушієм ефективної діяльності керівника сільської школи є кінцевий результат освітньої діяльності. В усвідомленні кінцевого результату – передумова якісного навчально-виховного процесу.

Нові соціально-економічні та політичні реалії привели суспільство до переосмислення ролі освіти в розвитку суспільства., змінили і продовжують змінювати його ціннісні орієнтири. Сучасна людина живе й діє в умовах, які вимагають для досягнення успіху високого професіоналізму, інтелектуального розвитку, уміння діяти самостійно, знаходити і використовувати новітню інформацію. Це й визначає високий рівень вимог до сучасної школи. Сучасна освіта повинна не тільки формувати базові й спеціальні знання, але й розвиток ініціативи, організаторських здібностей, досягнення поставлених завдань, уміння оцінювати й аналізувати соціальні наслідки своєї діяльності, орієнтуватися і адаптуватися в світі, що швидко змінюється. Тому розробка й упровадження альтернативних систем управління навчально-виховним процесом є проблемою перспективною для дослідження і практичного застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асмолов А.Г. Психология личности /А.Г. Асмолов. – М., 1987. – С. 90.
2. Битинас В.П. Педагогическая диагностика: сущность, функции, перспективы/ В.П Битинас, Л.И Катаева// Педагогика. – 1993. –№ 2.
3. Бельбух Ю.З. Психодиагностика в школе / Ю.З Бельбух. – М.: Знания, 1989. – 288 с.
4. Бондаревская Е.В. Теория и практика личностно-ориентированого образования / Е.В Бондаревская.- Ростов/н/Д, 2000.- С. 58.
5. Бондар В.І. Управлінська діяльність директора школи: Дидактичний аспект / В.І Бондар.- К., 1987.-156 с.
6. Бурцева О.Ю., Модульная технология обучения /О.Ю Бурцева // Биология в школе. – 1999.- № 8.
7. Вердіна С.В. Педагогічна рада. Нестандартні форми / С.В. Вердіна, А. Г. Панченко. – Х.: Вид. група «Основа», 207. – С.8.
8. Гіза Тереза. Школа перед необхідністю підтримки інновацій учителів / Тереза Гіза // Педагогіка і психологія професійної освіти . – 2002.- С.48.
9. Голубков В.П. Мониторинг развития региональной образовательной системы / В.П Голубков., В.Г. Попков // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2001.- № 2. – С. 30-34.
10. Десятков Т.М., Урок як основна форма навчального процесу: посібник для студентів ВНЗ та вчителів-практиків / Т.М Десятков, Н.В Касярум, Л.І. Прокопенко.Ч.- 2000.- 84 с.
11. Дзега В.Д. Психолого-педагогічна діагностика в сільських мало-наповнених школах / В.Д. Дзега // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: наук. збірник.В.9.- 2004. – С. 127 -132.
12. Дзега В.Д. Організаційно-методичне забезпечення роботи з педагогічними працівниками сільської малокомплектної школи при впровадженні інтерактивних методів навчання /В.Д. Дзега// Підготовка вчителя до впровадження нових технологій навчання у малокомплектній початковій школі: матеріали Всеукраїнської наук.- прак. конференції. – 2004. – С.89-91.
13. Дзега В.Д. Роль психолого-педагогічної діагностики у посиленні ефективності роботи сільської школи /В.Д. Дзега// Педагогічний вісник. – 2004.- № 1.- С.43-47.
14. Дзега В.Д. «Синдром відчаю» сільського вчителя /В.Д. Дзега // Рідна школа. – 2005. – № 7. – С. 18-20.
15. Дзега В.Д. Проблеми організаційно-методичного забезпечення роботи з педагогічними працівниками сільської школи / В.Д. Дзега // Вісник Черкаського університету. В.64. – 2005. – С.29-33.
16. Дзега В.Д. Розвиток професійної компетентності та автономної діяльності сільського вчителя в умовах полі культурного освітнього простору / В.Д. Дзега // Розвиток особистості в полі культурному освітньому просторі. Збірник матеріалів міжнародного конгресу IV Слов'янські педагогічні читання. – Черкаси. – 2005.-С. 273-276.
17. Дзега В.Д. Психолого-педагогічна діагностика сформованості професійної компетентності вчителів сільської школи: методичні рекомендації. / В.Д. Дзега – Дробів.- 2007.- 50 с.
18. Дзега В.Д. Специфіка педагогічної діяльності вчителя в умовах малокомплектної школи // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: збірник наукових праць. Випуск 28.- Харків. – 2008.- С.32-39.
19. Дзега В.Д. Сільська малокомплектна школа в умовах експериментальної діяльності. З досвіду роботи /В.Д. Дзега// Педагогічний вісник. – 2008.- № 1. – С. 46-51
20. Дзега В.Д. Удосконалення професійної компетентності / В.Д. Дзега // Сільська школа України. – 2007. – №7.- С. 14-
21. Дзега В.Д. Модульна технологія навчання української мови та літератури / Дзега В.Д.// Вивчаємо українську мову та літературу. – 2012.- № 9.- С.24.
22. Зайверт Л. А. Ваше время – в Ваших руках: советы руководителям, как эффективно использовать рабочее время / Л. А. Зайверт. – М.: «Экономика», 1990. – 232 с.

23. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности / Н.В. Кузьмина.-Л: Изд.ЛГУ., 1970.- 348 с.
24. Кузьмінський А.І. Організаційно-педагогічні основи безперервної освіти педагогічних кадрів: Дис...канд.пед.наук.13.00.01. А.І Кузьмінський.- К.,1997.-197 с.
25. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь / Г.М.Коджаспирова.- Москва, 2005. – С.62.
26. Конституція України (прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року).
27. Коротаева Елена. Директор – учитель – ученик: пути взаимодействия / Е.В.Коротаева.- М.: Сентябрь, 2000.- С. 35.
28. Майоров А.Н. Мониторинг учебной эффективности // Школьные технологии. –2000. –№ 1.
29. Макаренко А.С. Сочинения /А.С. Макаренко. –Т.VII. – С.362.
30. Мелешко В.В. Формування професійної компетентності керівника малокомплектної школи / В.В. Мелешко// Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2004. – № 9. – С.19.
31. Mertens G. Verbingliche Argumentation in der P?dagogik / G Mertens // P?dagogische Rundsehan. – 1991. – Bd 45. – S. 82.
32. Прокопенко Л.И., Исаева А.Н. Рекомендации по организации методической работы на диагностической основе./ Л.И. Прокопенко, А.Н. Исаева. -Черкасы,1985.- 17с.
33. Плотніков Петро. Принципи, ідеї діяльності сучасного педагога-новатора / Петро Плотніков // Педагогіка і психологія професійної освіти.- 2003. – № 3. – С. 52.
34. Полат Е С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е С.Полат. – М.: Akademia, 2001. – 323 с.
35. Примірне положення про батьківські комітети загальноосвітнього навчального закладу (Затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 2 червня 2004 року № 440)
36. Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу (Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 5 лютого 2001 року № 45)
37. Рабченко Т.С. Внутрішкільне управління. Практ. посібник / Т.С Рабченко.- К.: Рута,- 2000.- с. 155.
38. Руденко В.Н. Культурологические основы целостности содержания высшего образования / В.Н.Руденко. – Бендеры: Полиграфист, 2003. – 283 с.
39. Сухомлинский В.А.. Живая вода криницы / В.А Сухомлинский //Лит. газета.-1970.- 28 октября.-С.12.
40. Типове положення про раду загальноосвітнього навчального закладу (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 159 від 27 березня 2001 року).
41. Третьяков П.И. Технология модульного обучения в школе. Практико-ориентированная монография / И Сенновский, П.И. Третьяков– М.: Новая школа, 2001.- 344 с.
42. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: у 2-х томах/ К. Д. Ушинський. – К.: Рад. школа., 1983. – Т. 2. – С.83.
43. Шипулина О.В. Модульная система обучения в некоторых образовательных программах, Томский политехнический университет/ О.В Шипулина, Томск. По материалам сайта <http://bio.1september.ru>
44. Юцявичене П. А. Теория и практика модульного обучения / П.А. Юцявичене.– Каунас, 1989.- с.178.
45. Ястребова В.Я. Освітня програма сільської школи / В.Я. Ястребова. – Х: Вид. гр. «Основа», 2004.- 112 с.

Л. І. Агамась,
*директор Сагунівської загальноосвітньої школи
 І-ІІІ ступенів Черкаської районної ради*

Анотація

Формування соціального партнерства учасників шкільної освіти: вчителів, учнів, їхніх батьків – одна із суттєвих складових проведення реформ у навчальному закладі. Ключова роль у державно-громадському управлінні сільською школою відводиться піклувальній раді школи, раді школи, батьківському комітетові, учнівському самоврядуванню.

УПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ В ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Концептуальні засади основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України головними визначають завдання виховання ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави, ціннісного ставлення до людей, праці, мистецтва, свого психологічного і соціального «Я»; виховання та підготовку покоління, яке реально здатне оцінити, упровадити та зберегти ідеї демократії. Завданням є навчити учнів не лише жити в умовах сучасної держави, дотримуватись її законів, відстоювати свої власні права, а й практично реалізувати ці знання в умовах навчального закладу [2]. Останнє із зазначених завдань можливо здійснити лише шляхом створення системи державно-громадського управління.

Основними документами, які визначають юридичну можливість упровадження в навчальному закладі державно-громадського управління, є такі:

- «Загальна декларація прав людини» (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН від 10 грудня 1948 року).
- «Декларація прав дитини» (проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року).
- «Конвенція про права дитини» (прийнята Генеральною асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р., для України чинна з 27 вересня 1991р.);
- «Конституція України»;
- «Закон України «Про освіту»(в редакції від 20 вересня 2003 року);
- «Положення про середній загальноосвітній навчальний заклад» (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000року №964);
- Статут школи;
- Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу.

Така законодавча база дає можливість не тільки створити дієву систему засобів правового регулювання державно-громадського управління закладом освіти, а й конкретизувати, доповнити її внутрішніми документами. Такими документами в закладі освіти мають бути Статут, Положення про раду закладу освіти, піклувальну раду, батьківський комітет загальноосвітнього навчального закладу, Угода про співпрацю між педагогічною радою та радою закладу освіти, Правила внутрішньошкільного розпорядку та єдині вимоги до учнів в закладі освіти [1].

Упровадження в життя державно-громадської моделі управління повинно передбачати створення і забезпечення активної участі в управлінні школою представників:

- піклувальної ради;
- ради школи;
- батьківського комітету;
- адміністрації школи;
- педагогічної ради;
- органів учнівського самоврядування.

Така система роботи закладу освіти має урівноважити вплив державного та громадського факторів в управлінні, налагодити зворотний зв'язок із урахуванням думок батьків і громадськості, реально здійснювати партнерство в освіті, поєднати відповідальність за прийняття колективних рішень, демократизувати управління [6].

Головними принципами державно-громадської моделі управління школою мають бути гуманізація, професіоналізм, науковість, адаптованість, цілеспрямованість, відкритість, толерантність тощо [2].

Прийняття управлінських рішень повинне здійснюватися лише на принципах взаємної згоди між усіма ланками управління школою.

Загальноосвітньому навчальному закладові доводиться вирішувати складні завдання, під час розв'язування яких потрібно враховувати інтереси учнів, батьків, громадськості, місцевих органів самоврядування, можливості педагогічного колективу, традиції, соціальне замовлення суспільства, наявність зв'язків з вищими навчальними закладами, джерела фінансування тощо.

Школа постійно перебуває в пошуку нових технологій, ідей. Її розвиток спрямований на особистісно орієнтоване та діяльнісне навчання, яке базується на засадах гуманістичної психології, співробітництва й співтворчості вчителя та учня. А звідси – серйозні вимоги до кадрового, науково-методичного забезпечення, але передусім це новий підхід до керівництва й управління [6].

Педагогічний колектив постійно працює над удосконаленням і розвитком структури управління, основними завданнями якої є:

- інформаційне забезпечення процесу управління (інформаційна діяльність);
- визначення управлінської мети, орієнтованої на особистість, формування конкретних бажаних якостей;
- визначення методів, за допомогою яких цей результат буде вимірюватися (планово-прогностична діяльність);
- урахування ролі людського фактора (мотиваційно-цільова діяльність);
- організація роботи шкільного колективу на основі результатів психолого-педагогічних досліджень, передового досвіду; формування вимог до рівня навчальних досягнень, вихованості, розвитку учнів (організаційно-регулююча діяльність);
- планування власної управлінської діяльності, спрямованої на досягнення основної мети школи на основі результатів контролю та аналізу (контрольно-аналітична діяльність).

Школі вдалося сконструювати свою модель державно-громадського управління, яка направлена на демократизацію освітнього процесу.

В управлінні навчальним закладом значне місце відводиться органам громадського самоврядування.

Державно-громадське управління школою передбачає участь громади у процесах управління школою; надання шкільних ресурсів (включаючи людські) для забезпечення потреб спільноти, допомогу та безпосередню участь у визначенні потреб громади та реалізації програм, спрямованих на вирішення цих проблем, тісний взаємозв'язок, співпрацю, постійний діалог і взаємодію двох суб'єктів управління – державного і громадського [6].

Громадсько-орієнтована освіта характеризується:

- участю громадян у вирішенні проблем громади через ради самоврядування;
- можливістю безперервної освіти для людей різного віку, соціальних груп;
- використання ресурсів громади для шкільних програм;
- виховання через громадсько корисну діяльність;
- залучення учнів до роботи у громаді;
- соціальною активізацією школи;
- демократизацією зовнішньо-шкільного простору, системи відносин у школі;
- залученням батьків і мешканців громади у процес навчання дітей, у життя школи;
- оптимальним використанням можливостей і ресурсів школи для потреб громади;
- співпрацею між усіма організаціями й установами громади;
- взаємодією школи з діловими та промисловими колами, іншими школами.

Основною метою державно-громадського управління в школі є оптимальне поєднання принципів єдиноначальності і самоуправління на всіх ланках і етапах управлінської діяльності [1].

Вищим органом державно-громадського управління є загальношкільні збори (конференція), які розв'язують стратегічні завдання розвитку школи, обирають раду школи. На загальношкільній конференції, яка проводиться наприкінці навчального року, директор школи звітує про проведену протягом року роботу. Таємним голосуванням дається оцінка роботи директора школи.

Серед громадських організацій, які діють у навчальному закладі, – рада школи, батьківський комітет, піклувальна рада, дитяча організація «Веселка», шкільний парламент.

Рада школи у своїй роботі керується Положенням про раду школи та Статутом школи.

ЗАВДАННЯ РАДИ ШКОЛИ:

–здійснювати демократичне управління школою на основі поєднання єдиноначальності і колегіальності, державного і громадського управління;

–вживати заходи для вдосконалення роботи школи, залучати до розв'язання її проблем громадські організації;

–зміцнювати матеріально-технічну базу, залучати до цього громадськість;

–координувати діяльність інших складових організаційної структури, стежити за правильним розподілом між ними сфер впливу, обов'язків, прав, відповідальності;

–брати участь у вирішенні оперативних питань роботи школи;

–сприяти впровадженню наукового управління школою і наукової організації праці адміністрації, учасників внутрішньошкільного управління.

Обов'язки Ради школи та її членів:

– організувати виконання рішень конференції, затверджувати режим роботи школи;

– заохочувати творчі пошуки, дослідницько-експериментальну роботу педагогів; аналізувати стан роботи школи;

– брати участь у складанні річного плану роботи;

– координувати зусилля всіх керівників школи;

– створювати разом із директором умови для педагогічної освіти батьків;

– розглядати пропозиції, скарги і зауваження педагогів, учнів і батьків;

– заслуховувати звіти керівників школи;

– проводити роботу щодо виборів і призначень класних керівників, керівників гуртків, клубів, об'єднань;

– розглядати соціальні, житлово-побутові проблеми учнів і працівників школи;

– організувати громадський контроль за харчуванням і медичним обслуговуванням учнів; контролювати витрати бюджетних асигнувань, розподіляти кошти фонду всеобучу;

– брати участь у проведенні атестації вчителів;

– інформувати колектив про свою роботу;

– стимулювати творчість;

– нести відповідальність за вирішення конкретних проблем та реалізацію покладених на неї функцій.

Створені сектори при Раді школи:

–знання;

–охорона життя та безпеки життєдіяльності;

–довкілля та культура;

–співдружність та співпраця;

–психологічна та соціологічна підтримка учнів, батьків, вчителів;

–творча обдарованість.

Кожен сектор виконує свої функції.

Однією з ланок державно-громадського управління школи є піклувальна рада, яка об'єднує представників місцевого малого бізнесу та господарників, силами яких можна задовольняти певні матеріальні потреби закладу, представляти в державних і громадських органах інтереси учнів і батьків, забезпечувати соціальний захист неповнолітніх. Положення про піклувальну раду загальноосвітній навчальний заклад розробив на основі типового Положення. Метою діяльності ради є забезпечення доступності загальної середньої освіти для всіх громадян, задоволення освітніх потреб особи, залучення широкої громадськості до вирішення проблем навчання і виховання.

Піклувальна рада взаємодіє з іншими органами самоврядування навчального закладу з питань функціонування та розвитку закладу освіти, їх компетенції та функції не дублюються; представник піклувальної ради може брати участь у роботі інших органів самоуправління загальноосвітнього навчального закладу з вирішальним голосом відповідно з його повноваженнями під час розгляду питань, які входять у компетенції піклувальної ради.

До складу піклувальної ради Сагунівської ЗОШ I-III ступенів увійшли сільський голова, генеральний директор та виконавчий директор СТОВ «ЛОМОВАТЕ», приватні підприємці, медичні працівники. Піклувальна рада стала дієвою допомогою у вирішенні актуальних проблем розвитку школи, навчанні та вихованні учнів; вона бере активну участь в обговоренні питань організації навчально-виховного процесу, проведенні круглих столів, залучається до участі в роботі загальношкільних батьківських зборів; вона нагороджує грамотами та цінними подарунками переможців та призерів всеукраїнської учнівської олімпіади з базових предметів. Завданням піклувальної ради є турбота про дітей, яким батьки не приділяють належної уваги. У цій справі співпрацюють адміністрація школи та піклувальна рада. Суттєву матеріальну допомогу надає піклувальна рада в організації та проведенні ювілейних свят, ремонтних робіт у школі, у поповненні фонду науково-методичної літератури. Так, в минулому та нинішньому навчальних роках із соціальної угоди (між СТОВ «ЛОМОВАТЕ» та сільською громадою) для поліпшення матеріально-технічної бази школи, для облаштування внутрішньої вбиральні були виділені відповідні кошти.

Педагогічний колектив школи у тісній взаємодії працює з громадськими організаціями села. Так, вчителі обираються депутатами сільської ради. Постійно від школи є представник у виконавчому комітеті сільської ради. Жоден захід, що проводиться цим органом влади, не відбувається без участі педагогів.

У школі діє загальношкільний батьківський комітет – громадське об'єднання, завдяки якому батьки отримали реальну можливість дієво впливати на навчально-виховний процес, а також одержувати повну і достовірну інформацію про життя дитини в школі, брати участь у проведенні Днів відкритих дверей, контролювати якість харчування, задовольняти потреби дітей в якісній освіті.

Метою діяльності батьківського комітету є захист законних інтересів школи в органах громадського самоврядування, у відповідних виконавчих, судових органах, а також надання допомоги педагогічному колективу в реалізації завдань загальної середньої освіти.

Основними завданнями діяльності комітету є сприяння створенню умов для:

– формування та розвитку особистості учня та його громадянської позиції, становленню учнівського самоврядування;

– виховання в учнів шанобливого ставлення до державних святинь, української мови і культури;

– формування загальнолюдської культури і моралі, культури міжетнічних відносин; •

– здобуття учнями обов'язкової загальної середньої освіти, розвиток природних здібностей та підтримки обдарованої молоді; •

– запобігання бездоглядності дітей у вільний від занять час; •

– всебічного зміцнення зв'язків між родинами, навчальним закладом і громадськістю з метою встановлення єдності їх виховного впливу на дітей; •

- залучення батьківської громадськості до професійної орієнтації, позакласної та позашкільної роботи;
- організації роботи з розповсюдження психолого-педагогічних та правових знань серед батьків, підвищення їх відповідальності за навчання та виховання дітей;
- вирішення питання розвитку матеріально-технічної бази навчального закладу та його благоустрою.

Основними принципами діяльності комітету є:

- законність;
- гласність;
- колегіальність;
- толерантність;
- виборність;
- підзвітність і відповідність перед загальними зборами батьків закладу.

Основними формами співробітництва з батьками, які впроваджуються у практику роботи нашої школи, є батьківські збори груп, які проводяться, зазвичай, у діалогічній формі; засідання батьківського комітету або спільне засідання адміністрації школи та батьківського комітету; участь батьків у педагогічних, методичних та виховних заходах (написання науково-дослідницьких праць організація екскурсій, зустрічей, випускних вечорів); проведення щорічного дня відкритих навчальних та позанавчальних занять для батьків; анкетування батьків з актуальних питань навчання та виховання.

У школі активно працює й учнівське самоврядування (шкільний парламент). Учніське самоврядування є одним з найважливіших факторів формування в учнів умінь і навичок керівництва демократичними процесами, що відбуваються в державі[2].

Метою учнівського самоврядування є:

- розвиток соціальної та організаційної активності учнівській молоді шляхом залучення її до участі в демократичному управлінні;
- захист прав і інтересів своїх членів;
- інтеграція зусиль для добрих та корисних справ;
- розробка та упровадження проєктів, спрямованих на покращення навчально-виховного процесу в школі.

– налагодження взаємодії між учнівською громадою, педагогічним колективом та адміністрацією школи, виборними органами учнівського самоврядування школи та класів.

Педагогіка життєтворчості передбачає принципово нове ставлення до особистості учня, демократизацію стосунків у класному колективі. Саме тому одним із головних напрямків виховної роботи стало створення сприятливих умов для організації учнівського самоврядування, педагогічного керівництва цим процесом [2].

Гласність роботи парламенту та оперативність доведення її до кожного учня забезпечуються регулярною інформацією на класних зборах, а також через «Шкільну газету» та «Інформаційний вісник класу». Особливо відчутною є роль органів учнівського самоврядування в організації дозвілля, підготовці та проведенні творчих справ, днів самоуправління, забезпечення порядку в школі, організації чергування по школі, в класах.

Традиційним стало проведення анкетування з метою вивчення думки учнів про шкільне життя, захисту їх прав та інтересів. Щороку президент звітує про роботу органів учнівського самоврядування на загальношкільній конференції. Пропозиції та побажання учнів враховуються при плануванні роботи школи, підготовці педагогічних рад. Стосунки членів учнівського та педагогічного колективів будуються на основі довіри, співробітництва, взаємної поваги, що сприяє формуванню позитивного іміджу школи та високого ступеню суспільного рейтингу серед громадськості села.

Найефективнішим напрямом діяльності органів учнівського самоврядування є волонтерська діяльність, що виявляє «адреси милосердя» та організовує допомогу ветеранам

та інвалідам Великої Вітчизняної війни, дітям з особливими потребами, організовує участь учнів школи у благодійних акціях.

Розроблено структурну модель державно-громадського самоврядування та ряд положень, які регламентують життєдіяльність учнівської громади школи (заступник директора з виховної роботи Ю.М. Жученко).

Для учнів 1-4 класів створено дитяче об'єднання «Веселка» у формі гри-змагання (педагог-організатор Н.І.Чепурна). Гра для дитини – природний вид діяльності, а змагання сприяє розвитку активності дитини, її ініціативи та взаємодопомоги. Дуже важливо, щоб діти почували себе членами єдиного колективу, виявляли увагу один до одного, навчалися спілкуватися, цікавитися успіхами друзів, знаходити спільні інтереси[1].

Відповідно до тематичного періоду педагогом-організатором Н.І.Чепурною розробляються завдання, які включають різні види колективної діяльності. Діти знайомляться з завданнями, обговорюють, обмірковують хід їх виконання, розподіляють доручення. Саме доручення виховує у дитини волю і наполегливість, самостійність та організованість, уміння доводити розпочату справу до кінця, формує активну суспільну позицію. Відповідальні за роботу секторів до доручення ставляться з великим бажанням і зацікавленістю. Виконавши свої завдання, учні звітують перед класом, оформляють всі свої роботи у класний «Щоденник шкільних миттєвостей», їх фото виставляються на класному стенді «Кращі учні класу». Організаційною формою підбиття підсумків є шкільна лінійка, на якій обов'язково є «перекличка» класних гуртів і звіт командира класу. На таких лінійках і святах учні обов'язково співають, грають, танцюють, показують міні-вистави і, звичайно, отримують нові завдання, а переможець – почесну грамоту чи диплом як кращий клас на даному етапі змагання.

Всі узагальнені дані заносяться на загальний стенд «Веселки», малюнки – на стенд «Школа радості і добра», сценарії, розробки свят, проведення акцій, тематичних днів і ранків – у скарбничку загальношкільних свят.

Напрямки виховної роботи гри-змагання «Веселка»:

- сектор дозвілля «Затійники»;
- сектор інформації «Вісник»;
- сектор милосердя та поваги «Турбота»;
- сектор туризму «Котигорошко»;
- сектор спорту та здоров'я «Живчик»;
- сектор національно-культурного відродження «Історики»;
- сектор довкілля та екології «Джерельце»;
- сектор знань «Всезнайки».

Закриття гри-змагання «Веселка» відбувається завжди урочисто, класні колективи отримують запрошення у вигляді «маршрутного листа». Переможці гри-змагання «Веселка» нагороджуються на загальношкільному святі Останнього дзвоника почесною грамотою та цінним подарунком в номінації «Кращий клас року».

Наша «Веселка» допомагає нам створити навколо дитини збагачене освітнє і виховне середовище, навчає доброзичливості, зацікавленості, орієнтуватися у стосунках з людьми та друзями, допомагає дитині бути активним учасником свого шкільного життя.

Взаємодія адміністрації школи з учнями в нашій школі ґрунтується на повазі до особистості кожного учня, захисті його прав та демократичних свобод, на вимогливості та контролі за психологією стосунків в учнівських колективах, підтримці та допомозі у діяльності учнівських лідерів.

Основними формами співробітництва адміністрації школи з учнями є такі:

- загальні збори школярів;
- спільні засідання адміністрації школи та органів учнівського самоврядування з питань організації навчально-виховного процесу;
- делегування адміністрацією учнівським лідерам деяких повноважень:

– контроль за дисципліною, організованим початком навчального дня, проведення дня учнівського самоврядування;

– анкетування учнів з актуальних питань шкільного життя, вибору профілю навчання, запровадження курсів за вибором тощо.

В основу державно-громадського управління школою покладено ідею методу проектів. Так, у школі розроблені та реалізуються проекти:

- Адаптація першокласників до школи;
- Інформаційна підтримка введення допрофільної підготовки та профільного навчання;

- Я – громадянин України;
- Людина починається з добра;
- Управління якістю шкільної освіти;
- Формування громадянської компетентності учнів;
- Школа – територія здоров'я;
- Впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій;

Партнерство між школою та громадою створює соціальний капітал, поліпшує взаємопорозуміння, довіру і взаємодію між представниками різних секторів громади, а також служить зміцненню демократії. Крім цього, партнерство на базі школи – це можливість поліпшити імідж школи, можливість залучити додаткові людські ресурси для підтримки школи, для задоволення потреб та інтересів громади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаєвська Л. Державно-громадське управління освітою: теоретичний аспект /Л. Гаєвська //Вісн. НАДУ. – 2007. – № 4. – С. 37-47.
2. Єльнікова Г. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління / Г. Єльнікова // Директор школи. – 2003. – №40-41.
3. Закон України «Про загальну середню освіту».[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
4. Закон України «Про освіту». – К.: Вид-во «Генеза», 1996. – 56 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
6. Сушко С. Сучасні модель управління гімназією / С. Сушко // Директор школи, гімназії, ліцею. – 2003. – №3.

І. Г. Каракаш,

директор Шполянського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2 – ліцей» Шполянської районної ради

Анотація

В даній статті висвітлено досвід роботи переходу до модернізації управління навчально-виховним комплексом.

Управління НВК здійснюється на основі державно-громадського управління й оперативного контролю.

Створена освітня система навчального закладу, яка забезпечує результативність роботи.

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ШПОЛЯНСЬКОГО НВК «ЗОШ І-ІІІ СТУПЕНІВ №2 – ЛІЦЕЙ» ШПОЛЯНСЬКОЇ РАЙОННОЇ РАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНИХ АКТІВ

Освіта – найважливіше із земних благ, якщо вона найвищої якості, інакше вона абсолютно не потрібна.

Р. Кіплінг

Ми хочемо, щоб наші учні були високоосвіченими, відповідальними, творчими й добрими людьми, віддані Україні.

Ідея всебічного розвитку такої особистості потребує модернізації, зокрема її управлінської діяльності, яка неможлива без розвитку державно-громадського управління навчальним закладом. Це підкреслюється у нормативно-правових документах, в тому числі в Національній доктрині розвитку освіти» сучасна система управління утверджується як державно-громадська. Нова модель управління має бути відкритою і демократичною. У ній повинні органічно поєднуватися засоби державного управління з громадськими вимогами. Пряме втручання центрального управління має поступитися місцем гнучкості науково-методичним, прогностичним та іншим функціям».

Сторінками історії навчального закладу

В 1987 році неповну середню школу реорганізовано (збудовано нове приміщення) в середню школу №2.

- 1996 рік – початок поглибленого вивчення окремих предметів;
- 2000 рік – введення профільного навчання;
- 2003-2005 роки – навчальний заклад учасник україно-канадського проекту «Молодь за здоров'я – 2»;
- 2004 рік – входження до Національної мережі Шкіл сприяння здоров'ю;
- 2005 рік – відкриття навчального закладу нового типу – школа-ліцей;
- 2005 рік – присвоєно звання «Школа року»;
- 2008 рік – заклад став лауреатом премії імені Івана Гончара;
- 2010 рік – присвоєно статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу Всеукраїнського рівня з формування політичної культури старшокласників засобами ІКТ;
- 2012 рік – школа стала дійсним членом Всеукраїнської асоціації Шкіл майбутнього.

З 2000 року в навчальному закладі діє виховна система «Від здібностей, обдарувань – до творчої особистості». У 2003 році наша виховна система визнана однією з кращих в Черкаській області.

1 грудня 1999р. на добровільній основі в закладі була створена ДЮМА – Держава Юних Мислителів і Активістів.

Головна мета НВК:

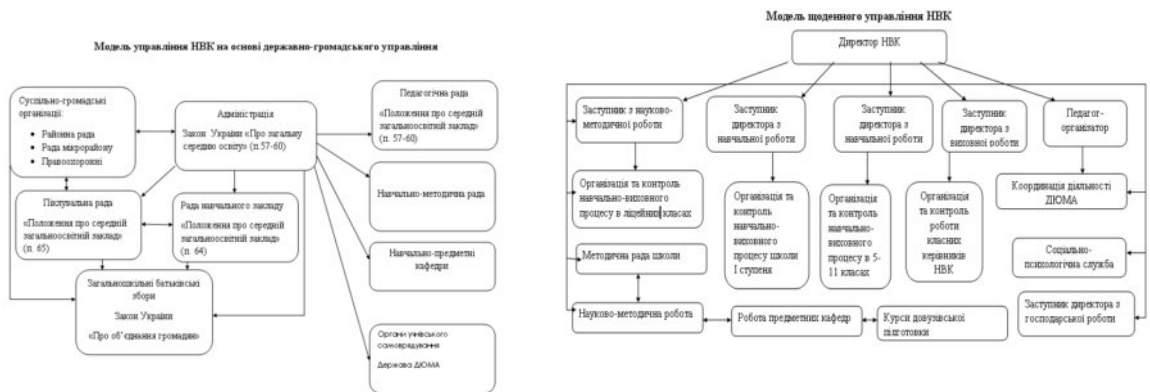
1. Формування інтелектуальної особистості відповідно до вимог соціального замовника (батьків, середньо-спеціальних і вищих навчальних закладів, суспільства в цілому) і сучасної особистості, яка прагне до саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення.

2. Особистість, яка може бути конкурентно спроможною в умовах постійних соціальних змін; особистість з творчим потенціалом, розвинутим інтелектом, яка дбайливо ставиться до свого здоров'я.

Структура освітньої системи НВК

Загальноосвітня школа	I ступеня	Мета: всебічний гармонійний розвиток дитини в сучасних умовах
	II ступеня	Мета: розширити загальний світогляд для вибору подальшого здобуття освіти, підготувати до профільного навчання, до профільна підготовка.
	8-9-ті класи (поглиблене вивчення української мови і математики)	Мета: розширити загальний світогляд для вибору подальшого здобуття освіти; упроваджувати до профільне навчання математичної та філологічної профілізації; підготувати до вступу у фізико-математичний та технологічний профілі ліцею.
	10-11-ті класи (української, іноземної філології, хіміко-біологічний профіль)	Мета: підготувати випускників ліцею до професійного визначення, вибору подальшого шляху здобуття освіти; навчити творчо використовувати й самостійно здобувати знання
Ліцей	10-11 класи (фізико-математичний профіль та технологічний)	Мета: підготувати випускників ліцею до професійного визначення, вибору подальшого шляху здобуття освіти; навчити творчо використовувати й самостійно здобувати знання

Примітка. Учні фізико-математичного і технологічного профілів, за бажанням, можуть продовжувати навчання в післяурочний час на довузівських річних курсах (КНПУ «Київський політехнічний інститут», ХАІ).

Виховна мета НВК: Реалізація концепції громадянського виховання особистості в умовах української державності.

- шість учнів НВК стали призерами обласних предметних олімпіад: Токмакова А. (11-М, вчитель – Сабадаш Г.М.), Цяпкало А.(11-М, вчитель – Цяпкало І.О.), Бурбак К. (11-М, вчитель – Цяпкало І.О.), Сокурєнко О. (11-М, вчитель – Цяпкало І.О.), Устимєнко Д. (11-А, вчитель – Хоменко О.А.), Голуб А. (10-М, вчитель – Браславська Т.М.);
- 9 учнів НВК стали призерами обласного конкурсу науково-дослідницьких робіт МАН та здобули 12 призових місць, а саме: Приходько В.- І місце, брала участь у всеукраїнському етапі (11-М, вчитель – Каракаш І.Г.), Бурбак К.- два ІІ місця (11-М, вчитель – Каракаш І.Г.), Токмакова А. – ІІ,ІІІ місця (11-М, вчитель – Каракаш І.Г.), Цяпкало А.-ІІ місце (11-М, вчитель – Каракаш І.Г.), Тертичний Р.- ІІ, ІІІ місця (11-М, вчителі – Тішкова Г.А., Шкарбан Л.В.), Лук’яненко М. –ІІІ місце (11-М, вчитель – Шевченко Л.В.), Інглiзiян Б.- ІІ місце (11-М, вчитель – Шкарбан Л.В.), Скотар О.-ІІ місце (11-М, вчитель – Шевченко Л.В.). Четверо учнів нагороджені заохочувальними дипломами за четверте місце;
- учні НВК здобули 6 призових місць у міжнародному конкурсі «Мій рідний краї», а саме: Колісник М. – І місце (10-М, учитель – Боїн Л.М.)- нагороджена стипендією міжнародного фонду «Смолоскип», Скотар О.- ІІ місце (11-М, учитель – Боїн Л.М.), Токмакова А.-ІІІ місце (11-М, учитель – Каракаш І.Г.), Чернюк І.-ІІІ місце (11-М, учитель – Боїн Л.М.), Герус О. – ІІІ місце (11-М, учитель – Варламова Н.А.), Свіргун В.- ІІІ місце(11-М, учитель – Каракаш І.Г.)

Значних успіхів досягли учні НВК в спорті, вони ставали неодноразовими призерами районних спортивних змагань, брали участь в обласних та всеукраїнських змаганнях. Особливі досягнення мають учні у таких видах спорту як дзюдо, бокс. Так, учень 9-А класу Мишалов С. (вихованець ДСШ) став дворазовим чемпіоном України із дзюдо та самбо, йому присвоєно звання КМС України. У 2012-2013 навчальному році він запрошений на навчання в Школу олімпійського резерву м. Дніпропетровськ. Цілий ряд учнів НВК стали переможцями та призерами області з боксу.

Вже декілька років поспіль команда ДЮРП стає переможцем обласних змагань та учасником Всеукраїнських змагань.

Педагогічний колектив НВК постійно прикладає багато зусиль для покращення навчально-виховної роботи. Всі вчителі добре знають і реалізують на уроках зміст навчальних програм, забезпечують дотримання належного рівня освіти, використовують в своїй роботі передові освітні технології. Це підтверджувалося на успішно проведених районних та обласних семінарах, практичних заняттях для молодих

вчителів, під час проведення «Майстер-класів» та занять творчих груп, які постійно проходять в НВК.

Активізації творчого потенціалу педагогічних працівників сприяла участі учителів у підготовці та проведенні районних виставок, семінарів шкільного та районного рівнів, педагогічних конкурсів.

Участь педагогічних працівників у конкурсах фахової майстерності

Навчальний рік	Педагогічні працівники, які брали участь у конкурсах фахової майстерності	Етапи					
		районний		обласний		Всеукраїнський	
		учасники	переможці	учасники	переможці	учасники	переможці
2008-2009	3	3	2	2	-	-	-

2009-2010	4	4	3	3	-	-	-
2010-2011	2	2	2	2	1	1	-
2011-2012	2	2	2	2	-	-	-
2012-2013	3	3	2	2	-	-	-

Результативність участі випускників 11-х класів у ЗНО з української мови та літератури

Навчальний рік	Всього взяло участь	З них написали на:								
		100-123,5	124-135,5	136-150	150,5-161,5	162-172,5	173-183	183,5-190	190,5-195	195,5-199,5
2012 – 2013	65	9	23	17	15	23	6	3	2	2

ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ УЧАСТІ У ВИСТАВКАХ, КОНКУРСАХ, ОЛІМПІАДАХ, ТУРНІРАХ

Учні, які стали переможцями та призерами Всеукраїнських учнівських олімпіад

Навчальний рік	Кількість учнів, які взяли участь у олімпіадах	II етап		III етап	
		учасники	переможці	учасники	переможці
2010 – 2011	54	34	20	16	3
2011- 2012	131	38	18	19	6
2012 – 2013	80	30	22	16	6

Учні, які стали призерами та переможцями конкурсу-захисту робіт учнів-членів Малої академії наук

Навчальний рік	I етап		II етап		III етап	
	учасники	переможці	учасники	переможці	учасники	переможці
2010 – 2011	18	16	8	1	1	-
2011- 2012	29	27	11	1	1	-
2012 – 2013	30	28	11	1	1	-

Творчі та спортивні досягнення учнів

Навчальний рік	Кількість учнів	Призери регіональних та Всеукраїнських конкурсів			
		спортивні змагання	конкурс-огляди	художня творчість та самодіяльність	Всього
2010 – 2011	611	51	98	103	252
2011 – 2012	607	57	111	123	291
2012 – 2013	559	62	125	156	343

Результативність участі вихованців НВК у Всеукраїнських конкурсах «Патріот» та «Соняшник»

Навчальний рік	Всього учнів	I місце	II місце	III місце
2010 – 2011	96	-	5	9
2011 – 2012	48	1	7	8
2012 – 2013	92	3	16	12

Результативність участі вихованців НВК у Всеукраїнському конкурсі з німецької мови «Орлятко»

Навчальний рік	Всього учнів	Золотий сертифікат	Срібний сертифікат	Бронзовий сертифікат
2012 – 2013	15	-	3	4

Результативність участі вихованців НВК у Всеукраїнському конкурсі з математики «Кенгуру»

Навчальний рік	Всього учнів	Високий результат	Добрий результат
2010 – 2011	103	21	28
2011 - 2012	111	18	31
2012 – 2013	100	12	46

Результативність участі вихованців НВК у Всеукраїнському інтерактивному конкурсі «Колосок»

Навчальний рік	Всього учнів	Золотий сертифікат	Срібний сертифікат
2011 – 2012	38	5	23
2012 – 2013	86	25	28

Результативність участі вихованців НВК у Всеукраїнському фізичному конкурсі «Левеня»

Навчальний рік	Всього учнів	Відмінний результат	Добрий результат
2010- 2011	45	6	21
2012 – 2013	39	7	15

Результативність участі вихованців НВК у Всеукраїнському конкурсі «Грінвіч»

Навчальний рік	Всього учнів	Золотий сертифікат	Срібний сертифікат
2010-2011	46	2	4
2011- 2012	48	3	5
2012 – 2013	52	3	3

Результативність участі вихованців НВК у Всеукраїнському конкурсі «Лелека»

Навчальний рік	Всього учнів	Золотий сертифікат	Срібний сертифікат
2010-2011	26	4	1
2011- 2012	28	4	2
2012 – 2013	34	6	2

УЧАСТЬ У МІЖНАРОДНИХ ПРОЕКТАХ

Україно-польський проект «Лідери освітніх ініціатив»

Проект «Лідери освітніх ініціатив» впроваджувався з 2009 по 2011 рік. Керівником проекту від школи призначена вчитель математики Тішкова Галина Анатоліївна, яка пройшла навчання учасників проекту та отримала відповідний Сертифікат. Проект направлений на само оцінювання, як сучасний інструмент аналізу політики, за допомогою якого учасники навчально-виховного процесу самостійно **ДОСЛІДЖУВАЛИ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА НА ПІДСТАВІ** цього дослідження ухвалювали рішення щодо подальших дій задля вирішення даної проблеми. В рамках проекту в закладі реалізовувались під проекти: «Літня школа», «Від серця до серця», «Ми – патріоти».

Участь вихованців НВК у Міжнародному конкурсі «Мій рідний край»

За ініціативи Союзу українок України, з підтримки Міжнародного благодійного фонду «Смолоскип», Союзу українок Америки, організації українських жінок у Великій Британії, Польсько-української програми «Освіта ПОЛЬ» проходить конкурс «Мій рідний край».

Вихованці НВК є постійними його учасниками, призерами та переможцями. За останні три роки три учні закладу стали міжнародними стипендіатами фонду «Смолоскип» за зайняте перше місце.

Навчальний рік	I етап	
	призери	переможці
2010 – 2011	-	1
2011 – 2012	5	1
2012 – 2013	5	2

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У минулому навчальному році в закладі проходив формувальний етап дослідно-експериментальної роботи Всеукраїнського експерименту з проблеми «Виховання політичної культури старшокласників засобами ІКТ» (керівник Назаренко Г.А., проректор ЧОПОПП). Кафедрою виховної роботи було розроблено та апробовано пілотний варіант моделі формування політичної культури старшокласників засобами ІКТ. Вчителями інформатики розроблено методичні рекомендації з використання ІКТ у виховній роботі. Кафедрою вчителів історії створено діагностичний інструментарій для виявлення рівня політичної культури старшокласників, розроблено ряд програм факультативів із підвищення політичної культури старшокласників, програму спецкурсу «Вчимося демократії» та започатковано роботу Інтернет-клубів «Парадигма», «ОмоПолітика», «Моя громадянська позиція».

Інноваційна діяльність школи:

- впровадження в практику роботи вчителів новітніх освітніх технологій
- (технології критичного мислення, проектної технології, ІКТ, технології дослідження);
- апробація факультативного курсу (автор Назаренко Г.А., проректор ЧОПОПП) «Вчимося демократії»;
- організація навчально-виховного процесу (розклад уроків, виховна система «Від здібностей, обдарувань до творчої особистості», структура методичної роботи, Програма роботи з обдарованими учнями «Підтримай обдарованість», робота з педкадрами);
- участь у Всеукраїнському експерименті «Виховання політичної культури старшокласників засобами ІКТ»;
- використанням блочної системи при вивченні профільних предметів та нетрадиційних форм і методів проведення уроків та виховних заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про загальну середню освіту»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
2. Положення про середній загальноосвітній заклад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/778-2010-п?test=dCCMfOm7xBWmtQxEZi3yeaZqHdlvosFggkRbI1c>
3. Закон України «Про об'єднання громадян».[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2460-12>
4. Указ Президента України від 30.09.2010 року № 926 «Про заходи забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/926/2010>

5. Концепція профільного навчання в старшій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/

С. М. Марченко,
*директор Вергунівської загальноосвітньої
школи I-III ступенів Черкаської районної ради*

Анотація

У даній статті проаналізовано, як впливає розвиток громадсько спрямованого управління загальноосвітнім навчальним закладом на основі правових документів. Аналізується сутність громадсько спрямованого управління, способи поєднання громадського та державного управління навчальним закладом на основі відповідних моделей як перехідний варіант до громадсько спрямованого управління.

РОЗВИТОК ГРОМАДСЬКО СПРЯМОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

З часу проголошення незалежності, Україна обрала шлях побудови вільного демократичного суспільства. Нині найбільш пріоритетною сферою реформування в країні є перетворення освітньої галузі у відкриту систему, що передбачає перехід до децентралізованої моделі управління та розвиток громадського сектору. Громадська думка стає своєрідним інформаційним сигналом, систематичне надходження якого дає змогу освітянам об'єктивно оцінювати результати роботи навчальних закладів і коригувати цю роботу відповідно до суспільних потреб та інтересів більшості учасників навчально-виховного процесу.

У державних документах актуалізується, зокрема, проблема державно-громадського управління освітою, яка має враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентноспроможності освітніх послуг, поєднання державного і громадського контролю.

В умовах соціально-економічних перетворень дана проблема виходить за межі галузевого, суто освітянського питання й набуває загальнодержавного значення. Це стосується, насамперед, залучення громадськості до вироблення основних засад освітньої політики та управління галуззю; оновлення змісту освіти з урахуванням потреб і запитів громадян.

Нова система управління освітою поступово утверджується як державно-громадська. Вона має забезпечити прискорений випереджальний інноваційний розвиток, а також забезпечити умови для розвитку, самоствердження та самореалізації кожної особистості протягом життя.

У Національній доктрині розвитку освіти України сказано, що «сучасна система управління освітою має розвиватись як державно-громадська, вона повинна враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентноспроможність їх освітніх послуг. Діяльність освітян спрямовується на пошуки нових демократичних відкритих моделей управління освітою, що зорієнтовують освітні процеси не на відтворення, а на розвиток. У ній передбачається забезпечення державного

управління з урахуванням громадської думки, внаслідок чого змінюється навантаження, функції, структура і стиль центрального та регіонального управління освітою».

Виходячи із Доктрини, метою державно-громадського управління освітою стає оптимальне поєднання державних та громадських засад в інтересах особистості, соціуму та влади, а основним завданням – перерозподіл контролю та управління на рівень освітнього закладу та громади, який дає можливість поєднати загальносуспільні інтереси, інтереси місцевої громади та інтереси кожної особистості, в результаті чого буде забезпечена демократизація державного управління освітою; задоволення потреб та інтересів учасників навчально-виховного процесу; розвиток погоджувальних механізмів у вирішенні загальних завдань.

Стратегічні цілі, завдання й основні шляхи радикальних перетворень в управлінні системою освіти визначені в таких правових документах:

- Конституції України;
- Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»);
- Національній доктрині розвитку освіти;
- законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту»;
- Положенні про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу;
- Конвенції про права дитини (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року, для України чинна з 27 вересня 1991 року);
- Європейській хартії про участь молоді в житті комун та регіонів (прийнята Конгресом місцевих і регіональних влад Європи 14 січня 1991 року);
- Положенні про середній загальноосвітній навчальний заклад (затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 року №964).

Важливим є те, що освітянська політика спрямовується на посилення ролі органів місцевого самоврядування, активізацію участі батьків, піклувальних рад, меценатів, громадських організацій, фондів, засобів масової інформації у навчально-виховній, науково-методичній, економічній діяльності навчальних закладів, прогнозуванні їх розвитку, оцінці якості освітніх послуг, поєднанні державного й громадського контролю.

Акцентуємо увагу на «Положенні про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу», яке було затверджено Міністерством освіти і науки України в 2001 році. Основною метою діяльності піклувальної ради є забезпечення доступності загальної середньої освіти для всіх громадян, задоволення їх освітніх потреб, залучення широкої громадськості до вирішення проблем навчання і виховання. Цей орган формується з представників виконавчої влади, підприємств, установ, навчальних закладів, окремих громадян, що є свідченням демократизації процесів щодо розвитку громадсько спрямованого управління загальноосвітніх навчальних закладів.

Проаналізовані документи становлять правову основу щодо вироблення основних засад розвитку громадсько спрямованого управління школою.

Громадсько спрямоване управління загальноосвітнім навчальним закладом – це різновид гнучкого управління, яке передбачає залучення громадськості до прийняття управлінських рішень на різних щаблях управлінської вертикалі (від Міністерства освіти і науки до учня загальноосвітнього навчального закладу), встановлення рухомої рівноваги між запитом громади та наданням освітніх послуг загальноосвітнім навчальним закладом з метою досягнення максимального результату в навчанні та вихованні учнів, розвитку місцевої громади.

Завдання громадсько спрямованого управління навчальним закладом полягає в забезпеченні адаптації та узгодженні змісту навчання в загальному середньому закладі з освітніми потребами громадян. При громадсько спрямованому управлінні змінюється вектор впливу «знизу» «вверх», що створює умови для відповідного розвитку дитини в освітньому процесі школи, вирішення освітніх та загальнокультурних потреб населення (громади).

Це означає, що громадсько спрямоване управління навчальним закладом адаптується до потреб громадян, що обумовлює взаємоприспосовування поведінки суб'єктів діяльності і забезпечується спільним визначенням реалістичної мети з наступним поєднанням зусиль на її досягнення.

Для того, щоб відповідати умовам розвитку громадянського суспільства в Україні, школи мають стимулювати громадську активність аби не лише учні, а й співробітники школи, батьки, старше покоління та всі члени громади були активнішими. Успішними стають ті навчальні заклади, керівники яких розуміють, що батьки, як частина шкільного колективу, найбільш зацікавлені в ефективній роботі школи, коли йдеться про дітей, про умови їх навчання та виховання. Батьки, по суті, є соціальними замовниками освіти, тому мають впливати на якість роботи школи.

Заклад освіти має ставити за мету не тільки надання освітніх послуг для учнів, але й поєднання зусиль з батьками і жителями села у вирішенні соціальних й інших проблем, що стоять як перед школою, так і перед громадою. Саме школа має стати ініціатором розвитку місцевої громади, культурним, громадсько ресурсним центром села.

Розвиток громади – це процес, де місцеві відомства, місцева влада та освітні заклади спільно працюють над створенням та реалізацією проектів, спрямованих на поліпшення життя громади і якості роботи школи. Дуже важливо, щоб уся громада, визначаючи спільні цілі та погодившись із завданням, мала можливість взяти участь у розробці таких проектів. Сьогодні ми маємо визначити пріоритетним встановлення взаємовигідних гармонійних відносин між школою та громадськістю. Від цього залежить успіх функціонування та розвитку загальноосвітнього навчального закладу.

Забезпечити підтримку громадськості – практичне завдання школи.

У період несформованості громадянського суспільства перехід до громадсько спрямованого управління можна здійснити через перехідні моделі, які розкривають суть державно-громадського управління.

Способи поєднання громадського та державного управління навчальними закладами відображено в моделях, запропонованих Г.В. Єльніковою [3]. Розкриємо їх зміст.

1. Модель структурно-громадського супроводу: передбачає наявність на кожному рівні субординаційної вертикалі управління загальною середньою освітою відповідної громадської структури. Її основним завданням є здійснення незалежної експертизи стану цієї ділянки освітньої галузі та ведення діалогу з владними структурами для збалансування інтересів громадськості та органів управління загальною середньою освітою. Результатом є зрівноваження між вимогами держави і запитам громади.

2. Модель інформаційно-громадського супроводу: державні органи управління загальною середньою освітою разом із громадськими структурами закладів та установ загальної середньої освіти організують зустрічні потоки інформації. Згори до низу надходить детермінаційна інформація (нормативно-правова та суспільно-ціннісна); знизу догори – претензійна (реакція виконавців, громадськості на детермінаційну інформацію). На кожному щаблі управління створюється адаптаційний структурний підрозділ, основним призначенням якого є узгодження зустрічних потоків інформації та визначення вектору переваг.

3. Модель субординаційно-проміжного партнерства: субординаційні стосунки на всій вертикалі управління є дуже динамічними. До виконання завдань залучається громадськість і відносини тимчасово перетворюються на партнерські. При цьому поширюються горизонтальні зв'язки. Після досягнення кожної часткової мети створена команда розпускається і вертикаль поновлюється. Основне призначення моделі – створення механізму субординаційно-партнерських стосунків з метою забезпечення взаємної адаптації та досягнення загальних переваг.

Серед громадських організацій, які діють у нашому навчальному закладі: рада школи, батьківський комітет, піклувальна рада, учнівська організація «ТЕМП».

Рада школи – орган колегіального управління шкільними справами, покликаний вирішувати найважливіші питання щодо удосконалення навчально-виховного процесу. У своїй роботі керується Положенням про раду школи та Статутом школи.

Однією з ланок державно – громадського управління школи є піклувальна рада, до складу якої входять секретар сільської ради, головний лікар мед амбулаторії, педпрацівники, соціальний працівник села, які представляють в державних і громадських органах інтереси учнів і батьків, забезпечують соціальний захист дітей.

У школі організовано діяльність учнівського самоврядування, яке існує у вигляді дитячо-юнацької організації «ТЕМП» (Талановите Ерудоване Молоде Покоління). Метою організації є розвиток духовності, соціальної активності учнів, виховання в них почуття власної гідності, надання їм можливості виявити себе у громадській роботі. Організація діє на основі свого статуту, має девіз та емблему. Працює сім центрів учнівського самоврядування:

- «Єврика» – навчально-пізнавальний центр;
- «Право» – центр праці та порядку;
- «Сюрприз» – центр учнівського дозвілля;
- «Експрес» – прес-центр;
- центр «Здоров'я»;
- «Санітарний пост»;
- «Волонтер» – центр добрих справ.

Члени волонтерського загону опікуються ветеранами війни та праці, надають їм посильну допомогу, вітають із святами. Протягом року учні упорядковують пам'ятники, обеліски, що знаходяться на території села.

Учні та працівники школи беруть участь у благоустрої території школи, села.

Традиційно проводяться акції «Чисте подвір'я», «Квіти біля школи», «Милосердя», «Турбота», «Зелена планета», «Посади дерево».

Реалізуються проекти: «Добро починається з тебе», «Знаю та реалізую свої права», «Народні традиції мого краю», «Мій ідеал громадянина-патріота», «Сім духовних святинь малої Батьківщини».

В школі проводяться свята, до яких часто залучаються представники громадськості, батьки. Проводяться спільні заходи за участю школи та села. Це День села, свято 8 Березня, День Матері, заходи, присвячені вшануванню жертв Чорнобильської катастрофи, голодомору, мітинги, присвячені визволенню України, Черкаського району, села Вергуни від фашистських загарбників.

Директор сільськогосподарського товариства та сільський голова завжди присутні на урочистих святах, цікавляться проблемами школи, надають дієву допомогу у вирішенні різних питань.

Директор школи входить до складу сільського виконавчого комітету, на засіданнях якого часто розглядаються питання виконання батьками своїх обов'язків щодо виховання дітей, інші важливі питання, що стосуються школи. Депутати сільської ради спільно з педагогічними працівниками беруть участь у громадському огляді умов проживання категорійних дітей, відвідуванні проблемних сімей.

Часто запрошуються працівники мед амбулаторії для читання лекцій, проведення практичних занять з питань, що стосуються збереження життя та здоров'я дітей.

Відбувається тісна співпраця школи з дошкільним навчальним закладом «Калинка». Так, періодично проводяться спільні засідання педагогічних рад, де розглядаються питання наступності освіти вихованців, створення умов для їх успішної адаптації у школі. Вчитель початкових класів, який має набирати перший клас, протягом року відвідує заходи у старшій групі дошкільнят, знайомиться з дітками, їхніми індивідуальними особливостями.

Робота батьківського комітету спрямована на виконання статутних завдань школи, забезпечення єдності педагогічних вимог до учнів та надання допомоги сім'ї у вихованні й

навчанні дітей. Свої зусилля, здебільшого, він спрямовує на розвиток матеріально-технічної бази, фінансове забезпечення школи.

Отже, діяльність школи може бути безпосередньо оцінена через успішне чи невдале здійснення проектів та їх вплив на конкретне освітнє середовище. До реалізації проектів залучається не тільки педагоги школи, а й інші спеціалісти, представники громадськості. У тісній співпраці з громадою за останні роки вдалося значно поліпшити матеріально – технічну базу школи, створити більш сприятливі умови для навчання та виховання дітей.

Так, встановлено нову огорожу навколо школи, придбано комп'ютер, ноутбук, 2 принтери, замінено 4 вікна на пластикові, відремонтовано спортзал. Щороку робляться якісні ремонти кабінетів та класних кімнат школи.

Партнерство між школою та громадою створює соціальний капітал, поліпшує взаємопорозуміння, довіру і взаємодію між представниками різних секторів громади. Крім цього, партнерство на базі школи – це можливість поліпшити імідж школи, залучити додаткові ресурси для підтримки школи, для задоволення потреб та інтересів громади.

Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток громадсько спрямованого управління загальноосвітніми навчальними закладами сприяє забезпеченню їх демократичної основи, саморозвитку й самореалізації учасників навчально-виховного процесу, задоволення освітніх потреб громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грабовський В.А. Державно-громадське управління загальною середньою освітою в Україні: стан та перспективи //Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. /Редкол.: С.М.Серьогін (голов. ред.) та ін. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2005. – Вип. 1(19). – С. 102-111.
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К.: Радуга, 1994. – 61 с.
3. Єльнікова Г.В. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління // Директор школи: газета для керівників шкіл. – К., 2003. – № 40 (280), жовтень. – С. 10-11.
4. Закон України «Про освіту», прийнятий Верховною Радою України 23 березня 1996 року. – К.: Генеза, 1996. – 36 с.
5. Закон України «Про загальну середню освіту» // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 1999. – № 15. – С. 6-31.
6. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Просвіта, 1996. – 77 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти України //Освіта України. – № 33. – 2002. – 23 квітня. – С. 4-6.
8. Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки від 5 лютого 2001 року № 45. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 лютого 2001 р. за № 146/5337 //Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – С. 223-226.

Г. А. Шелепко,
*директор Уманської загальноосвітньої школи
I-III ступенів №8 Уманської міської ради*

Анотація

У статті проаналізовано досвід США і кількох країн Європи у напрямку розвитку державно-громадського управління шкільництвом та проблеми реформування системи управління загальноосвітніми навчальними закладами України. Зроблено акцент на

законодавче забезпечення державно-громадського управління загальноосвітніми навчальними закладами. Окреслено основні завдання щодо налагодження співпраці органів управління та громадських організацій з метою модернізації освіти в Україні.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ УКРАЇНИ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ

Рух України в напрямку подальшої демократизації, становлення громадянського суспільства, переосмислення ціннісних орієнтирів і стратегій людського буття ставлять нові вимоги до результатів діяльності школи. Результативність навчально-виховного процесу значною мірою залежить від ефективності системи управління загальноосвітніми навчальними закладами. Новий соціально-політичний устрій країни, нові умови господарювання, євроінтеграційні процеси передбачають зміни у роботі системи управління освітою. Управління школою перестає бути виключно справою держави. Актуальною потребою є налагодження дієвих взаємозв'язків між усіма підрозділами системи управління загальноосвітніми навчальними закладами та організаціями громадянського суспільства.

На сучасному етапі в Україні при органах управління освітою створено громадські ради, колегії, представників громадськості введено до складу колегій. У загальноосвітніх школах створено піклувальні ради, ради навчальних закладів, до яких входять батьки, учні, соціально активні громадяни. На сьогодні громадськість, що переймається проблемами школи, часто займається хоча і важливими, проте не основними питаннями: батьківські ради в основному вирішують питання грошових дотацій до потреби школи; піклувальні ради також займаються вишукуванням для шкіл додаткових коштів, залучають окремих громадян та підприємців до поліпшення умов навчально-виховного процесу. На місцевому і регіональному рівнях створено ради учнівського самоврядування, об'єднання батьків, директорів шкіл. На всеукраїнському – проведено з'їзди педагогічних працівників, форум батьківської громадськості, почала діяти Асоціація керівників шкіл України, інші громадські структури. Проте численні приклади залучення громадськості до системи управління навчальними закладами не набули ефективності. Громадські освітні структури здебільшого формальні, неієві. Вони майже не впливають на освітні процеси, оскільки не наділені відповідними повноваженнями. Тому для розв'язання вищезазначених проблем необхідне проведення досліджень світових тенденцій модернізації механізмів системи управління загальноосвітніми навчальними закладами й розроблення на їх основі моделей удосконалення державно-громадського управління школою.

У розробці стратегії реформування системи управління загальною середньою освітою важливе значення має всебічне вивчення власного історичного та зарубіжного досвіду, який необхідно оцінювати і використовувати з урахуванням конкретних особливостей. Пізнавальним для розбудови Україною державно-громадської системи управління загальною середньою освітою є досвід США, європейських країн, особливо постсоціалістичних, що отримали схожі проблеми в управлінні освітою (Росія, Польща, Чехія, Словаччина та ін.).

Аналіз наукової літератури щодо модернізації системи управління загальноосвітніми навчальними закладами свідчить про те, що залучення громадськості до управління відбувається в Україні вже понад два десятиліття. Очевидно, що це процес складний та довготривалий. З'ясуванню ролі і місця громадських структур у системі управління освітою присвячені праці В. Андрущенко, Т. Бутирської, В. Беґей, Л. Гаєвської, С. Гончаренка, В. Кременя, С. Крисюка, В. Лугового, Т. Лукіної, А. Мазака та ін. До окремих теоретичних аспектів управління освітою в європейських країнах та США зверталися М. Бойченко, А. Василюк, Л. Гаєвська, Я. Гречка, І. Ковчина, К. Корсак, В. Щербаченко, Н. Яковець.

Метою статті є дослідження основних аспектів взаємодії системи управління загальноосвітніми навчальними закладами з громадянським суспільством у країнах заходу та визначення на цій основі підходів до удосконалення державно-громадської моделі управління шкільництвом в Україні.

Система управління загальноосвітніми навчальними закладами є формою втілення управлінських взаємозв'язків в освітянській сфері. Її головною кінцевою метою є організація та забезпечення належного стану навчально-виховного процесу у закладах освіти.

Модернізація системи управління освітою здійснюється в Україні поступово – з прийняттям низки законодавчих актів, зокрема, базового Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), Національної доктрини розвитку освіти України. У цих документах розкриваються засади переходу від державної до державно-громадської моделі системи управління загальноосвітніми закладами шляхом розмежування функцій між центральними, регіональними і місцевими управлінськими структурами; активізації участі батьків, громадськості, меценатів. На відміну від державного управління, яке становить функцію держави, державно-громадська модель системи управління загальною середньою освітою є спільною, взаємодоповнюючою діяльністю державних та суспільних суб'єктів управління на усіх рівнях і спрямована на розвиток шкільної освіти [3]. Окремо взяті державна і громадська складові системи управління мають свої переваги і недоліки. Проте гармонійне їх поєднання, як свідчить світовий досвід, дозволяє задовільнити потреби та інтереси усіх учасників освітнього процесу. Сьогодні для України актуальним залишається процес становлення і удосконалення державно-громадської системи управління, децентралізація, розширення автономії навчальних закладів, розвиток співробітництва освітніх установ і громадських організацій.

Допомогу у вирішенні цих питань може надати вивчення зарубіжного реформаційного досвіду.

Цікавим у цьому контексті є досвід США. Характер управління освітою в Україні та США має певні відмінності, що зумовлені насамперед політичним устроєм зазначених держав (України як унітарної держави, США – як федеративної). Якщо в нашій країні управління шкільною освітою було традиційно централізованим, то у США – децентралізованим. Хоча обидві країни мають багаторівневу структуру системи управління, функції органів управління суттєво відрізняються. Якщо в Україні центральним органом управління є Міністерство освіти і науки, молоді та спорту, то у США подібну функцію виконують Міністерства освіти штатів. Повноваження ж федерального уряду зводяться до політичного керівництва та стратегічного управління розвитком освіти [2]. Функції місцевих органів управління освітою України та США також мають свою специфіку. Однак Сполучені Штати мають давні традиції та позитивні здобутки державно-громадського управління, що можуть бути корисними для нас:

1. На національному (державному) рівні корисним для наслідування є досвід проведення зустрічей президента з національною елітою з метою розв'язання важливих освітянських питань. У США починаючи з 1989 року періодично проводяться саміти президента з губернаторами штатів та політичною елітою освітянської спрямованості. В Україні відсутній досвід проведення таких зустрічей.

2. З метою покращення нормативно-правового забезпечення середньої освіти в Україні корисним може стати запозичення практики США щодо регулярного (раз на 5-7 років) перегляду та редагування «Закону про початкову та середню освіту». Це дозволить вирішувати нагальні освітні питання з урахуванням змін у житті країни.

3. На рівні федерального Міністерства освіти широке коло статистичних даних є загальнодоступним, тому громадськість має можливість реагувати на актуальні освітні проблеми. Отже, корисною є практика оприлюднення наслідків діяльності шкіл та їх фінансового забезпечення.

4. У США функціонують інституціалізовані громадські рухи, що беруть участь у лобюванні освітянських питань, спрямованих на поліпшення НВП. Тому в Україні доцільно на державному рівні розробити механізми та законодавчу базу для участі громадськості у вирішенні питань шкільництва.

5. Цікавим для наслідування є досвід більшості штатів призначати винагороди у формі додаткової фінансової підтримки школам (а не окремим учителям), що показали кращі результати діяльності. Це є стимулом для підвищення ефективності роботи усіх працівників закладу.

6. Аналогом управлінських повноважень, що реалізуються на рівні американського навчального округу, в Україні є управління освіти і науки обласних державних адміністрацій та відділи освіти міських та районних рад. Тому корисним для запозичення може бути досвід оптимізації бюрократичних структур через консолідацію їх функцій. Це приводить до зменшення штату працівників управлінських структур і відповідно обсягів фінансування, що дозволяє вивільнити додаткові кошти і спрямувати їх на програми професійної підтримки учителів.

7. На шкільному рівні важливим є досвід запровадження програми автономного шкільного менеджменту, що дозволяє навчальним закладам власноруч розподіляти адміністративні, людські, інтелектуальні, інформаційні, фінансові ресурси у межах установлених навчальним округом.

8. В американських школах владні повноваження наших методичних рад виконують лідерські команди з широким колом повноважень та фінансовою підтримкою. Отже, важливо і у нас забезпечити фінансування цих об'єднань за рахунок тісної взаємодії з бізнесовими структурами.

9. Варто зазначити, що фінансування професійного розвитку учителів у США здійснюється як з бюджету навчальних закладів, так і з приватних компаній. Проведення семінарів здебільшого фінансується навчальним округом. Курси з питань управління та колективного прийняття рішень можуть проводитись приватними фірмами. Позитивною для наслідування є практика обміну інноваційним досвідом між директорами шкіл через участь у регіональних, національних, міжнародних шкільних мережах за допомогою сучасних телекомунікаційних технологій.

Заслуговує на увагу також досвід Франції, що із 1989 року здійснює широкомасштабну реформу середньої освіти (закон «Про орієнтацію освіти»). Аналітик фонду «Європа ХХ» Євгенія Лебідь зазначає, що усі зусилля педагогічної громадськості в цій країні спрямовані на ефективну взаємодію школи з органами місцевого самоврядування. Асоціації батьків учнів вступають в офіційні відносини з державою, адміністраціями навчальних закладів з метою участі в управлінні [5].

Спираючись на дослідження польських, словацьких і чеських дослідників (J. Nemes, D. Spasek, P. Suwaj), Г. Тодосова стверджує, що у центральній Європі теж прогресує громадсько-державний тип системи управління освітою, здійснюється її громадське регулювання. У Польщі над впровадженням громадського управління в навчальних закладах активно працюють громадська Адміністрація, Соціальна поліція, Асоціація лідерів локальних груп. Це сприяє вільному доступу до інформації, запобігає корупції [4].

Освіта Російської Федерації і України тривалий час працювали за спільними законами і майже одночасно розпочали реформи. Сьогодні у Росії теж є чимало здобутків у трансформації системи управління загальноосвітніми закладами. У статті 35 Закону Російської Федерації «Про освіту» зазначається, що «управління державними і муніципальними закладами базується на принципах єдиноначальності і самоврядування. Формами самоврядування освітнього закладу є рада навчального закладу, піклувальна рада, загальні збори, педагогічна рада, інші форми» [7]. Концепція модернізації російської освіти передбачає відкритість освіти та перехід від патерналістичної моделі до моделі взаємної партнерської відповідальності у сфері освіти. З метою пошуку шляхів демократичної модернізації системи управління загальноосвітніми закладами Російська академія наук створила Інститут управління освітою, науково-дослідну лабораторію державно-громадського управління. Розкривши теоретичні уявлення про демократичне управління освітою, науковці розробили технологію переходу від адміністративно-командного до демократичного стилю роботи системи управління освітою:

I етап: використання керівником підрозділу структур дорадчо-експертного характеру.

II етап: становлення державно-суспільного типу управління освітою. Орієнтовний паритет ролі управлінських рішень органів адміністративного і громадського управління освітою.

III етап: етап демократичного управління освітою, який характеризується рівним співвідношенням ролі адміністративного і громадського управління.

IV етап: переважання ролі управлінських рішень органів громадського управління і органів педагогічного, учнівського і батьківського самоврядування над роллю управлінських рішень адміністративних органів.

V етап: управління здійснюється переважно органами громадського управління і самоврядування [1].

Слід зазначити, що у Росії з 2001 року почав формуватись досить широкий спектр дієвих громадських організацій. Ось деякі з них:

- Громадська рада при Міністерстві освіти і науки РФ (забезпечує проведення експертизи проектів правових актів Міністерства);
- Російська громадська рада з розвитку освіти (здійснює підтримку ініціатив у галузі змісту і організації освіти, залучає джерела фінансування);
- «Опікунська рада освіти» (займається розробкою нових освітніх технологій, удосконаленням системи оцінювання, визначенням напрямків розвитку освіти, пошуком інвестицій і залучення фінансових ресурсів).

Україна поступово засвоює міжнародні здобутки в галузі демократизації системи управління загальноосвітніми навчальними закладами. При Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту створені дорадчі органи. За їх участю проводяться громадські дискусії у форматі круглих столів [1]. Громадські ради з питань освіти і науки при міських головах, Центри громадянської ініціативи виступають як важливі дорадчо-консультативні органи, що працюють над експертизою та підготовкою рішень влади з питань освіти.

Наразі в українській системі управління освітою відбувається здебільшого паралельне співіснування, а не співпраця адміністративних структур та організацій громадянського суспільства. Особливості національної ментальності та тривалий досвід тоталітаризму створюють певні перешкоди на шляху демократичних реформ у системі управління загальноосвітніми закладами:

- відсутність законодавчо закріплених механізмів взаємодії державних і громадських організацій з метою урегулювання їх відносин та розвитку державно-громадського управління освітою;
- недостатня нормативно-правова база самоврядування;
- пасивність значної частини населення та низький рівень розвитку громадянського суспільства;
- скрутне фінансово-економічне становище освітянської галузі;
- недостатня кількість пропозицій відносно шляхів модернізації управлінської системи.

Тому в подальшому є перспективи щодо досліджень окресленої проблематики в нормативно-правовому полі.

Сучасна модернізація у системі управління загальноосвітніми навчальними закладами України відбувається під впливом глобальних освітніх змін. Тому невід'ємною умовою її розвитку та вдосконалення є повномасштабне вивчення закордонного реформаційного досвіду та наукове обґрунтування його запровадження.

З огляду на актуальність завдань модернізації системи управління загальноосвітніми навчальними закладами в Україні важливим в подальшому є дослідження нормативно-правової бази співпраці громадських організацій та адміністративних підрозділів системи управління шкільництвом розвинених країн світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочкаръов В. И. Демократизация управления общим образованием в России [Электронный ресурс] / В.И. Бочкаръов. – Режим доступа: www.teacher-edu.ru
2. Бойченко М. А. Реформування управління загальною середньою освітою: досвід США: монографія / М.А. Бойченко. – Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2009.- 180 с.
3. Гаєвська Л. Дердавно-громадське управління загальною середньою освітою в Україні (друга пол. ХІХ – поч. ХХ ст.): монографія / Л.А. Гаєвська. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – 332 с.
4. Гречка Я. Р. Особливості державно-громадського управління освітою в Польщі / Я. Р. Гречка. – К.: АМУ, 2009. – 20 с.
5. Лебідь Є. Державно-громадський тип управління освітою: європейський досвід та українські реалії – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurorexhi.kiev.ua>
6. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом / Т.М. Десятов, О.М. Коберник, Б.Л. Тевлін, Н.М. Чепурна. – Х.: Основа, 2003. – 240 с.
7. Об образовании: Закон Российской Федерации – [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://www.mon.gov.ru>
8. Пікельна В. С., Удод О. А. Управління школою / В.С. Пікельна, О.А. Удод – Д.: Альфа, 1998. – 284 с.
9. Поташник М. М. Моисеев А. М. Управление современной школой (В вопросах и ответах) / М. М. Поташник, А. М. Моисеев – М.: Новая шк., 1997. – 352 с.
10. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом: навч. посіб. / Є.М. Хриков – К.: Знання, 2006. – 365с.

Г. М. Миронюк,
*директор Стеблівської загальноосвітньої
 школи І-ІІІ ступенів імені І.С. Нечуя-
 Левицького Корсунь-Шевченківської
 районної ради*

Анотація

У статті розглянуто сутність та особливості впровадження державно – громадського управління в діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу. Також висвітлено шляхи і результати впровадження такої форми управління в умовах сільської школи. Також показано конкретні результати впровадження ДГУ на прикладі своєї школи.

ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКО-ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Із часу проголошення незалежності, Україна обрала шлях побудови вільного демократичного суспільства. Особлива роль в розбудові демократичних важелів розвитку суспільства належить освіті, зокрема загальній середній Освіта – стратегічний ресурс розвитку держави, забезпечення національної безпеки та інтересів України. Нині найбільш пріоритетною сферою реформування в країні є перетворення освітньої галузі у відкриту систему, що передбачає перехід до децентралізованої моделі управління та розвиток громадського сектору. Необхідні кардинальні зміни у підвищенні якості та конкурентоспроможності освіти. Особливої уваги потребує управління освітою і ЗНЗ, зокрема. Тому зараз є потреба в професійній підготовці компетентних лідерів-менеджерів освітньої галузі.

Нормативно-правова база

Стратегічні цілі, завдання й основні шляхи радикальних перетворень в управлінні системою освіти визначені в таких правових документах: Конституції України, Державній

національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Національній доктрині розвитку освіти; законах України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про загальну середню освіту»; «Про позашкільну освіту», «Положенні про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти України до 2021р тощо. Зазначені документи складають правове підґрунтя щодо вироблення основних засад та суспільних інституцій розвитку державно – громадського управління школою.

Основні напрями розвитку управління освітою: перехід до державно-громадського управління; демократизація; децентралізація управління; чітке розмежування функцій по вертикалі управління освітою; забезпечення самоврядності ЗНЗ.

Реформування управління освітою передбачає: модернізацію існуючого управління освітою; перехід від адміністративного до державно-громадського управління; перерозподіл функцій між центральними і регіональними органами управління освітою, органами самоврядування і ЗНЗ; деполітизація процесу добору і призначення керівників ЗНЗ та органів управління освітою, розроблення системи заходів (нормотворчих, науково-методичних, організаційних, фінансово-економічних тощо).

Можливості і завдання ДГУ: фінансування і забезпечення розвитку матеріально-технічної сфери освіти, використання ресурсів для вирішення завдань розвитку освіти; спільно-роздільна діяльність в умовах зростання громадської складової; максимум допомоги при становленні і готовність надати повноваження; відповідальність і ресурси при зростанні громадської складової (в міру її становлення); посилення і повне використання можливостей і резервів кожної із сторін; суттєвий перегляд загального спектру необхідних управлінських функцій.

Для впровадження ДГУ потрібні умови: удосконалення нормативно-правової бази; розвиток активної позиції членів громад та їх зацікавленої участі в діяльності ЗНЗ і по вертикалі управління; самоорганізація співтовариств; дія процедур прямої демократії (безпосередньої участі членів співтовариства у вирішенні основних питань і реалізації рішень); дія процедур представницької демократії, що ґрунтується на виборах).

Порівняння громадсько-державної та державно-громадської форм управління освітнім закладом (з виступу Онаць О.В.):

Громадсько-державне управління:

- управління здійснюється структурами громадянського суспільства;
- створюються структури за бажанням самих громадян;
- вільні від контролю влади і можуть на неї впливати;
- освітня політика на основі демократичних процедур самоуправління і співуправління;
- розширення автономії школи;
- керівник ЗНЗ – член суспільства, громадянин;
- визнання прав і свобод у дітей і дорослих;
- участь дітей та дорослих в органах шкільного співуправління та місцевого самоврядування;
- управління і колективне співуправління;
- самовизначення і саморозвиток різних індивідумів, груп, спілок тощо;
- деунітаризація та деуніфікація школи;
- школа – соціальний інститут;
- практика відкритих і публічних обговорень і прийняття рішень;
- заохочення ініціативи;
- врахування думки меншості;
- широка соціальна основа участі громадськості у співуправлінні і діяльності ЗНЗ.

Державно-громадське управління:

- вертикальна будова;

- контроль держави;
- диктування умов нижчим організаціям;
- школа – державна установа – елемент структури, підвладний державі;
- держава (в особі керівника ЗНЗ) – ініціатор розвитку взаємодії з громадськістю на рівні школи;
- політика патронажу державного над громадським;
- державно-адміністративні методи управління;
- прагнення влади до вертикально-ієрархічних стосунків;
- державна монополія на освіту;
- централізація і підпорядкованість;
- авторитаризм управлінської позиції;
- бюрократизм у прийнятті та виконанні рішень;
- ставка на адміністративний режим і тиск на громадську ініціативу;
- використання державного ресурсу при визначенні і проведенні освітньої політики;
- спроби обмеження функцій громадськості і дотримання владної ієрархії;
- неприйняття позиції меншості.

Ризики ДГУ і ГДУ: небезпека розуміння розвитку взаємодії як посилення однієї із сторін або нового перерозподілу нинішніх функцій управління; небезпека фрагментації громадянського суспільства перед актуальними соціальними проблемами; ризик виходу на перше місце інтересів груп, які прагнуть до корпоративного, фракційного здійснення особистих інтересів за рахунок інших зацікавлених груп.

Завдання керівника ЗНЗ:

- забезпечувати пріоритет соціальних цілей і цінностей особи в процесі управління;
- бути готовим до формальної і неформальної складової управління, до досягнення ефективності управлінської діяльності;
- бути лідером і впливати на інших для досягнення цілей;
- формувати способи управлінської взаємодії, соціальний інтелект і стиль управління, високу педагогічну культуру як важливі детермінанти механізму ефективної діяльності;
- учитися соціальному партнерству як актуальному типу взаємодії освітньої установи із соціуму;
- створювати розвинену інфраструктуру громадянського суспільства ЗНЗ і оточуючого середовищі;
- розвивати автономність ЗНЗ;
- бути готовим до самостійного і колегіального стратегій розвитку ЗНЗ;
- прагнути впливати на місцеву освітню політику;
- здійснювати рефлексію ефективності шкільного менеджменту як ключової умови розвитку сучасної освіти в Україні та якісно нового стабільного її стану.

Отже, основним завданням розвитку управління загальною середньою освітою в сучасних умовах визнається посилення оптимального співвідношення принципів централізації й децентралізації, критеріальності, адаптивності, що зможе забезпечити посилення процесів самоорганізації об'єктів управління, так необхідних в умовах ринкових відносин, та створення системи управління загальною середньою освітою в Україні.

Школа на селі – це особлива освітня установа, функції якої особливо посилились зараз – в умовах недосконалої системи місцевого самоврядування, розбалансованого господарства. Через об'єктивні обставини школа в багатьох населених пунктах залишилась єдиним соціально стабілізуючим і культурно-просвітницьким осередком життя. Багатогранність життя сільської школи забезпечується спільними зусиллями педагогічного колективу, місцевих господарств і батьківської громадськості. Сьогодні активізуються пошуки нових форм механізмів управління сільською школою.

Окремі теоретичні і практичні аспекти діяльності регіональних органів управління освітою, методологічного значення для розуміння й усвідомлення проблем державного управління освітою в нових соціально-економічних умовах вивчаються педагогами сучасності. Однак ще не знайшли достатньої розробки та висвітлення питання державно-громадського управління загальною середньою освітою в школі, розробки моделі та визначення механізмів управління загальною середньою освітою на державно-громадських засадах з урахуванням сучасних законодавчих та нормативних актів з питань освіти в Україні.

Сучасній школі, як і іншим навчальним закладам, доводиться вирішувати складні завдання, під час розв'язування яких потрібно враховувати інтереси учнів, батьків, громадськості, місцевих органів самоврядування, можливості педагогічного колективу, традиції, соціальне замовлення суспільства, наявність зв'язків з вищими навчальними закладами, джерела фінансування тощо.

Школа постійно перебуває в пошуку нових технологій, ідей. Її розвиток спрямований на особистісно орієнтоване та діяльнісне навчання, яке базується на засадах гуманістичної психології, співробітництва й співтворчості вчителя та учня. А звідси – серйозні вимоги до кадрового, науково-методичного забезпечення, але передусім це новий підхід до керівництва й управління.

Працюючи директором Стеблівської загальноосвітньої школи, що є опорною в рамках оточуючих шкіл, визначила певні проблеми, що потребують негайного вирішення. Адже в сучасних умовах економічного занепаду сіл школа перебрала на себе місію соціокультурного центру села. Створилася ситуація «боротьби за учня» на ринку освітніх послуг в умовах зниження рівня народжуваності дітей. Виходячи з умов, що склалися, поставила перед колективом такі завдання: створювати умови для здобуття учнями якісної освіти: впроваджувати профільне навчання; модернізувати систему позакласної роботи; впроваджувати додаткові освітні послуги; виробити власної сучасну модель виховної роботи; модернізувати матеріально-технічну та навчально-методичну бази; створювати комфортні та безпечні умов перебування учнів у школі; дбати про здоров'я дітей; сформувати модель методичної роботи з професійного розвитку вчителя та підтримувати інноваційні процеси.

Ми постійно працюємо над удосконаленням і розвитком структури управління, основними завданнями якої є: інформаційне забезпечення процесу управління (інформаційна діяльність); визначаємо управлінську мету, орієнтовану на особистість, формування конкретних бажаних якостей; визначення методів, за допомогою яких цей результат буде вимірюватися (планово-прогностична діяльність); враховуємо роль людського фактора (мотиваційно-цільова діяльність); організуємо роботу шкільного колективу на основі результатів психолого-педагогічних досліджень, передового досвіду; формуємо вимоги до рівня навчальних досягнень, вихованості, розвитку учнів (організаційно-регулююча діяльність); плануємо власну управлінську діяльність, спрямовану на досягнення основної мети школи на основі результатів контролю та аналізу (контрольно-аналітична діяльність).

Принципи управління у Стеблівській загальноосвітній школі I-III ступенів

1. **Принцип прогностичності** – ефективність управління навчальним закладом залежить від того, наскільки враховуються в діяльності навчального закладу особливості середовища, які впливають на нього.

2. **Принцип єдності механізмів державного управління та власних внутрішніх механізмів** управління навчальними закладами – управління навчальним закладом є ефективним, якщо воно забезпечує максимально можливий рівень реалізації умов, що створює держава для його функціонування.

3. **Принцип взаємозначення керуючої і керованої підсистем** – у процесі взаємодії керуюча й керована підсистеми впливають одна на одну і, таким чином, визначають структуру та зміст діяльності одна одної.

4. **Принцип науковості управління** – керування навчальним закладом більш ефективно, якщо якомога повніше використовувати положення наук, що лежать у його основі.

5. **Принцип оптимального співвідношення оперативно-поточного і цільового стратегічного управління** – необхідно в однаковій мірі активно вирішувати поточні та стратегічні задачі управління.

6. **Принцип цілісності умов**, необхідних для реалізації цілей навчального закладу, – ефективність управління визначається єдністю та цілісністю всіх груп умов цілеспрямованого функціонування навчального закладу.

7. **Принцип спрямованості** управління на реалізацію творчого потенціалу педагогічної

8. діяльності.

9. **Принцип професіоналізму особистості та діяльності керівника** навчального закладу – ефективність управління навчальним закладом визначається рівнем професіоналізму й компетентності його керівника.

10. **Принцип оптимального співвідношення цілеспрямованих управлінських впливів**, самоорганізації і саморегулювання в діяльності навчального закладу.

11. **Принцип плановірності** – управління ефективно, якщо здійснюється на основі науково обґрунтованого плану роботи.

12. **Принцип оптимальної структури управління** – ефективність управління навчальним закладом визначається відповідністю структури управлінської діяльності науково спланованому її змісту.

13. **Принцип зворотного зв'язку** – для ефективності управлінської діяльності необхідне її забезпечення достатньою інформацією про реалізацію ухвалених управлінських рішень.

14. **Принцип необхідної розмаїтості** – ефективність управління навчальним закладом забезпечується необхідною й оптимальною розмаїтістю підсистем даного закладу.

15. **Принцип цілісності функцій управління** – ефективність управлінської діяльності до деякої міри забезпечується цілісністю і взаємозв'язком усіх функцій управління в кожному управлінському циклі.

Нам вдалося сконструювати свою модель державно-громадського управління, яка направлена на демократизацію освітнього процесу. В управлінні нашою школою значне місце відводиться органам громадського самоврядування. Державно-громадське управління школою передбачає також участь громади у процесах управління школою; надання шкільних ресурсів (включаючи людські) для забезпечення потреб спільноти, допомогу та безпосередню участь у визначенні потреб громади, та реалізації програм, спрямованих на вирішення цих проблем, тісний взаємозв'язок, співпрацю, постійний діалог і взаємодію двох суб'єктів управління: державного і громадського.

Діяльність структурних одиниць державно-громадського управління нашої школи.

З метою оптимізації управління життєдіяльністю школи, залучення додаткових шляхів фінансування створюють органи управління, діяльність яких дає змогу враховувати потреби учасників навчально-виховного процесу. Наявність розгалуженої структури управлінських органів у школі вимагає організації їх взаємодії, координації роботи всіх підрозділів. Основною метою державно-громадського управління в нашій школі є оптимальне поєднання принципів єдиноначальності і самоуправління на всіх ланках і етапах управлінської діяльності.

До **структури управлінських органів** у нашій школі належать:

- **органи колегіального управління школою** (загальношкільна конференція, рада школи, педагогічна рада);

- **адміністрація школи** (директор, його заступники з навчально-виховної роботи);

- **структурні одиниці, підпорядковані директору школи** (педагог-організатор, практичний психолог, соціальний педагог, завгосп)

• **органи громадського самоврядування** (учнівське самоврядування, профком, батьківський комітет, рада випускників, піклувальна рада, шефські організації, органи місцевого самоврядування).

Загальношкільна конференція

Загальношкільна конференція є вищим колегіальним органом громадського самоврядування школи. Делегатів конференції з правом голосу обирають збори вчителів та інших працівників, збори батьків і представників громадськості в однаковій кількості від кожної категорії. Конференція затверджує статут, вносить корективи, розробляє напрями розвитку школи, підвищення ефективності навчально-виховного процесу, здійснює пошуки додаткового фінансування, зміцнення матеріально-технічної бази. За необхідності створює тимчасові, постійні комісії з різних напрямів діяльності школи, визначає їх повноваження. Скликається радою школи один раз на рік. На загальношкільній конференції, яка проводиться наприкінці навчального року, директор школи звітує про проведену протягом року роботу. Таємним голосуванням дається оцінка роботи директора школи.

Рада школи

Раду школи обирають на загальношкільній конференції. Рада школи – орган колегіального управління шкільними справами, вирішення найважливіших питань щодо удосконалення навчально-виховного процесу.

До складу ради обирають представників педколективу, учнів 5-11 класів, батьків (або осіб, які їх замінюють) і громадськості. Очолює її директор школи. На чергових виборах склад ради оновлюють не менш, ніж на третину. Рада школи виконує такі функції:

- займається управлінськими проблемами, які раніше перебували в одноосібній компетенції директора;
- реалізує рішення конференцій шкільного колективу;
- представляє інтереси школи в державних і громадських органах, забезпечує соціальний захист неповнолітніх;
- визначає зміст, методи, форми організації навчання й виховання;
- встановлює режим роботи школи;
- здійснює контроль за роботою, проводить атестацію педагогічних працівників, вносить пропозиції щодо кваліфікаційної комісії про присвоєння вчителям кваліфікаційних категорій;
- контролює витрату бюджетних асигнувань на школу, формує власний матеріальний фонд школи;
- заслуховує звіти про роботу директора, його заступників, учителів;
- виносить пропозиції щодо продовження або припинення їх повноважень;
- захищає працівників школи й адміністрацію від необгрунтованого втручання в їх професійну та посадову діяльність.

Протягом року основну роботу в раді виконують педагогічний, батьківський та учнівський сектори, які збираються раз на три місяці, заслуховують відповідальних за певні ділянки роботи, намічають шляхи виконання прийнятих рішень. Президія ради, до якої входять адміністрація та керівники секторів, здійснює оперативне керівництво школою.

Піклувальна рада.

Розглянувши питання щодо подальшого розвитку школи, ми вирішили, що необхідно створити піклувальну раду. Вона обрана за рішенням ради школи з представників органів виконавчої влади, приватних підприємств, установ, організацій, окремих громадян. Опікунська рада вживає заходів для зміцнення матеріально-технічної та навчально-методичної бази, залучення додаткових джерел фінансування, поліпшення організації навчально-виховного процесу, стимулювання творчої праці педагогічних працівників. Головою Піклувальної ради вже 8 років є Руденко Михайло Миколайович – директор СТОВ «Агрофірма Корсунь». Члени піклувальної ради часті гості в стінах школи, активно

цікавляться проблемами, що потребують негайного вирішення та сприяють цьому. За окремими членами піклувальної ради закріплені учні – сироти та учні, що знаходяться під опікою. Своїм підопічним вони надають постійну підтримку і допомогу.

Педагогічна рада.

Педагогічна рада створена для розгляду складних питань організації навчального процесу, підвищення кваліфікації та професійної майстерності педагогів. До її складу входять учителі, адміністрація школи, очолює директор школи. Робота педагогічної ради чітко спланована відповідно до потреб школи. Члени ради виносять на її розгляд усі питання навчально-виховного процесу. Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не менше чотирьох разів на рік. При педагогічній раді створюють підзвітні їй методичні секції.

Адміністрація школи, структурні одиниці, підпорядковані директору школи.

Керує навчальною та виховною роботою в школі, організовує і несе відповідальність за всі організаційні питання директор школи. Безпосередньо директору школи підпорядковуються його заступники з навчально-виховної та виховної роботи. Погоджує свою роботу з директором школи та іншими заступниками директора школи педагог-організатор. Соціальний педагог школи погоджує свою діяльність із заступниками директора з навчально-виховної та виховної роботи школи, психологічною службою відділу освіти Корсунь – Шевченківської РДА., відповідно до посадових обов'язків бере участь у житті школи, веде відповідну документацію, проводить консультивання батьків.

Органи учнівського самоврядування.

Учнівське самоврядування школи діє на підставі Статуту та Положення про учнівське самоврядування школи. В своїй роботі учнівське самоврядування нашої школи керується такими документами: Закон «Про освіту»; Конституція України; Конвенція про права дитини; Указ Президента України «Про національну програму правової освіти населення»; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження комплексного плану заходів щодо розвитку загальної середньої освіти».

Активними членами шкільної системи самоврядування є учні 1-11 класів, педагог-організатор, соціальний педагог, класні керівники. Діяльність органів учнівського самоврядування нашої школи здійснюється у межах діяльності дитячої організації «Росичі», яка має свій Статут і свою символіку. У Статуті відображені права та обов'язки учасників учнівського самоврядування, визначені основні напрями роботи учнівської організації. Організація працює за своїм планом роботи, який узгоджується педагогом-організатором. Учні допомагають влаштовувати свята і конкурси в школі, проявляють активність у важливих шкільних справах, готують виступи до педагогічних рад. Стосунки членів учнівського та педагогічного колективів побудовані на довірі, співробітництві.

Профспілковий комітет.

Метою діяльності Профспілки є здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів своїх членів Профспілки.

Профспілка діє відповідно до Конституції України, Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», Закону України «Про об'єднання громадян», Кодексу законів про працю України, законодавства про освіту та інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до них, міжнародних договорів, угод, конвенцій, згода на обов'язковість виконання яких надана Верховною Радою України та на основі цього Статуту.

Профспілкова організація школи самостійно вирішує питання своєї організаційної структури. В своїй діяльності профспілкова організація школи керується Статутом профспілки, Законом «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», нормативними актами виборчих органів профспілки, справжнім Положенням. Захищає право членів профспілки на працю, бере участь у розробленні та здійсненні державної політики в галузі трудових відносин, оплати праці, охорони праці, соціального захисту та житлово-побутового забезпечення. Сприяє організації та проводить культурно-освітню роботу серед членів профспілки. Профспілка здійснює громадський контроль за дотриманням законодавства про

працю та про охорону праці, створенням безпечних і нешкідливих умов праці. Організовує громадський контроль за дотриманням в школі норм і правил по охороні праці, громадського харчування, вносить до адміністрації школи пропозиції по створенню безпечних умов праці, розвитку та зміцненню матеріальної бази.

Профспілковий комітет сприяє щорічному огляду-конкурсу навчальних кабінетів, за результатами яких передбачається заохочення педагогічних працівників. Профспілковий комітет школи залучає шефські організації до спільної роботи по зміцненню матеріально-технічної бази школи.

Батьківський комітет школи.

Діє на підставі Положення про батьківський комітет та є органом батьківського самоврядування, склад якого обирають на батьківських зборах. Метою його діяльності є сприяння виконанню статутних завдань школи; забезпечення єдності педагогічних вимог до учнів та надання допомоги сім'ї у вихованні й навчанні дітей.

Батьківський комітет зобов'язаний дотримуватися статуту школи, виконувати рішення, розпорядження адміністрації щодо організації навчально-виховного процесу, захищати учнів від будь-яких форм фізичного та психічного насилля, пропагувати здоровий спосіб життя. Свої зусилля здебільшого він спрямовує на розвиток матеріально-технічної бази, фінансове забезпечення школи, сприяння роботі учнівських об'єднань за інтересами.

Шефські організації.

Робота школи з шефськими організаціями здійснюється на підставі ст. 18, 32 п. 3 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», ст. 61 Закону України «Про освіту», ст. 33 Закону України «Про підприємство». За рішенням виконавчого комітету Стеблівської селищної ради за нашою загальноосвітньою школою закріплено ВАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика» (директор Барсук О.М.) Представники від підприємства часто запрошуються на загальношкільні заходи.

В Стеблівській загальноосвітній школі працюю на посаді директора школи з 2002 року. З початку своєї адміністративної діяльності спільно з членами колективу почали розвивати Школу сприяння здоров'ю. Йдучи цим напрямом, досягли певних результатів, визнання, нагромадження досвіду. Далі наведу кілька основних факторів, які сприяли позитивним зрушенням, що відбулися в колективі.

1. Керуючись постулатом «Якщо хочеш, щоб це робили твої підлеглі, спочатку зроби це сам», вбачаю особистий приклад директора в роботі стимулом плідної діяльності колективу.

2. Поєднання в особі директора і менеджера освіти, і педагога.

3. Громадсько-державний стиль управління. В спілкуванні з підлеглими використовую такі принципи: підвищення гнучкості управління, що проявляється в узгодженні при прийнятті управлінських рішень, децентралізація, тобто посилення розподільної відповідальності та розмежування колегіального і адміністративного управління.

4. Запровадження в школі демократичного стилю спілкування, цінування оригінальності думки, парадоксального мислення, відкритості до переконань інших.

5. Чітке планування роботи закладу з обов'язковою умовою чіткого бачення майбутнього, перспектив. При плануванні на наступний рік глибокий аналіз результатів за попередній з метою отримання об'єктивної інформації про роботу колективу.

6. Робота не за стереотипами і штампами, а замість традиційної школи створення школи з традиціями.

7. Працюючи за принципом «перед минулим схили голову, перед майбутнім – закоти рукава» власним прикладом мотивування у вчителів прагнення до самовдосконалення, самоосвіти – здобувати нові знання, оволодівати новими прогресивними формами роботи, розвивати вміння швидко реагувати на «свіжу» інформацію.

8. Введення в дію принципу роботи на довірі, стимулювання праці педагогів за чітким обліком виконаної роботи.

9. Створення міцного колективу однодумців, особливо членів адміністрації, їх підтримка.

10. Зміна стилю роботи, що направлена на успіх, результат.

11. Орієнтація діяльності школи на задоволення потреб батьків, учнів, вчителів, громадськості. Вивчення потреб через анкетування, співбесіди, індивідуальну роботу, батьківські збори.

12. Поєднання в діяльності директора замкнутого циклу: планування – організація – мотивація – контроль.

13. Раціональний розподіл роботи між працівниками школи з урахуванням їх кваліфікації, досвіду та ділових якостей.

14. Виховання випускника III тисячоліття, що виконує золоте правило: якщо хочеш бути щасливим, то май: розум – у голові, чесність – у серці, здоров'я – у тілі.

15. Обрання спільної колективної справи – боротьби за здоров'я учнів: вивчення досвіду інших, власні напрацювання, пошук однодумців, досягнення результатів, успіху.

16. Участь в міжнародних проектах, де директор партнер (компанії «Procter&Gamble», корпорація «Always»), моніторинг вживання кухонної солі, який проводився Черкаською обласною громадською організацією «Нова Україна» за підтримки Представництва Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні

17. Застосування новітніх технологій роботи, елементів ІКТ, проектних технологій.

18. Робота в чітко налагодженій системі, де враховано більшість моментів перебування учня в школі: фітобар, СМГ, гаряче харчування, рухова активність, медичне обслуговування, оздоровлення.

19. Наступність у ШСЗ, робота м/с в дитячій установі,..

20. Опирання на досвід відомих в галузі О.Д. Дубогай, В.І. Базарного

21. Використання в початковій ланці методів казкотерапії, методик формування правильної постави, забезпечення рухової активності шляхом впровадження валеологічної паузи, фізкультхвилинки, фізкультпаузи.

22. Врахування індивідуальних особливостей дітей, посада соціального педагога

23. Розвиток мережі позакласних організацій для учнів – гуртків, секцій

24. Рухливі перерви

Наслідки. Це зменшення рівня захворюваності, значно зріс рівень творчої активності учнів; спостерігається покращення емоційного клімату в школі; змінюється ставлення учнів до здорового способу життя: все більше дітей розуміє, що здоровий спосіб життя – це не лише участь в запропонованих заходах, а стиль життя, мислення, реального бачення себе як морально і фізично розвиненої особистості, яка веде активне життя, пропагує здоровий спосіб життя серед інших.

Ці та інші показники дають надію думати, що ми рухаємося в потрібному напрямі і варто знову і знову втілювати в життя нові ідеї і задуми.

Ал Дісі, відомий діяч руху активних шкіл, під час проведення міжнародної конференції, зазначив: «Школи – це найлогічніша об'єднуюча ідея для відродження місцевих спільнот. По-перше, вони є всюди. У кожному місті, містечку, селі та мікрорайоні є школи. По-друге, привносячи фундаментальні характеристики громадянського суспільства у зміст і стиль викладання, школи можуть допомогти формувати в молоді звички та навички, необхідні для ефективної громадянської участі й активної позиції як сьогодні, так і завтра. По-третє, використовуючи людські та матеріальні ресурси, місцеві зв'язки та репутацію, школи можуть функціонувати як ресурсні центри подовженого дня для місцевої громади, що сприяють місцевим ініціативам і спрямовані на широкий спектр місцевих завдань».

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Просвіта, 1996. – 77 с.

2. Закон України «Про освіту». – К.: Вид-во «Генеза», 1996. – 56 с.
3. Закон України «Про загальну середню освіту»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
4. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
5. Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0146-01>
6. Вакарчук І. О. Матеріали із офіційного сайта Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
7. Гаєвська Л. Державно-громадське управління освітою: теоретичний аспект / Л. Гаєвська // Вісн. НАДУ. – 2007. – № 4. – С. 37-47.
8. Грабовський В. А. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти з моніторинговим супроводом / В.А.Грабовський // Вісн. НАДУ. – 2004. -№ 4. -С. 355-363.

Л. І. Починок,
*директор Сорокотязької загальноосвітньої
школи I-III ступенів Жашківської районної ради*

Анотація

У статті проаналізовано шляхи розвитку державно-громадського управління загальною середньою освітою на основі правових документів з урахуванням особливостей та специфіки роботи сільської школи. Розкривається сутність громадсько спрямованого управління та основні аспекти практичної взаємодії школи та громади для поєднання громадського та державного управління навчальним закладом на основі відповідних моделей як перехідний варіант до громадсько спрямованого управління. Надається до розгляду досвід роботи школи щодо створення моделі державно-громадського управління сільським навчальним закладом.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОЮ ШКОЛОЮ

Українське суспільство, як і все людство, перебуває під впливом потужних глобалізаційних процесів, швидких змін умов життя, посилення конкурентних засад та утвердження інноваційного типу розвитку, переосмислення ціннісних орієнтирів і стратегій людського буття. Нові виклики вимагають адекватної модернізації освітньої системи як провідного чинника соціально-культурного відтворення, успішної життєдіяльності людини, її подальшого удосконалення. У сучасних умовах розвиток освіти перестає бути виключною справою держави. Він став полем багатоаспектної партнерської взаємодії центральних і регіональних державних органів з органами місцевого самоврядування, освітніми закладами, педагогами, батьками, учнями, потенційними роботодавцями, громадськими об'єднаннями. Лише поєднання зусиль держави та громади як рівноправних партнерів у створенні стратегій реформування освітнього процесу, забезпеченні контролю його якості, посиленні соціального захисту усіх учасників, розширенні мережі закладів освіти, підготовці компетентних кадрів може забезпечити повноцінне та всебічне розв'язання проблем державного управління у сфері освіти. Управління освітою повинно бути державно-громадським. Закони залишатимуться малодійовими без суспільної підтримки.

Проблемам реформування управління освітньою галуззю з урахуванням стрімких демократичних перетворень приділяється достатня увага вітчизняними вченими Г.А. Дмитренком, Г.В. Єльніковою.

У державних документах актуалізується, зокрема, проблема державно-громадського управління освітою, яка має враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання

автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг, поєднання державного і громадського контролю. Дані питання стали об'єктом уваги в дослідженнях В.А. Грабовського, А.В. Мазака та ін. Стратегічні цілі, завдання й основні шляхи радикальних перетворень в управлінні системою освіти визначені в таких правових документах: Конституції України, Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Національній доктрині розвитку освіти; законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту»; «Положенні про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу».

Сільська школа – це особлива освітня установа із властивою їй специфікою. Вона виступає як сукупність різних типів і видів загальноосвітніх закладів, різноманітних за наповнюваністю, територіальним розташуванням, соціальним оточенням, національним складом, що працює на задоволення потреб дітей в освіті й виконує специфічне завдання підготовки школярів до життя, а також соціокультурні та соціально-педагогічні функції. Ці функції сільських освітніх закладів особливо посилилась нині – в умовах недосконалої системи місцевого самоврядування, розбалансованого господарства. Через об'єктивні обставини школа в багатьох населених пунктах залишилась єдиним соціально стабілізуючим і культурно-просвітницьким осередком життя. Багатогранність життя сільської школи забезпечується спільними зусиллями педагогічного колективу, місцевих господарств і батьківської громадськості. Сьогодні активізуються пошуки нових форм і механізмів управління сільською школою. Об'єктивно виявляється значне протиріччя між необхідністю ефективного управління сільською школою й очевидною нездатністю традиційного управління адекватними способами перебороти труднощі, перевести її в режим розвитку.

Одним з основних громадських формувань, яке діє сьогодні в навчальних закладах, є піклувальна рада школи. «Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу» було затверджено Міністерством освіти і науки України в 2001 році. Основною метою діяльності піклувальної ради є забезпечення доступності загальної середньої освіти для всіх громадян, задоволення їх освітніх потреб, залучення широкої громадськості до вирішення проблем навчання і виховання. Цей орган формується з представників виконавчої влади, підприємств, установ, навчальних закладів, окремих громадян, що є свідченням демократизації процесів щодо розвитку громадсько спрямованого управління ЗНЗ [10].

Висвітлені документи складають правове підґрунтя щодо вироблення основних засад розвитку громадсько спрямованого управління школою.

Громадсько спрямоване управління загальноосвітнім навчальним закладом – це різновидність гнучкого управління, яке передбачає залучення громадськості до прийняття управлінських рішень на різних щаблях управлінської вертикалі (від Міністерства освіти і науки до учня ЗНЗ), установа рухомої рівноваги між запитами громади та наданням освітніх послуг загальноосвітнім навчальним закладом з метою досягнення максимального результату в навчанні та вихованні учнів, розвитку місцевої громади.

Завдання громадсько спрямованого управління навчальним закладом полягає в забезпеченні адаптації та узгодженні змісту навчання в загальному середньому закладі з освітніми потребами громадян. При громадсько спрямованому управлінні змінюється вектор впливу «знизу» «вверх», що створює умови для природовідповідного розвитку дитини в освітньому процесі школи, вирішення освітніх та загальнокультурних потреб населення (громади).

Реалізація вище зазначених принципів в Сорокотязькій загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів здійснюється через децентралізацію управління; спрямованість роботи педагогічного колективу на досягнення спільної мети; введення систематичної звітності адміністрації перед колективом; ознайомлення громади з успіхами школи через шкільний сайт та на сходках села.

У школі складається певна система роботи, спрямована на виховання національно свідомого громадянина України; забезпечення освітніх потреб особистості учня, випускника школи; визначення та реалізацію світогляду, власної життєвої позиції, життєвого успіху.

У тісній співпраці з батьками та громадськістю вибудована певна система навчально-виховної роботи. Сьогодні школа, як єдиний організований, регламентований культурно-освітній заклад, залишився єдиним життєздатним на селі. Тому і роль та місце на селі його збільшилось. Зросло усвідомлення громадою цінності навчального закладу на селі.

Взяти, для прикладу, співпрацю з партнерами в сьгоднішніх умовах. У відносинах з ними необхідно вийти на якісно новий рівень. Народжується неформальна співпраця. Будуються відносини на взаємовигідних умовах. Відносини переростають у меценатство. З'являється соціальне визнання через успіхи, яких досягають члени громади, через підтримку ними школи.

Партнерство – це встановлення й розвиток взаємовигідних стосунків між школою, вчителями, учнями, членами громади й спонсорами для спільного вирішення загальних проблем [1, с. 106-107].

Партнерству на базі школи властиві наступні характеристики: взаємовигідність; прозорість; волонтерство; двостороннє спілкування; чесність; повага; рівність. Це можливість покращити імідж школи, залучити додаткові людські й матеріальні ресурси для підтримки школи, для задоволення потреб та інтересів громади. Партнерство створює соціальний капітал, поліпшує взаєморозуміння, довіру й взаємодію між представниками різних секторів громади. Партнерство сільської школи і місцевої громади включає таку групу показників: спрямованість ресурсів школи на розвиток громади, громадянської самоорганізації і самоуправління; розвиток в школі та громаді традицій й практики громадянської активності; наявність на місцевому рівні реальних структур громадянського суспільства й гарантій їх стабільного розвитку. У такій взаємодії народжується почуття спільності, де кожен чітко усвідомлює, що нам ніхто нічого не зробить, крім нас самих. Через трансформацію свідомості кожного члена громади, усвідомлення відповідальності за все, що відбувається в школі, в селі, в державі, народжується нова генерація людей.

Як ніхто, розуміє значення школи на селі, організовує і дбає про співпрацю та підтримку сільський голова, колишня випускниця школи, Таїсія Петрівна Вікторук.

Практично жоден сільський захід не проходить без участі школи. Впорядкування території біля Обеліска Слави та біля пам'ятника солдатам, що загинули на території села в роки Великої Вітчизняної війни, проведення екологічних акцій, проведення екскурсій у шкільному Музеї села, допомога місцевому господарству у зборі врожаю, участь школярів та вчителів у загальносільських заходах, присвячених до Дня Незалежності України, Дня Перемоги, Дня пам'яті жертв голодомору і політичних репресій, підготовка концертних номерів та програм до таких улюблених в селі свят: Масляна, 8 Березня, Івана Купала, традиційно вважається обов'язком вчителів та учнів, який вони виконують із задоволенням. У свою чергу дуже часті гості в школі голова села Т.П. Вікторук та керівник місцевого господарства Т.М. Ремінна, яким завжди раді, адже приходять вони не з порожніми руками, а, як справжні гості, з подарунками: до Новорічних свят і на 1 Вересня, до Дня захисту дітей і у День Святого Миколая. Як члени піклувальної ради закладу, вони завжди долучаються до вирішення проблем навчання та виховання підростаючого покоління.

Не обійтися нам без підтримки громадськості і у вирішенні таких питань:

- зміцнення матеріально-технічної бази школи;
- забезпечення соціального захисту учасників навчально-виховного процесу;
- оптимізація мережі навчальних закладів.

У тісній співпраці з громадою за останні роки вдалося значно поліпшити матеріально-технічну базу школи, створити більш сприятливі умови для здійснення навчально-виховного процесу. В наступному році в рамках співпраці з Українським фондом соціальних інвестицій планується проведення заміни вікон на пластикові із залученням коштів кожного члена громади.

Волонтерство – найпопулярніший компонент у співпраці сільської школи та громади. Суть цього компонента полягає у створенні чіткої системи, що перетворює волонтерство у невід'ємну частину шкільного життя. Ця система забезпечує становлення людини як

активного члена своєї громади й складається з низки волонтерських акцій [1, с. 88-89]. Волонтерська (добровольча) акція – це захід однієї або декількох організацій, що використовують волонтерів в якості основних людських ресурсів для досягнення цілей. Волонтер (доброволець) – людина, яка за власним бажанням, без оплати й примусу витрачає (віддає) свій час, енергію, знання, сили, досвід для здійснення діяльності, що приносить користь іншим людям і суспільству в цілому [1, с. 91].

Волонтерство має наступні характеристики: добровільний вибір, що відображає особистісні погляди й позиції; активна участь громадян у житті суспільства; сприяння покращенню життя і особистісному розвитку; сприяння більш збалансованому економічному й соціальному розвитку.

Волонтерство в межах сільської школи можна розглядати з двох аспектів: діти-волонтери і волонтери, які допомагають в розвитку освітнього закладу. Виховання дітей-волонтерів допомагає виховати в них доброту, сердечність, чуйність, готовність прийти іншому на допомогу, чутливість до всього живого і красивого. Класні керівники та адміністрація школи провели велику роботу в цьому напрямку, а саме: заохочували учнів до участі в суспільному житті класу та школи, провели акції милосердя «Допоможи ближньому», «Чужих дітей не буває», «Серце до серця». Традиційними стали щорічні благодійні ярмарки до Дня Святого Миколая. Волонтерський загін працює регулярно ті щорічно бере участь у районному огляді-конкурсі волонтерських загонів.

Постійно проводиться акція «Милосердя» з метою виховання в учнів почуття співпереживання до одиноких престарілих та ветеранів, для яких збираємо продукти, одяг.

Волонтерська робота учнів школи втілена у таких проектах, як «Збережемо природу – збережемо життя», «Війна торкнулася і моєї родини», «Ветерани серед нас», «Моя вулиця».

На кожному етапі існування школи поставали конкретні завдання, які вирішував педагогічний колектив в тісній співпраці з батьками та громадськістю села. Лише у тісному зв'язку з громадськістю можливо допомогти дитині стати успішною, конкурентоспроможною і компетентною особистістю. Робота школи, сім'ї, громадськості розглядалася протягом останніх років на засіданнях педагогічної ради («Проектна діяльність у навчально-виховному процесі», «Психолого-педагогічна освіта батьків», «Розвиток дитячо-юнацької самоорганізації як основи системи виховної роботи»), на нарадах при директорі, на загальношкільних конференціях та батьківських зборах.

Вищим органом державно-громадського управління є загальношкільні збори, які розв'язують стратегічні завдання розвитку школи, обирають раду школи. На загальношкільних зборах, які проводяться наприкінці навчального року, директор школи звітує про проведену протягом року роботу. Таємним голосуванням дається оцінка роботи директора школи.

У школі працює й учнівське самоврядування (учнівський парламент). Учнівське самоврядування є одним з найважливіших факторів формування в учнів умінь і навичок керівництва демократичними процесами, що відбуваються в державі. Метою учнівського самоврядування є розвиток соціальної та організаційної активності учнівської молоді шляхом залучення її до участі в демократичному управлінні; захист прав і інтересів своїх членів; інтеграція зусиль для добрих та корисних справ; розробка та впровадження проектів, спрямованих на покращення навчально-виховного процесу в школі. Педагогічний колектив та дирекція школи докладають максимум зусиль для покращення цієї ланки роботи, розуміючи, що учнівське самоврядування є уособленням демократичної атмосфери в школі.

Важлива умова ефективної навчально-виховної роботи – єдність школи і сім'ї, якої досягають за умови, що школа постійно працює над підвищенням рівня психолого-педагогічної обізнаності батьків, їх педагогічної культури.

Зміст роботи школи з батьками учнів повинен ґрунтуватися на їх правах і обов'язках, визначених Законом України «Про загальну середню освіту» [6, стаття 29].

1. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право:

– вибирати навчальні заклади та форми навчання для неповнолітніх дітей;

- приймати рішення щодо участі дитини в інноваційній діяльності загальноосвітнього навчального закладу;
- обирати і бути обраними до органів управління освітою з питань навчання і виховання дітей;
- звертатися до відповідних органів управління освітою з питань навчання і виховання дітей;
- захищати законні інтереси дітей.

2. Батьки або особи, які їх замінюють, зобов'язані:

- забезпечувати умови для здобуття дитиною повної загальної середньої освіти за будь-якою формою навчання;
- постійно дбати про фізичне здоров'я, психічний стан дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей;
- поважати гідність дитини, виховувати працелюбність, почуття доброти, милосердя, шанобливе ставлення до сім'ї, старших за віком, державної і рідної мови, до народних традицій і звичаїв;
- виховувати повагу до національних, історичних, культурних цінностей українського народу, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання та навколишнього природного середовища, любов до України.

На думку В. Сухомлинського, школа повинна домогтися того, щоб батьки бачили в своїх дітях себе, розуміли суть розвитку дитини. А для цього їх треба озброювати знаннями важливих закономірностей педагогіки, вікової психології, фізіології.

Турбота школи про виховання дітей у сім'ї реалізується через педагогічну освіту батьків, залучення їх до виховної роботи з учнями у школі. Передусім педагоги мають можливість впливати на батьків через їхніх дітей, які навчаються в школі. А. Макаренко вважав, що це найдоступніший спосіб зв'язку школи і сім'ї. Його цінність не лише в тому, що він оперативний, а й у тому, що учень, який засвоїв певні вимоги вчителя, доводить ці вимоги до відома батьків, переконує в необхідності дотримуватися їх.

Значну допомогу у вихованні школярів і в роботі з батьками надають батьківські комітети. Починаючи працювати з батьками учнів, класний керівник виявляє найактивніших, серед яких намічає кандидатів до класного батьківського комітету – авторитетних людей, які користуються загальною повагою, яким властива висока громадянська свідомість, ініціатива, які мають організаторські здібності, виявляють інтерес до справ класу, люблять дітей. Батьківський комітет класу обираємо на батьківських зборах. На першому його засіданні класний керівник знайомить з типовим Положенням про батьківський комітет загальноосвітньої школи, в якому викладено завдання і зміст роботи членів комітету, їхні права та обов'язки. Обираємо голову батьківського комітету і відповідальних за окремі види роботи: педагогізацію батьків, культурно-масову, спортивно-оздоровчу роботу, враховуючи здібності, бажання, інтереси членів комітету.

Знаходимо багато корисного у справі розробки і творчої реалізації концептуальних, теоретичних і практичних проблем у питаннях громадського самоврядування в освіті, звертаючись до творчої спадщини корифея педагогіки О.А. Захаренка. Видатний педагог не лише реалізував продуктивні ідеї досвіду своїх попередників – А.С. Макаренка і В.О. Сухомлинського, а й творчо розвивав їх відповідно до сучасних умов. Ним теоретично і практично вибудована самобутня педагогічна система, спрямована в майбутнє, провідною якої була система родинного виховання. Життєвим кредо педагога була постійна робота з формування єдності школи, сім'ї, виробничих колективів і громадськості в справі виховання дітей, увага до їхнього духовного світу, здоров'я, бачення кожного в колективі однолітків, глибоке знання сім'ї.

Педагог-новатор порівнює сім'ю із колискою людської душі, місцем, де здійснюється первинна соціалізація дитини, підготовка до самостійної продуктивної діяльності; по-новому розглядається ідея міцності сім'ї, батьківського дому, ідея патріотичного виховання на

родинному підґрунті, національних традиціях. Особливий наголос робить на досконалому знанні учнів, їхніх батьків, сімейних стосунків. Труднощі сімейного виховання О.А. Захаренко пояснював невмілим поєднанням батьківської турботи і вимогливості, педагогічною некомпетентністю батьків, нерозумінням ними особливостей виховання поваги до старших, відсутністю духовних потреб.

У своїй педагогічній діяльності О.А. Захаренко на основі аналізу педагогічної думки попередників, власного досвіду визначив провідні чинники виховання. Він довів, що успіху в родинному вихованні можна досягнути за умов активної взаємодії батьків зі школою, які мають підтримувати тісний зв'язок, систематично займатися самоосвітою, виконувати педагогічні рекомендації вчителів, підтримувати авторитет школи, вчителя, враховувати індивідуальні особливості своїх дітей, добровільно брати участь у всіх шкільних заходах, а не лише приходити на збори чи урочисті свята, створювати в сім'ї добра культ знань, людини. Разом з колективом учителів Сахнівської середньої школи він постійно наголошував на пріоритетності принципів родинного виховання, широко їх пропагував, удосконалював напрями родинно-виховної діяльності школи: «Виховання неможливе без тісної співдружності школи і сім'ї Ми вважаємо, що батьки мають добровільно брати участь у всіх шкільних заходах, а не лише приходити на збори, урочисті свята. І нам слід шукати ненав'язливі шляхи прилучення батьків до школи, відкривати в кожному з них індивідуальну неповторність, педагогічне обдарування і майстерність. Уважне ставлення до навчальних досягнень, високе цінування трудової діяльності учня і батька – важливий чинник стимуляції бажання дітей бути кращими.» [8, ст.26].

У 1986 році в складі делегації студентів та викладачів Уманського ДПІ ім. П.Г. Тичини мені пощастило відвідати Сахнівську школу і особисто познайомитись із педагогом-новатором. Під час зустрічі з учнями, учителями та директором школи вражало все: багата матеріально-технічна база, відпрацьована система самоврядування, поєднання навчальної і виховної роботи. Особливо запам'ятались звукочутливий фонтан «Колос», історико-краєзнавчий музей, навчально-виробничий цех, басейн і планетарій. І все це завдяки вмілому застосуванню механізмів соціального партнерства. О.А. Захаренко як директор школи був генератором безлічі цікавих ідей. Головним завданням для себе, як керівника навчального закладу, великий педагог вважав «утвердження в школі справжнього культу великої і благородної мрії, яка в процесі її досягнення творила б кращі якості учнів» [11, ст.37]. Розвиток навчального закладу і позитивні зміни в освітньому середовищі можливі лише за умов наявності визначеної мети, до якої спільно йдуть діти, вчителі та батьки, а часто, й уся сільська громада. За період своєї роботи директором сільської школи великому добротворцю вдалося втілити в життя багато педагогічних ідей, які мали статус новаторських. Він створив нову систему громадянського, сімейного та трудового виховання, на практиці реалізував ідею школи-родини, школи, життя якої тісно перепліталось з життям села, його історією. Пошукова робота учнів спрямовувалася на дослідження родоводу і результатом цієї роботи стала «Енциклопедія шкільного роду» (в 4-х томах), видана у 2000 році.

Надзвичайно великий і вагомий досвід роботи Олександра Антоновича став і для мене невичерпним джерелом натхнення на все життя. Ще будучи студенткою, я зрозуміла, що «...школу без творчого пошуку не люблять діти, обминають батьки. Зупинятися не можна.»

Відправним пунктом і основним орієнтиром у роботі Сорокотязької ЗОШ проходять сьогодні такі ідеї великого українського педагога О.А. Захаренка:

- турбота про здоров'я дітей – першочергове завдання вчителів і батьків;
- набуття школою статусу школи-родини;
- тісна взаємодія школи, сім'ї та громадськості;
- підтримання авторитету батьків, родичів в очах учнів;
- систематична турбота про педагогічну культуру і високе моральне обличчя батьків, їх відзначення за успіхи у вихованні дітей;

- повага до батьків, старших, самотніх літніх людей – закон життя для учнів, естафета, що передається від покоління до покоління;
- школа – генератор ідей для вчителя, батька, учня (правило трьох, сформульоване О.А. Захаренком);
- систематичне застосування шкільних засобів масової інформації;
- поєднання турботи, вимогливості й поваги до учня, узгодженість у діях і вимогах батьків і вчителів.

Родинне виховання, вважав педагог-науковець, – це системна робота школи щодо впливу на сім'ю, родину, а через неї – на особистість школяра задля формування в нього моральних переконань. Чотири десятиліття тому О.А. Захаренко висунув і реалізував ідею створення нової школи, її матеріально-технічної бази зусиллями батьків, вчителів та учнів. Під його керівництвом Сахнівська школа стала центром соціально-культурного життя села, авангардом педагогічної думки 70–90 років ХХ століття, набула статусу школи-родини. О.А. Захаренком був створений навчальний заклад нового типу. Тому, мов із невичерпного джерела, черпаємо творчі ідеї видатного педагога, ще і ще раз обговорюємо їх на засіданнях педагогічних рад, прагнемо втілювати, хоч окремі з них, в життя, в тому числі і для налагодження ефективної управлінської діяльності із залученням громадськості.

Для того, щоб відповідати умовам розвитку громадянського суспільства в Україні, школа має стимулювати громадську активність, аби не лише учні, а й батьки, старше покоління та всі члени громади були активнішими. Успішними стають ті навчальні заклади, в яких батьки, як частина шкільного колективу, найбільш зацікавлені в ефективній роботі школи, коли йдеться про дітей, про умови їх навчання та виховання. Батьки по суті є соціальними замовниками освіти, тому мають впливати на якість роботи школи.

Способи поєднання громадського та державного управління навчальними закладами відображено в моделях, запропонованих Г.В. Єльніковою [4].

1. Модель структурно-громадського супроводу: передбачає наявність на кожному рівні субординаційної вертикалі управління загальною середньою освітою відповідної громадської структури. Її основним завданням є здійснення незалежної експертизи стану цієї ділянки освітньої галузі та ведення діалогу з владними структурами для збалансування інтересів громадськості та органів управління загальною середньою освітою. Результатом є врівноваження між вимогами держави і запитам громади.

2. Модель інформаційно-громадського супроводу: державні органи управління загальною середньою освітою разом із громадськими структурами закладів та установ загальної середньої освіти організують зустрічні потоки інформації. Згори до низу надходить детермінаційна інформація (нормативно-правова та суспільно-ціннісна); знизу догори – претензійна (реакція виконавців, громадськості на детермінаційну інформацію). На кожному щаблі управління створюється адаптаційний структурний підрозділ, основним призначенням якого є узгодження зустрічних потоків інформації та визначення вектору переваг (рис. 2).

3. Модель субординаційно-проміжного партнерства: субординаційні стосунки на всій вертикалі управління є дуже динамічними. До виконання завдань залучається громадськість і відносини тимчасово перетворюються на партнерські. При цьому поширюються горизонтальні зв'язки. Після досягнення кожної часткової мети створена команда розпускається і вертикаль поновлюється. Основне призначення моделі – створення механізму субординаційно-партнерських стосунків з метою забезпечення взаємної адаптації та досягнення загальних переваг.

Такі моделі, мають забезпечити плавний перехід до громадсько спрямованого управління навчальним закладом через: оптимізацію управлінських структур, перерозподіл функцій і повноважень між державними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальним закладом, встановлення рухомої рівноваги між запитам сільської громади та наданням освітніх послуг навчальним закладом.

Таким чином, головним критерієм якості функціонування освітньої системи є здатність молодого покоління жити й активно діяти у демократичному світі, постійно

самовдосконалюватися, адекватно реагувати на зміни. Для того, щоб готувати людину і суспільство до демократичного типу життя, необхідно зробити шкільну освіту інноваційною за змістом. За таких умов, як засвідчує досвід роботи, державно-громадське управління створює найбільш сприятливе й ефективне середовище для соціалізації шкільної молоді.

Сорокотязька школа, як одна з маленьких сільських шкіл, також має деякий позитивний результат у впровадженні державно-громадського управління освітою, зокрема у питанні залучення інтелектуального та фінансового потенціалу неурядових інституцій громадянського суспільства до управління освітою, посилення у цьому плані їх координуючої ролі. За допомогою різних проектів позашкільної діяльності школа дає змогу залучати батьків і дітей до громадського життя у соціально-культурному розвитку села.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гошко А.О., Дмитренко Г.А., Князев В.М. Контури нового управлінського курсу трансформації України. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 176 с.
2. Грабовський В.А. Державно-громадське управління загальною середньою освітою в Україні: стан та перспективи //Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. / Редкол.: С.М.Серьогін (голов. ред.) та ін. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2005. – Вип. 1(19). – С. 102-111.
3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К.: Радуга, 1994. – 61 с.
4. Єльнікова Г.В. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління // Директор школи: газета для керівників шкіл. – К., 2003. – № 40 (280), жовтень. – С. 10-11.
5. Закон України «Про освіту», прийнятий Верховною Радою України 23 березня 1996 року. – К.: ГЕНЕЗА, 1996. – 36 с.
6. Закон України «Про загальну середню освіту» // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 1999. – № 15. – С. 6-31.
7. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Просвіта, 1996. – 77 с.
8. Захаренко О.А. Слово до нащадків. / О.А.Захаренко. – К.: СПД Богданова О. М., 2006. – 216с.
9. Національна доктрина розвитку освіти України //Освіта України. – № 33. – 2002. – 23 квітня. – С. 4-6.
10. Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки від 5 лютого 2001 року № 45. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 лютого 2001 р. за № 146/5337 //Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – С. 223-226.
11. Академік із Сахнівки /авт. кол. за заг. Ред. Кузьмінського А.І., – Черкаси: видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. 448с.

А. І. Мороз,

заступник директора з навчально-виховної роботи Журавського навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад-загальноосвітня школа I-III ступенів» Шполянської районної ради

Анотація

У статті розглянуто систему роботи державно-громадянського управління школи, акцент зроблено на організації учнівського самоврядування школи.

Ключові слова: державно-громадянське управління в школі, учнівське самоврядування.

СТРУКТУРА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ЖУРАВСЬКОГО НВК

Серед основних напрямів реалізації Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті названо подальший розвиток і забезпечення демократичного державно-громадського характеру управління системою освіти, що передбачає розробку механізмів удосконалення взаємодії й координації діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, закладів освіти та громадських організацій. Сучасна школа повинна дати учням не тільки певні знання, уміння й навички, а й виховати соціально адаптовану та громадсько орієнтовану особистість, яка після закінчення школи успішно займе своє місце в житті. Саме громадсько активна школа не відгороджує учнів від реального, життя, а включає це життя в навчальну і позаурочну діяльність, створюючи єдине поле громадського виховання не тільки учнів, а й усіх учасників освітнього процесу. У результаті відбувається комплексне виховання громадянина не тільки в школі, а й поза її межами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розбудови громадсько активної школи приділяли увагу такі науковці, як М. Ворон, В. Грабовський, Г. Дмитренко, Ю. Костюк, А. Мазак, О. Марчак, Н. Софій (питання демократизації управління); М. Голобородова, І. Довбиш, Г. Єльнікова, В. Ключник, Т. Шамова, Н. Яременко (державно-громадське управління загальноосвітнім навчальним закладом); Ч. Лорінці, Г. Єльнікова, Л. Даниленко, Н. Клокар, О. Фоміна, М. Ворон (громадсько активні школи). Співробітники Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» О. Любишко, Л. Некраш, Г. Єльнікова, М. Ворон, Л. Даниленко зазначають, що суспільно орієнтована освіта максимально виявляється у громадсько активній школі, адже «привносячи фундаментальні характеристики громадянського суспільства у зміст і стиль викладання, школи можуть допомогти формувати у молоді звички і навички, необхідні для ефективної громадянської участі та активної позиції сьогодні і завтра» [2, с. 11].

Мета статті продемонструвати систему роботи навчально-виховного комплексу як громадсько-активного об'єднання.

З метою оптимізації управління життєдіяльністю школи, залучення додаткових шляхів фінансування створюють органи управління, діяльність яких дає змогу враховувати потреби учасників навчально-виховного процесу. Наявність розгалуженої структури управлінських органів у школі вимагає організації їх взаємодії, координації роботи всіх підрозділів.

До структури управлінських органів у Журавському НВК належать:

- **органи колегіального управління школою** (загальношкільна конференція, рада школи, педагогічна рада);
- **адміністрація школи** (директор, його заступники з навчальної та виховної роботи);
- **структурні одиниці, підпорядковані директору школи** (педагог-організатор, завгосп);
- **органи громадського самоврядування** (учнівське самоврядування, профком, батьківський комітет, шефські організації, органи місцевого самоврядування).

Загальношкільна конференція є вищим колегіальним органом громадського самоврядування НВК. Делегатів конференції з правом голосу обирають збори вчителів та інших працівників, збори батьків і представників громадськості в однаковій кількості від кожної категорії. Конференція затверджує статут, вносить корективи, розробляє напрями розвитку НВК, підвищення ефективності навчально-виховного процесу, здійснює пошуки додаткового фінансування, зміцнення матеріально-технічної бази. За необхідності створює тимчасові, постійні комісії з різних напрямів діяльності школи, визначає їх повноваження. Скликається радою школи один раз на рік.

Раду школи обирають на загальношкільній конференції. Рада школи – орган колегіального управління шкільними справами, вирішення найважливіших питань щодо удосконалення навчально-виховного процесу.

До складу ради обирають представників педколективу, учнів 5-11 класів, батьків (або осіб, які їх замінюють) і громадськості. Очолює її директор школи. На чергових виборах склад ради оновлюють не менш ніж на третину.

Рада школи:

- займається управлінськими проблемами, які раніше перебували в одноосібній компетенції директора;
- реалізує рішення конференцій шкільного колективу;
- представляє інтереси школи в державних і громадських органах, забезпечує соціальний захист неповнолітніх;
- визначає зміст, методи, форми організації навчання й виховання;
- встановлює режим роботи школи;
- здійснює контроль за роботою, проводить атестацію педагогічних працівників, вносить пропозиції щодо кваліфікаційної комісії про присвоєння вчителям кваліфікаційних категорій;
- контролює витрату бюджетних асигнувань на школу, формує власний матеріальний фонд школи;
- заслуховує звіти про роботу директора, його заступників, учителів;
- виносить пропозиції щодо продовження або припинення їх повноважень;
- захищає працівників школи й адміністрацію від необґрунтованого втручання в їх професійну та посадову діяльність.

Протягом року основну роботу в раді виконують педагогічний, батьківський та учнівський сектори, які збираються раз на три місяці, заслуховують відповідальних за певні ділянки роботи, намічають шляхи виконання прийнятих рішень. Президія ради, до якої входять адміністрація та керівники секторів, здійснює оперативне керівництво школою.

Педрада в школі – це орган, який об'єднує всіх загальною турботою про сьогоднішній і завтрашній день школи, спонукає до пошуку, творчості, створює в колективі атмосферу довіри, взаєморозуміння і пошани.

Педагогічна рада в школі – це лабораторія педагогічної майстерності, одна з умов розвитку інноваційної роботи в школі, є постійно діючим органом школи для розгляду основних питань навчально-виховної роботи.

Головним завданням педагогічної ради є об'єднання зусиль педагогічного колективу школи, спрямованих на піднесення рівня навчально-виховної роботи, впровадження в практику досягнень педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. Педагогічна рада школи – колективний орган, що покликаний керувати всім навчально-виховним і господарським життям школи.

Демократичні форми внутрішньошкільного управління передбачають включення педагогів у вирішення повного обсягу важливих проблем життя і діяльності школи з урахуванням і максимальним зближенням інтересів кожного учителя з інтересами держави і суспільства, впровадження економічних важелів і стимулів в організацію спільної роботи педагогів для досягнення реальних результатів навчально-виховної роботи на основі удосконалення стилю спілкування, взаємної поваги і співпраці, високого професіоналізму та єдності педагогічних поглядів учительського колективу.

Педагогічна рада дотримується вказівок і завдань викладених в «Положенні про педагогічну раду». «Положення про педагогічну раду загальноосвітньої школи» і «Положення про загальноосвітній навчально-виховний заклад» – це юридичні документи які визначають статус, повноваження й завдання педагогічної ради. Зокрема в «Положенні про загальноосвітній навчальний заклад» п.60, 61, 62 сказано:

п.60 «Директор загальноосвітнього навчального закладу є головою педагогічної ради – постійно діючого колегіального органу управління навчальним закладом».

п.61 «Робота педагогічної ради проводиться відповідно до загальноосвітнього навчального закладу. Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не може бути менше чотирьох на рік».

п.62 «Педагогічна рада розглядає питання:

- удосконалення і методичного забезпечення навчально-виховного процесу;
- планування та режиму роботи загальноосвітнього навчального закладу;
- переведення учнів до наступних класів і їх випуск, видачі документів про відповідний рівень освіти, нагородження за успіхи у навчанні;
- підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розвитку їхньої творчої ініціативи, впровадження у навчально-виховний процес досягнень науки і передового педагогічного досвіду;
- морального та матеріального заохочення учнів та працівників закладу;
- притягнення до дисциплінарної відповідальності учнів за невиконання ними своїх обов'язків.

Головне в роботі педради, особливо під час підготовки – надання методичної допомоги вчителям, вихователям і класним керівникам.

Діяльністю педагогічної ради керує директор школи, однак велику організаційну роботу з підготовки рад, з контролю за виконанням рішень ведуть заступники директора школи з навчальні та виховної роботи.

Директор школи та його заступники керують навчальною та виховною роботою в школі, організовують і несуть відповідальність за:

- реалізацію постанов уряду, наказів, інструкцій Міністерства освіти і науки України і його органів на місцях;
- визначення стратегії і тактики розвитку (згідно з її Статутом), рівень ефективної та якісної роботи школи;
- добір та розстановку педагогічних кадрів, обслуговуючого персоналу;
- правильне складання річного плану роботи школи і плану її перспективного розвитку;
- організацію та проведення атестації учителів і подання атестаційних листів та документів для нагородження педагогічних працівників, підвищення професійної кваліфікації та організацію самоосвіти;
- дієвість роботи педагогічної ради школи, виконання її постанов;
- розробку науково-методичних засад діяльності школи, організацію творчої роботи педагогів;
- створення сприятливих умов для навчально-виховної роботи, забезпечення техніки безпеки, додержання санітарно-гігієнічних вимог (опосередковано);
- своєчасну звітність школи;
- роботу батьків та батьківської ради;
- підготовку школи до нового навчального року;
- належне ведення особових справ педагогічних працівників;
- здійснення набору учнів до 1-х та 10-х класів, прийом дітей до школи;
- видають накази, розпорядження та інші документи, які стосуються шкільного життя;
- сприяє організації раціонального використання робочого часу, підвищення результативності та якості керівництва.

Завідуючий господарською частиною організовує та несе відповідальність за забезпечення господарської діяльності школи, утримання та поповнення матеріально-технічної бази школи, виконання санітарно-гігієнічних правил, забезпечення здорових та безпечних умов праці і навчання. Керує та контролює господарську діяльність школи, своєчасну підготовку школи до початку навчального року, поточне господарське обслуговування і належний технічний та санітарно – гігієнічний стан, споруд, класів, іншого майна школи, а також їдальні, відповідно до вимог норм і правил безпеки життєдіяльності, раціональні витрати матеріалів і коштів школи, роботу по благоустрою, озелененню і

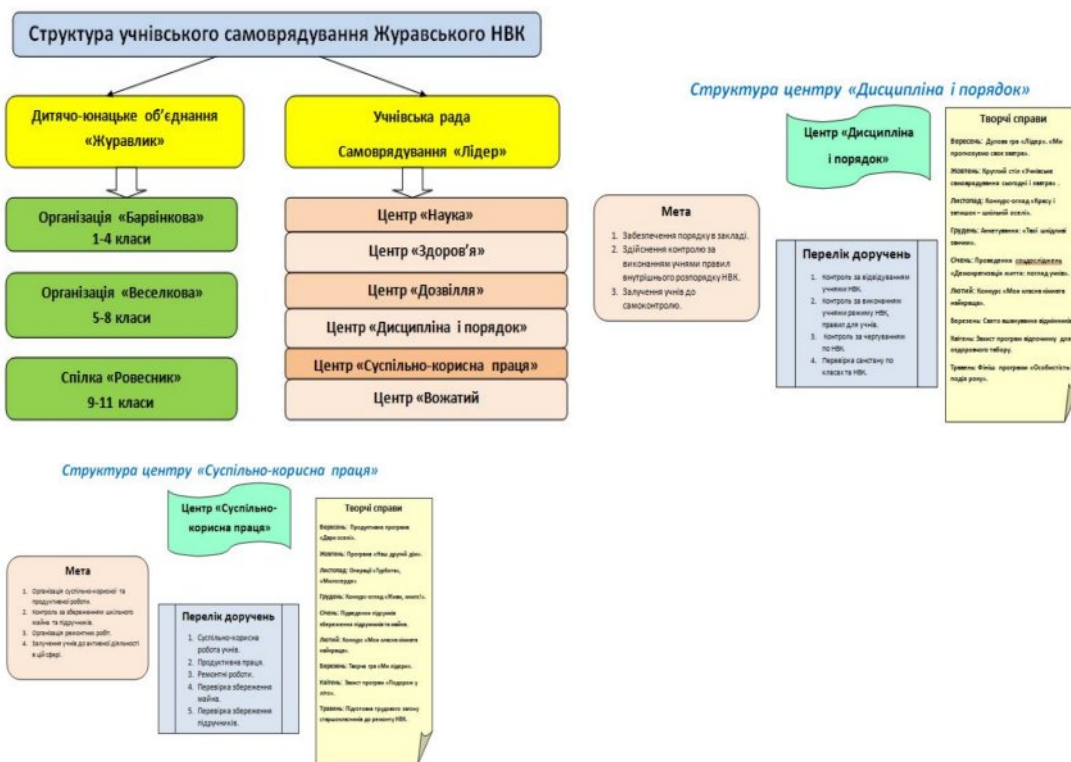
прибиранню території школи, дотримання вимог охорони праці під час експлуатації головної будівлі та інших приміщень школи, технічного, енергетичного обладнання, здійснює їх періодичний огляд і організовує їх поточний ремонт, дотримання норм пожежної безпеки забудов і споруд.

Учнівське самоврядування школи діє на підставі Статуту та Положення про учнівське самоврядування школи.

В своїй роботі учнівське самоврядування нашої школи керується такими документами: Закон «Про освіту»; Конституція України; Конвенція про права дитини; Указ Президента України «Про національну програму правової освіти населення»; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження комплексного плану заходів щодо розвитку загальної середньої освіти в 1999-2012 роках, 348-99-п».

Активними членами шкільної системи самоврядування є учні 1-11 класів, педагог-організатор, класні керівники.

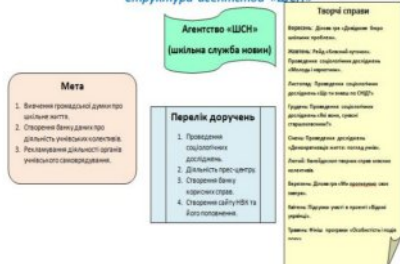
Діяльність органів учнівського самоврядування нашої школи здійснюється у межах діяльності дитячої організації «Журавлик», яка має свій Статут і свою символіку. У Статуті відображені права та обов'язки учасників учнівського самоврядування, визначені основні напрями роботи учнівської організації. Організація працює за своїм планом роботи, який узгоджується педагогом-організатором. Учні допомагають влаштовувати свята і конкурси в школі, проявляють активність у важливих шкільних справах, готують виступи до педагогічних рад. Стосунки членів учнівського та педагогічного колективів побудовані на довірі, співробітництві.

Структура центру «Вожатий»

Структура агентства «ШСН»

Структура центру «Наука»

Структура центру «Здоров'я»

Профспілковий комітет здійснює представництво та захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів своїх членів Профспілки.

Профспілка діє відповідно до Конституції України, Закону України « Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності », Закону України « Про об'єднання громадян », Кодексу законів про працю України, законодавства про освіту та інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до них, міжнародних договорів, угод, конвенцій, згода на обов'язковість виконання яких надана Верховною Радою України та на основі цього Статуту.

Профспілкова організація школи самостійно вирішує питання своєї організаційної структури. В своїй діяльності профспілкова організація школи керується Уставом профспілки, Законом «О професійних союзах, їх правах та гарантіях діяльності», нормативними актами виборчих органів профспілки, справжнім Положенням. Захищає право членів профспілки на працю, бере участь у розробленні та здійсненні державної політики в галузі трудових відносин, оплати праці, охорони праці, соціального захисту та житлово-

побутового забезпечення. Сприяє організації та проводить культурно-освітню роботу серед членів профспілки.

Профспілка здійснює громадський контроль за додержанням законодавства про працю та про охорону праці, створенням безпечних і нешкідливих умов праці. Організовує громадський контроль за дотриманням в школі норм і правил по охороні праці, громадського харчування, вносить до адміністрації школи пропозиції по створенню безпечних умов праці, розвитку та зміцненню матеріальної бази.

Профспілковий комітет сприяє щорічному огляду-конкурсу учбових кабінетів, за результатами яких передбачається заохочення педагогічних працівників.

Профспілковий комітет школи залучає шефські організації до спільної роботи по зміцненню матеріально-технічної бази школи.

Батьківський комітет школи діє на підставі Положення про батьківський комітет та є органом батьківського самоврядування, склад якого обирають на батьківських зборах.

Метою його діяльності є:

- сприяння виконанню статутних завдань школи;
- забезпечення єдності педагогічних вимог до учнів та надання допомоги сім'ї у вихованні й навчанні дітей.

Батьківський комітет зобов'язаний дотримуватися статуту школи, виконувати рішення, розпорядження адміністрації щодо організації навчально-виховного процесу, захищати учнів від будь-яких форм фізичного та психічного насилля, пропагувати здоровий спосіб життя. Свої зусилля здебільшого він спрямовує на розвиток матеріально-технічної бази, фінансове забезпечення школи, сприяння роботі учнівських об'єднань за інтересами.

Шефські організації співпрацюють з школою на підставі ст. 18, 32 п. 3 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», ст. 61 Закону України «Про освіту», ст. 33 Закону України «Про підприємство».

Таку роботу можна проводити по наступним напрямкам (*див. Схема*):

Шефські організації допомагають утримувати споруди та будівлі на належному санітарно-технічному рівні.

Приватні підприємці організовують с роботи щодо придбання шкільних меблів, спортивного інвентарю, будівельних матеріалів, надання різноманітних послуг.

Батьки учнів спільно співпрацюють по розвитку матеріально-технічної бази школи та створення відповідних санітарно-гігієнічних умов для навчання.

Колишні випускники підтримують зв'язок з випускниками минулих років, організовують зустрічі, святкування ювілеїв школи та вирішують деякі матеріальні проблем школи.

Депутати прилеглих виборчих округів вирішують питання в органах місцевого самоврядування щодо фінансування ремонтно-будівельних робіт, благоустрою та проведення культурно-розважальних заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту». – К.: Вид-во «Генеза», 1996. – 56 с.
2. Положення про загальноосвітній заклад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/778-2010-n?test=dCCMfOm7xBWMtQxEZi3yeaZqHdlvosFggkRbI1c>
3. Громадсько активні школи в Україні: кроки до дій / Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2003. – С. 11.
4. Максимюк С.П. Педагогіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/13150910/pedagogika/gromadske_samovryaduvannya_shkoli_rada_shkoli
5. Манухін В. Органи самоврядування у школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/1359/>

Л. М. Пилінко,
*директор В'язівської загальноосвітньої школи
I-III ступенів Городищенської районної ради*

Анотація

У даному матеріалі висвітлено питання державно-громадського управління навчальним закладом на прикладі даної школи. Наведено приклади співпраці як результат спільної діяльності для досягнення навчально-виховної мети закладу. Показано виховну систему школи, її функції, цілі, завдання.

ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ СПІЛЬНОЇ МЕТИ

У Національній доктрині розвитку освіти України зазначено, що «...сучасна система управління сферою освіти має розвиватись як державно-громадська, має враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг. Діяльність освітян має спрямовуватись на пошук нових, демократичних, відкритих моделей управління освітою, що орієнтує освітні процеси не на відтворення, а на розвиток.» Модель системи управління сферою освіти має бути демократичною та відкритою.

Державно-громадське управління як один зі способів самоврядування суспільства є невід'ємною ознакою цивілізаційного процесу людства.

Державно-громадське управління В'язівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Городищенської районної ради Черкаської області представлено діяльністю шкільної піклувальної ради, педагогічної ради, батьківського комітету, учнівського та громадського (місцевого) самоврядування. На сучасному етапі головними завданнями вважаємо: виховання та підготовку молодого покоління, яке реально здатне оцінити, упровадити, а головне – зберегти ідеї демократії; навчити учнів не лише жити в умовах сучасної держави, дотримуватись її законів, відстоювати свої власні права, а й практично реалізувати ці знання в умовах навчального закладу. Останнє із зазначених завдань можливо здійснити лише шляхом створення системи державно-громадського управління навчальним закладом. Адже кращим способом пізнання демократії є набуття молодою людиною досвіду управління власною життєдіяльністю та громадськими справами. Залучення учнів і батьків, членів піклувальної ради до обговорення нагальних проблем навчального закладу з метою пошуку та прийняття спільних рішень, утвердження власних прав та обов'язків є елементами формування громадянського суспільства, в основі якого лежить певна модель державно-громадського управління.

Документами, які визначають юридичну можливість упровадження в навчальному закладі державно-громадського управління, є:

- «Конвенція про права дитини» (прийнята Генеральною асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р., для України чинна з 27 вересня 1991р.);
- «Конституція України» (прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р.);
- «Закон України «Про освіту» (від 20 вересня 2003 р.);
- «Закон України «Про загальну середню освіту» (від 13 травня 1999 р.);
- «Положення про середній загальноосвітній навчальний заклад» (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 964);
- «Національна доктрина розвитку освіти» (затверджена Указом президента від 17 квітня 2002 р.).

Наявна законодавча база дає можливість не тільки створити дієву систему засобів правового регулювання державно-громадського управління закладом освіти, а й конкретизувати, доповнити її своїми внутрішніми документами. Управління загальною

середньою освітою передбачає залучення громадськості до прийняття управлінських рішень на різних щаблях управлінської вертикалі. У нашій школі налагоджена співпраця з місцевим самоврядуванням. Сільський голова Шабдаш Н.О. частий гість нашої школи. Щороку для школи виділяється субвенція. Ось уже чотири роки підряд за рахунок субвенції було придбано по класній дошці для кабінетів. У рамках акції «Дай руку, першокласнику!» придбано дитячу стінку, класну дошку, обладнано окремих кабінет для занять учнів молодших класів з предмету «Сходинки до інформатики», придбано чотири комп'ютери. За ініціативи місцевого самоврядування на території школи встановлено сучасний тренажерний майданчик, баскетбольне та мініфутбольне поле, тенісний майданчик. Дякуючи налагодженій співпраці підприємців села, адміністрації школи, батьківського комітету, піклувальної ради, школа має сучасну огорожу навколо своєї території.

У нашому селі створена і працює громадська організація «Надія», членами якої є і працівники школи, і батьки наших учнів, інші жителі села. Нею реалізовано три проекти в рамках Проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», які фінансувалися Європейським Союзом та співфінансувалися Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй, Городищенською районною радою, В'язівською сільською радою, громадською організацією «Надія» села В'язівка. У рамках реалізації проекту «Енергозберігаючі заходи в школі с. В'язівка» було виконано роботи по заміні дерев'яних віконних рам на металопластикові.

Способи поєднання громадського та державного управління або залучення громадськості до прийняття управлінських рішень можуть бути різними.

Модель державно-громадського управління:

- Модель структурного супроводу, яка передбачає на кожному управлінському щаблі відповідну громадську структуру, основним завданням якої є незалежна експертиза стану справ освітньої галузі та ведення діалогу з владними структурами для збалансування інтересів громадськості та органів управління загальною середньою освітою.

- Модель інформаційного супроводу, яка передбачає організацію зустрічних потоків інформації. Згори донизу надходить нормативно-правова інформація, а знизу догори – претензійна, реакція виконавців, громадськості на нормативно-правову та суспільно-ціннісну інформацію.

- Модель субординаційного партнерства, яка передбачає запровадження на всій вертикалі динамічних субординаційних стосунків. До виконання завдань залучається громадськість, і відносини тимчасово перетворюються на партнерські.

Взаємодія моделей відбувається залежно від зміни мети й завдань, які в даний час вирішує навчальний заклад. Для вирішення цих завдань між учасниками навчального процесу виникає певна взаємодія. Взаємовплив, який зумовлює взаємоприспосадування поведінки суб'єктів діяльності на діалогічній основі, що забезпечується спільним виробленням реалістичної мети з подальшим поєднанням зусиль і самоспрямуванням дій на її досягнення – це адаптивне управління. Для адаптивного управління, як і для будь-якого іншого, необхідно розробляти моделі діяльності, що відповідають визначеній меті.

З метою впровадження у практику роботи навчального закладу державно-громадського управління ми використовуємо всі наведені вище моделі. Зокрема, під час створення ради школи, піклувальної ради, батьківського комітету використовували першу модель. У процесі створення тимчасових груп для складання перспективного плану розвитку школи, підготовки та проведення загальношкільних свят використовуємо третю модель.

У новій освітній парадигмі, що запроваджується в європейському просторі ось уже друге десятиліття, акцентується увага на демократизації відносин «учитель-учень» та активному залученні батьківської громадськості до співпраці із загальноосвітнім навчальним закладом. Дієвий батьківський комітет є запорукою успіху всіх починань. Основними формами співробітництва з батьками, які використовуються у практиці роботи школи, є:

- батьківські збори, які зазвичай проводяться в діалогічній формі. За підсумками зборів складається протокол пропозицій та зауважень, який підписують керівник та представник батьківського комітету;

- засідання батьківського комітету за участю директора або спільне засідання адміністрації школи та батьківського комітету;

- робочі зустрічі директора з головою батьківського комітету, головою піклувальної ради;

- участь батьків у педагогічних, методичних і виховних справах;

- анкетування батьків з актуальних проблем школи;

Розробляючи концепцію та статут школи, ми визначили, що її діяльність буде організовуватись на засадах демократизму, гуманізму, поєднання державного управління та громадського самоврядування, упровадження колегіального стилю управління закладом.

Рішення про прийняття виховної системи «Я – громадянин своєї країни» було обговорено та схвалено педагогічним колективом школи та шкільним учнівським самоврядуванням, затверджено на педагогічній раді школи та засіданні шкільного парламенту. Вибір виховної системи був обумовлений традиціями школи, пріоритетами виховної роботи закладу, матеріальною базою та забезпеченістю кадрами. На протязі багатьох років у школі сформувалася система громадянського виховання, пошуково-патріотична робота, еколого-натуралістична робота, система профорієнтаційної роботи, результативною була діяльність учнів у гуртках художньо-естетичного спрямування.

Плануючи нашу виховну роботу, ми виходили з розуміння того, що виховна система – цілісне утворення, яке організовується в процесі інтеграції основних компонентів виховання, що сприяє в кінцевому рахунку розвитку і саморозвитку особистості, створенню свого власного «обличчя школи».

Виховна система «Я – громадянин своєї країни» має особистісно орієнтовану направленість, створює психолого-педагогічні умови формування особистості учня. Формуючи основні педагогічні завдання виховної системи, ми опиралися на наукові дослідження вчених, в тому числі Г.І.Сороки:

- 1) сформувати в учнів цілісну систему наукових знань про природу, суспільство, людину;

- 2) дати учням прийоми і способи основних видів діяльності;

- 3) розвивати креативні здібності дитини, її нахили та таланти;

- 4) формувати ціннісне ставлення дитини до різних сторін навколишньої дійсності і до себе;

- 5) розвивати у дитини прагнення і здатність до самореалізації, самоствердження, самоосвіти;

- 6) формувати в стінах школи колективу як сприятливого середовища для розвитку і життєдіяльності дітей і дорослих.

Основні напрями роботи нашого закладу по реалізації виховної системи «Я – громадянин своєї країни» ґрунтуються на засадах Концепції виховання дітей та молоді у національній системі виховання та Концепції громадянського виховання відповідно до «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України». Громадянська направленість виховної системи передбачає формування національної свідомості і самосвідомості школярів, їх любов до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, розквіту духовності, моральної, правової, трудової, екологічної культури.

Структура виховної системи В'язівської ЗОШ І-ІІІ ступенів

СІМ'Я: батьківський комітет, батьківські збори, педагогічний всеобуч, родинні цінності, дні відкритих дверей, спільні виховні заходи.

ШКОЛА: колектив школи, спільні традиції, учнівське самоврядування, внутрішньошкільні програми, гуртки та курси за вибором, психологічна служба, діагностика.

ГРОМАДСЬКІСТЬ: громадська організація «Надія», сільська рада, Програми ООН, дошкільна установа, рада профілактики, комісія в справах сім'ї та молоді, медичні працівники, правоохоронні органи.

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ:

- робота в органах самоврядування;
- гуртки, факультативи, курси за вибором;
- участь у конкурсах, олімпіадах;
- мистецькі, спортивні турніри;
- інтелектуальні ігри, конкурсні програми;
- екологічна бригада;
- пошуково-туристична робота;
- Школа здоров'я.

ЗАВДАННЯ:

➤ Забезпечити реалізацію концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності.

➤ Виховувати здорову націю, свідоме ставлення до необхідності здорового способу життя та прагнення до фізичної досконалості.

➤ Формувати особистісні риси громадян: розвинену духовність, моральну, правову, трудову, екологічну, художньо-естетичну культуру.

Шляхи реалізації:

- розвиток учнівського самоврядування;
- Школа лідерів;
- формування інноваційного стилю роботи адміністрації, класного керівника, кожного вчителя;
- системно-цільове планування навчально-виховного процесу;
- розвиток творчих здібностей кожної дитини;
- робота з обдарованими дітьми;
- залучення батьків та громадськості до навчально-виховного процесу.

Завдання виховної діяльності:

1. Створити необхідні умови для прояву творчої індивідуальності кожного учня.
2. Формувати основи культури спілкування і побудови міжособистісних стосунків.
3. Розвивати пізнавальну активність учнів.
1. Допомогати у формуванні громадянської позиції учнів, самосвідомості, активної життєвої позиції через самоврядування.
4. Посилення профорієнтаційної роботи серед старшокласників.
5. Поліпшення системи роботи, направленої на збереження та зміцнення здоров'я учнів, виховання навичок здорового способу життя.
6. Залучати батьків до шкільних і класних справ, участі у святах та повсякденному житті.

Найважливіші принципи життєдіяльності:

1. Гуманізація навчання і виховання.
2. Гуманізація і диференціація навчально-виховного процесу.
3. Особистісно орієнтований підхід до навчання та виховання.

Основні напрямки діяльності:

1. Об'єднання дітей у творчі колективи, розвиток учнівського самоврядування.
2. Вивчення складу учнів, виявлення учнівського і батьківського активу.
3. Класні та загальношкільні, виховні заходи.
4. Вивчення думки, інтересів дітей, батьків, педагогів.

Функції виховної системи:

1. Інтегруюча – поєднання виховних впливів педагогічного колективу, шкільного учнівського колективу, батьків, інших дорослих, що приймають участь у діяльності школи, які підпорядковані одній меті.

2. Регулююча – упорядкування педагогічних процесів, управління та корекція спільною навчально-виховною роботою, робота на єдиний результат.

3. Розвиваюча – розвиток, удосконалення виховного середовища, аналіз результатів виховної роботи.

Система цілей виховання:

Виховання ціннісного ставлення до знань:

- школа I ступеня – розвиток допитливості
- школа II ступеня – розвиток пізнавального інтересу
- школа III ступеня – розвиток пізнавальної активності.

Виховання ціннісного ставлення до суспільства і держави:

- школа I ступеня – повага до родини, школи
- школа II ступеня – повага до людей, суспільства, влади
- школа III ступеня – формування громадянської позиції

Виховання ціннісного ставлення до праці:

- школа I ступеня – розвиток працьовитості
- школа II ступеня – розвиток інтересу до праці, потреби у праці
- школа III ступеня – готовність до професійного самовизначення

Виховання ціннісного ставлення до природи:

- Початкова школа – дбайливе ставлення до природи
- Основна школа – екологічна грамотність, екологічна культура
- Старша школа – екологічна потреба

Виховання ціннісного ставлення до мистецтва:

- Початкова школа – розвиток почуття прекрасного
- Основна школа – розвиток естетичного смаку, естетичної культури
- Старша школа – формування естетичного ставлення до дійсності

Виховання ціннісного ставлення до себе

- Початкова школа – я – людина
- Основна школа – я – особистість, самоповага
- Старша школа – готовність до особистісного та світоглядного самовизначення

У ході втілення в життя виховної проблеми школи «Системний підхід до виховання учнів та підготовка їх до життя і праці» у навчальному закладі успішно працює учнівське самоврядування: Парламентська республіка «Країна молодого покоління». Президент «Країни молодого покоління» успішно керує своїми міністерствами: освіти, культури та інформації, дисципліни і порядку, праці, здоров'я і спорту. А також плідно співпрацює з заступником директора школи з виховної роботи, з педагогом організатором, з батьківським комітетом, з класним самоврядуванням, з лігою старшокласників.

Наш світ шалено змінюється. Процеси інтеграції, міграції населення зумовлюють нові підходи до визначення пріоритетів виховання. Молодим людям завтрашнього дня потрібно навчитися адекватно реагувати на нові умови життя і праці, формувати в собі ті якості, які допомогли б їм знайти себе в складному світі конкуренції, передових технологій. Завдання учителя – допомогти особистості учня зростати в успіху, дати відчуття радості від подолання труднощів, допомогти зрозуміти, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докладати зусиль. І успіх буде еквівалентним витраченим зусиллям.

Тому ми визначили такі головні якості випускника школи:упевненість у собі, вміння спілкуватися, вміння навчатися.

Вважаємо, що взаємодія адміністрації з учнями ґрунтується на двох взаємопов'язаних факторах: з одного боку, на безумовній повазі особистості кожного учня, захисті його прав і демократичних свобод, а з іншого боку, на вимогливості та контролі психологічної

атмосфери в учнівських колективах, підтримці учнівських лідерів і надання допомоги в їхній діяльності.

Основними формами співробітництва адміністрації школи з учнівським колективом є:

- загальношкільна лінійка;
- зустрічі членів адміністрації з учнівськими лідерами з питань планування шкільних позакласних виховних заходів;
- учнівське самоврядування;
- День учнівського самоврядування;
- спільні засідання адміністрації та учнівського самоврядування з питань організації навчально-виховного процесу, формування плану роботи на навчальний рік;
- анкетування учнів з актуальних проблем шкільного життя, вибору профілю навчання, запровадження курсів за вибором.

Ураховуючи загальні тенденції реформування шкільної освіти, однією із суттєвих складових проведення цих реформ у кожному навчальному закладі вважаємо формування соціального партнерства основних учасників шкільної освіти: учителів, учнів, їх батьків. Головна мета діяльності батьків і вчителів – створити умови для успіху та розвитку особистості учня, дати можливість кожному вихованцю відчувати радість досягнення успіху, усвідомити свої здібності, віру у власні сили. У сучасних умовах практично неможливо обійтись без підтримки батьківської громадськості та шефів у діяльності навчального закладу. Великий потенціал закладено і в активістах учнівського самоврядування. Учні-лідери із притаманними їм позитивним іміджем, почуттям відповідальності та елементами самоменеджменту можуть стати надійними помічниками педагогів у організації навчально-виховного процесу й учнівського колективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція про права дитини.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021
2. Міністерство освіти і науки України Збірник нормативних документів. Загальна середня освіта. (Запровадження 11-річної освіти) : В 4 т. – Ч. 1. Законодавство України з питань загальної середньої освіти . - К.: Поліграфкнига, 2010. Ч. 2. Створення та ліцензування загальноосвітніх навчальних закладів . - К.: Поліграфкнига, 2010. Ч. 3. Функціонування загальноосвітніх навчальних закладів . - К.: Поліграфкнига, 2010. Ч. 4. Педагогічні працівники . - К.: Поліграфкнига, 2010
3. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. Наказ МОНмолодьспорт №1243 від 31.10.11 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/
4. Книга керівника навчально-виховного закладу : Нормативні та інструктивно-методичні документи Міністерства освіти і науки України : Довідково-методичне видання [Текст]. - Х : ПП `Торсінг плюс`, 2006. – 763 с.
5. Десятов Т. М. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом / Т. М.Десятов, О. М. Коберник, Б.Л. Тевлін, Н.М. Чепурна. - Х. : Основа, 2003. - 239 с

І. Б. Гайдай,
*директор Смілянської загальноосвітньої школи
I-III ступенів №1 Смілянської міської ради*

Анотація

У роботі подано деякі форми та шляхи удосконалення самоврядування з досвіду роботи Смілянської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1. До управлінської діяльності залучаються учні, батьки, громадськість мікрорайону школи та міста. Завдяки впровадженню сучасних методів управління школа стала центром практичної виховної роботи та просвіти в мікрорайоні.

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ – ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

Сучасна середня загальноосвітня школа – складна соціально-педагогічна установа, що включає в себе педагогічний та учнівські колективи, різні об'єднання та організації дорослих і дітей.

Батьки учнів юридично не входять у шкільний колектив, але вони не менш педагогів або дітей зацікавлені в успішній роботі школи. Будучи соціальними замовниками школи вони мають можливість впливати на її діяльність і брати участь у шкільному житті.

У школі кожен з колективів і об'єднань дорослих і дітей повинен мати право на самоврядування, самостійне вирішення своїх питань, задоволення потреб та інтересів в освітньому процесі. Цьому служать їх роздільні органи самоврядування: педагогічного колективу – педагогічна рада (вищий орган самоврядування педагогів у школі), методична рада, методичні об'єднання вчителів, класних керівників, малі педради, психолого-педагогічні консилиуми, атестаційна та громадська комісії; самоврядування учнівського колективу – збори учнів школи (вищий орган їх самоврядування); обраний шкільними учнівськими зборами учнівський комітет школи, його комісії, штаби і інші робочі органи самоврядування; класні збори учнів, класні учнівські ради та їх робочі органи; асоціації батьків школи – шкільні батьківські збори (вищий орган самоврядування в школі); обраний шкільними батьківськими зборами батьківський комітет школи, його секції, комісії; класні батьківські комітети та їх робочі органи.

При організації діяльності органів самоврядування педагогів, учнів та їх батьків керуємося наступними позиціями:

1. Все, що вони можуть вирішувати, має передаватися їм з умовою, що прийняті ними рішення і здійснювані дії не будуть зачіпати інтереси і права інших учасників шкільного життя.

2. Кожен орган самоврядування наділяється реальними владними повноваженнями.

3. Жоден колектив або об'єднання в школі не має права диктувати свою волю іншим колективам і об'єднанням дорослих і дітей. Всі вони покликані взаємодіяти на основі принципів ради, злагоди, співробітництва та співуправління.

4. Пріоритетом користуються органи самоврядування безпосередньої демократії: загальне зібрання перед органами представницької демократії (конференції, ради, комітети та ін.).

5. У школі діє прийнята відповідно до її Статуту погоджувальна система вирішення конфліктів і протиріч між органами самоврядування.

6. Шкільні працівники, учні та їх батьки, їх органи самоврядування не можуть діяти ізольовано один від одного, не забезпечуючи координацію діяльності та взаємодії щодо актуальних шкільних проблем.

7. Органами шкільного самоврядування керуються соціально-педагогічними принципами рівноправності, виборності, наступності, відкритості і гласності, демократії,

законності, педагогічної цілеспрямованості, колегіальності у прийнятті рішень і персональної відповідальності за їх вирішення.

Розробляючи Концепцію та Статут школи, ми визначили, що діяльність школи буде організовуватись на засадах демократизму, гуманізму, поєднання державного управління та громадського самоврядування, упровадження колегіального стилю управління школою.

Першим колегіальним органом управління закладом стала Рада школи. До складу Ради увійшли директор, учителі, батьки, а також лідери учнівського самоврядування, яким властиві риси майбутніх вільних громадян, котрі бажають бути вислуханими, мати право на власну думку, впливати на прийняття рішень.

Основними формами співробітництва з батьками, які використовуються у практиці роботи нашої школи, є:

- батьківські збори класів, які зазвичай проводяться у формі діалогу або тренінгу (за підсумками зборів складається протокол пропозицій та зауважень, який підписують класний керівник та голова батьківського комітету класу);

- засідання загальношкільного батьківського комітету за участю директора або спільне засідання адміністрації школи та батьківського комітету;

- робочі зустрічі директора школи з головою шкільного батьківського комітету, головою Піклувальної ради, головою учкому;

- участь батьків у педагогічних, методичних і виховних справах (наприклад, Дні науки в школі, організації екскурсій, зустрічей із працівниками правоохоронних органів, випускного вечора тощо);

- проведення щорічного Дня відкритих уроків для батьків;

- заняття батьківського лекторію;

- рейди перевірок, які здійснюють батьки;

- родинні свята;

- анкетування батьків з актуальних проблем шкільної освіти;

- організація благодійного батьківського фонду тощо.

Наголошуємо на тому, що взаємодія адміністрації з учнями ґрунтується на двох взаємопов'язаних факторах: з одного боку, на безумовній повазі особистості кожного учня, захисті його прав і демократичних свобод, а з іншого боку, на вимогливості та контролі психологічної атмосфери в учнівських колективах, підтримці учнівських лідерів й надання допомоги в їхній діяльності.

Основними формами співробітництва адміністрації школи з учнівськими колективами є:

- збори учнів класу за участю адміністрації або загальні збори учнів;

- зустрічі членів адміністрації з учнівськими лідерами з питань планування шкільних позакласних виховних справ;

- консультативна та технічна допомога учням під час організації та проведення виборів учнівського самоврядування, випуску чергового номера «Голосу учкому», шкільної газети «Наша перша» тощо;

- делегування адміністрацією учнівським лідерам деяких повноважень – контролю дисципліни, організованого початку навчального дня, проведення окремих навчальних занять під час Дня учнівського самоврядування;

- спільні засідання адміністрації та учкому школи з питань організації навчально-виховного процесу, формування плану роботи на навчальний рік;

- участь членів учнівського самоврядування у посвяті в першокласники;

- анкетування учнів з актуальних проблем шкільного життя, вибору профілю навчання, запровадження курсів за вибором;

- організація та проведення щорічних конкурсів «Учень року» та «Клас року».

У стосунках з учнями та їх лідерами директор та інші члени адміністрації діють у правовому полі, визначеному шкільними документами відповідно до загальнолюдських цінностей.

Ураховуючи загальні тенденції реформування шкільної освіти, однією із суттєвих складових проведення цих реформ у школі вважаємо формування соціального партнерства основних учасників шкільної освіти: учителів, учнів, їх батьків. У сучасних умовах практично неможливо обійтись без підтримки батьківської громадськості та шефів школи – Смілянського машинобудівного заводу. Тому роль батьківського комітету та Піклувальної ради є ключовою в управлінні сучасною школою. Великий потенціал закладено і в активістах учнівського самоврядування. Учні-лідери із притаманними їм позитивним іміджем, почуттям відповідальності є помічниками педагогів у організації навчально-виховного процесу й учнівського колективу.

Значне місце в моделі державно-громадського управління системою освіти міста Сміли посіла структура заходів, яка забезпечує особистісно-орієнтований принцип освіти щодо підтримки розвитку закладів освіти, удосконалення майстерності педагогів, створення умов для самореалізації учнівської молоді, залучення батьків до навчально-виховного процесу. До структури входять рейтингова оцінка діяльності навчальних закладів «Заклад року», створення Книги Пошани відділу освіти, альбому Слави «Сузір'я кращих учнів», робота батьківського клубу «Добродій». Упродовж п'яти років колектив школи посідає призові місця у міському конкурсі «Кращий заклад року, Керівник року».

В управлінні школою учнівське самоврядування є громадсько-державною структурою. Діяльність учнівського самоврядування спрямовується на підвищення якості освіти, зміцнення свідомої дисципліни, реалізацію вимог шкільного режиму, організацію позакласної роботи, розвиток ініціативи і творчості учнів, реалізацію їхніх прав і обов'язків.

Учням нашої школи надається право, широкий простір у створенні різноманітних наукових, самодіяльних, творчих, спортивних товариств, об'єднань, клубів, студій, гуртків за інтересами, участі в обговоренні планів реалізації навчально-виховного процесу, влаштуванні виставок, проведенні вечорів та ранків, організації різноманітних програм.

Учнівський комітет Смілянської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 є органом шкільного самоврядування учнів школи. Кожного року загальними зборами, на які делегуються учні 7-11 класів, обирається голова учкому, затверджується кількісний і персональний склад. Класні колективи 9-11 класів пропонують свої кандидатури із власними програмами діяльності шкільного учкому. У цьому навчальному році головою учнівського комітету більшістю голосів була обрана Яхненко Валерія (учениця 11 класу). До складу учкому ввійшли по два представники від кожного класу, для роботи в комісіях 16 осіб.

Учнівське самоврядування діє згідно зі Статутом. Вищим органом учнівського самоврядування в школі є шкільна конференція. Звітно-виборчі кампанії проходять щорічно. Очолює роботу учнівського самоврядування голова учкому. Комісії учкому спрямовують свою роботу на підвищення якості навчання, реалізацію вимог режиму роботи школи, організацію дозвілля школярів, на розвиток ініціативи і творчої самодіяльності. Члени комісій є відповідальними за певну ланку роботи.

Учнівський комітет школи планує свою роботу на рік за розділами: організаційна робота, науково-освітня робота, організація дозвілля, суспільно-корисна праця, спортивно-туристична робота, організація роботи прес-центру.

Учнівський комітет працює згідно річного плану роботи школи, раз на місяць відбуваються засідання учкому, де розглядаються питання, спрямовані на розвиток учнівської ініціативи, дисципліни, творчості та на проведення змістовного дозвілля учнів. Засідання проводяться в різноманітних формах: «круглий стіл», «мозковий штурм», тренінгові заняття. Традиційними стали зустрічі шкільного активу з адміністрацією школи, які направлені на тісну співпрацю педагогів та дітей. Важливим завданням, над яким працює учнівський та педагогічний колективи в плані розвитку дитячого самоврядування на сьогодні є формування високого рівня організаційної культури учнів-лідерів (відповідальність, організованість, цілеспрямованість, дисциплінованість, потреби у творчості та виявленні ініціативи). Для лідерів школи проводиться навчання, за роботою голів комісій закріплені педагоги-консультанти.

Учнівський комітет школи відповідно до Статуту, прийнятого в 1992 році, включає такі комісії: навчальна, героїко-патріотична, спортивна, комісія дисципліни і порядку, культмасова та інформаційний центр. З ініціативи учнівського комітету проводяться цікаві заходи, акції, конкурси та вечори. Зокрема, щорічно в перший тиждень вересня проходить тиждень фізкультури та спорту, під час якого працює спортивно-туристична комісія, проводяться спортивні змагання, Олімпійські уроки, зустрічі з відомими спортсменами.

По особливому відзначають учні День учителя. На це свято (зазвичай, День самоврядування) учнями проводяться уроки. Це цікаво не лише для дітей, а й для педагогів, які допомагають школярам у підготовці.

При учнівському комітеті працюють:

- правничий клуб «Феміда», який організовує просвітницьку правову діяльність (дискусії, диспути, публікації в шкільній газеті «Наша перша», виступи лекторської групи);
- клуб «Молодіжна п'ятниця», учасники якого проводять розважальні програми та дискотеки для учнів 8-11 класів, зокрема до Дня святого Валентина, Нового року, Дня Збройних сил України. Популярними стали вечори «Зірка плюс суперзірка», КВК, українські вечорниці, «Осінній бал» тощо.

Навчальна комісія здійснює роботу, спрямовану на вироблення в учнів свідомого ставлення до навчання, для надання допомоги невстигаючим учням, бере участь у проведенні предметних тижнів, олімпіад, шкільних конкурсів: «Учень року», «Клас року». Допомагає у роботі педагогам і комісія дисципліни та порядку, яка сприяє дотриманню Статутних вимог учнями, проводить рейди-перевірки «Зовнішній вигляд», «Класний куточок», із подальшим моніторингом результатів, проводить шкільні лінійки, здійснює контроль чергування учнів по школі.

Спортивна комісія залучає учнів до занять спортом, кожного дня діти виконують ранкову зарядку, беруть участь у різноманітних змаганнях. Команда туристів школи є переможцем міських змагань з пішохідного туризму, футболу, предметної олімпіади з фізкультури.

Героїко-патріотична комісія спрямовує свою роботу на виховання справжніх патріотів нашої країни, займається пошуковою роботою, поповнює матеріалами шкільний музей, готує виступи на шкільні лінійки. Учні школи є переможцями конкурсів «По алеї правових знань», «Світ твоїх прав», призерами конкурсу «З історії вулиць рідного міста».

Активно працює культмасова комісія. Позакласне життя учнів насичене різними святами, концертами, конкурсами. Учні школи беруть участь у міських конкурсах: «Осіння Рапсодія», «Професії очима дітей», «Моє рідне місто», у міжнародних конкурсах: «Енергія і середовище», «Фарби землі», у всеукраїнських конкурсах «Напиши листа про СНІД другові...», «Україна – футбольна держава», «Сім духовних святинь малої Батьківщини» та інших.

У школі діє волонтерський загін «Турбота», який у своєму складі має групу «Милосердя», яка надає допомогу ветеранам, людям похилого віку та дітям пільгових категорій; групу підлітків-інструкторів просвітницької програми «Рівний-рівному», яка проводить роботу щодо пропаганди здорового способу життя серед учнівської молоді.

Упродовж навчального року проведено різноманітні акції: «П'ять картоплин», «Твори добро», «Молодь проти СНІДу», «Подаруй книгу другові», «Забуті могили», «Чисте довкілля» та інші, надано адресну допомогу родинам, які потребували матеріальної допомоги для здійснення операцій та лікування учням школи та міста.

З учнями початкових класів працює загін «Вожатий», за кожним класним колективом 1-4 класів закріплені вожаті, які надають допомогу у проведенні свят, ярмарок, позакласних заходів, конкурсів. Із задоволенням учні відвідують дитячий садок №18, де проводяться свята, рольові ігри, концерти. Таким чином здійснюються принципи наступності між дошкільними закладом та школою.

Профілактичну роботу щодо збереження життя дітей здійснює загін ДЮП «Палаючі серця», який є переможцем міського конкурсу.

Шкільне життя висвітлюється на сторінках шкільної газети «Наша перша», до випуску якої залучаються класні колективи та окремі учні. Щомісяця на сторінках шкільної газети друкуються матеріали, підготовлені членами учнівського самоврядування. Це видання допомагає формувати громадську думку, спрямовувати її на поліпшення успішності учнів, зміцнення дисципліни, інформує про шкільні справи. Крім того, на сторінках газети можуть розкрити свої таланти юні поети, журналісти, художники, фоторепортери. Шкільна газета дійсно цікава і користується популярністю як у учнів, так і в учителів та батьків.

Зрозуміло, що учнівське самоврядування – це спосіб організації учнівського колективу, який творчо використовують класні керівники у своїй роботі. Активно працює учнівське самоврядування в усіх класах. Така організація учнівських колективів забезпечує комплексний виховний вплив на учнів, залучаючи їх до усвідомленої та систематичної участі в справах не лише класу, а й школи.

Демократизм в учнівському самоврядуванні залежить від допомоги дорослих, зокрема керівництва школи. Педагогічна допомога учнівському самоврядуванню полягає в забезпеченні реальних прав і обов'язків учнів, підвищенні довіри до рішень учнівського колективу, цілеспрямованому навчанню учнів складній справі організації життя учнівського колективу та керівництва справами школи. Спільними зусиллями адміністрації, вчителів, батьків та учнів розроблено цілу низку документів, пам'яток, порад лідерам учнівського самоврядування:

- Правила учнів школи;
- Положення про шкільну форму;
- Положення про конкурси «Клас року» та «Учень року»;
- Положення про черговий клас школи.

Учнівське самоврядування школи сьогодні – це не лише принцип організації учнівського колективу, а й орган керівництва колективом, який стимулює громадянське і моральне виховання особистості. Воно сприяє процесу вдосконалення управління школою, оскільки передача окремих організаційних функцій учням забезпечує розв'язання складних навчально-виховних проблем. Питання ролі учнівського самоврядування у шкільному житті розглядалися на засіданні педагогічної ради «Роль учнівського самоврядування в захисті прав та інтересів учнів».

Учнівський комітет школи працює творчо, реалізовано багато ідей та пропозицій учнів. Роль учнівського самоврядування підвищується в зв'язку з результативністю діяльності та підняттям авторитету серед учнів та педагогічного колективу.

ПОЛОЖЕННЯ про чергування по школі

Черговий клас упродовж тижня слідує за порядком у школі. Черговий клас вибирає учня, який буде розподіляти обов'язки під час чергування по школі. Вибори проходять у формі відвертої розмови або здійснення жеребкування. Веде збори староста класу або класний керівник. Термін діяльності учня, який відповідає за чергування по школі, в класі визначають колективно. Він може тривати від 1 тижня до 1 року.

Клас починає чергувати з понеділка; у п'ятницю передається чергування від попереднього класу наступному в присутності представника Ради школи та педагога-організатора.

Клас, який чергує, надає педагогу-організатору інформацію про обов'язки кожного учня під час чергування по школі. Наприкінці тижня складає звіт-інформацію про чергування за тиждень. Разом з педагогом – організатором виставляють оцінки за кожен ділянку чергування. На шкільній лінійці учнів 5-11 класів черговий клас звітує про чергування. Наприкінці семестру підводиться підсумок чергування усіх класів, визначаються найкращі. У кінці навчального року підводяться підсумки чергування за рік та визначається найкращий класний колектив.

ОБОВ'ЯЗКИ ЧЕРГОВОГО КЛАСУ

1. Черговий клас відповідає за організацію й порядок у школі.
2. Підтримує чистоту по школі та на прилеглих територіях.
3. Слідкує за збереженням шкільного майна.
4. Турбується про економію води та електроенергії.
5. Відповідає за організацію і проведення перерв у початковій школі.
6. Слідкує за дотриманням санітарно-гігієнічних норм.

Старший черговий учень щоденно після уроків підводить підсумок дня.

ПРАВА ЧЕРГОВОГО КЛАСУ

1. Черговий клас має право звертатися до Ради школи, адміністрації школи щодо організації чергування по школі.
2. Під час чергування має право збирати чергових командирів інших класів.
3. Черговий клас має право випускати інформаційний лист за підсумками чергування.
4. Черговий клас має право брати участь в усіх шкільних заходах.

Черговий клас має право проводити:

- рейди перевірки чистоти території;
- підводити підсумок шкільного конкурсу «Школа – твій дім, і ти в ній господар»;
- проводити рейди перевірки зовнішнього вигляду учнів.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО СТАРОСТУ КЛАСУ

Староста класу обирається на класних зборах, які проводяться на початку навчального року і проходять у формі відвертої розмови. Всі сідають у коло, щоб кожен бачив очі іншого. Веде збори класний керівник.

Термін діяльності старости – 1 рік або 1 семестр. У разі заохочення за активну роботу староста може бути обраний і на наступний термін. Після закінчення семестру на загальних зборах класу відбувається підведення підсумків роботи, дається оцінка й обирається новий староста.

Старостою може бути обраний будь-який учень, якому довіряють товариші.

ОБОВ'ЯЗКИ СТАРОСТИ

Староста відповідає за організацію та порядок у класі. Він своєчасно забезпечує учнів класу розкладом, повідомляє про кабінети, у яких будуть проводитись заняття; якщо є необхідність – закриває та відкриває кабінети, слідкує за відвідуванням учнями навчальних занять, проводить роботу щодо запобігання запізнь.

Староста керує організацією чергування по класу та школі, є старшим черговим.

Під керівництвом старости йде підготовка, проведення та підведення підсумків головного заходу місяця. Староста здійснює керівництво під час проведення заходів, які не потребують тривалої підготовки – суботники, екскурсії, вихід на природу, збори та інше. Ця діяльність залежить від напрямків плану роботи класного керівника й особистої ініціативи.

Староста зобов'язаний вести щоденник класу, у якому записувати інформацію про відсутніх учнів, підготовку класу до уроку, виставляє самооцінку за урок, подає щоденник учителю для запису його вражень про роботу учнів на уроці.

ПРАВА СТАРОСТИ

1. Староста має право:
 - визначати зміст роботи класу, давати доручення будь-якому учневі класу;
 - у будь-який час збирати учнів свого класу, а якщо є черговим по школі – старост усіх класів;
 - від імені свого класу звертатися з проханням до педради, до вчителів і адміністрації школи;
 - клопотати про складання окремими учнями заліків у інший час, але несе відповідальність перед дирекцією школи;
 - представляти інтереси класу й окремих членів колективу на шкільній раді, батьківських зборах, засіданнях класного батьківського комітету, ради старост.

ПЛАН
спільних дій на виконання тристоронньої Угоди педагогічним колективом,
батьківським комітетом, учнівським комітетом Смілянської загальноосвітньої школи
I-III ступенів №1 на 2013 рік

СІЧЕНЬ

1. Спільно організувати дозвілля учнів під час зимових канікул.
2. Провести засідання Ради школи.
3. Залучити дітей з особливими потребами, дітей-сиріт, дітей з малозабезпечених сімей до участі у різдвяних ігрових програмах.

ЛЮТИЙ

1. Батьківській громадськості включитись в реалізацію проекту «Історія моєї школи», «Превентивне виховання учнівської молоді».
2. Включитись в реалізацію проекту фізкультурно-оздоровчої діяльності «Спорт для всіх», «Нащадки козацької слави».
3. Провести вечір зустрічі випускників минулих років.
4. Включитись у підготовку до огляду-конкурсу «Грайлива веселка».
5. Взяти участь у проведенні Дня рідної мови.

БЕРЕЗЕНЬ

1. Провести спільні засідання з головою батьківського комітету та головою учнівського комітету школи щодо ознайомлення їх з наказом Міністерства освіти і науки України та Головного управління освіти і науки облдержадміністрації «Про проведення урочистих зборів, присвячених врученню документів про освіту, та випускні вечори в загальноосвітніх навчальних закладах».
2. Взяти участь у заходах щодо відзначення Шевченківських днів.
3. Включитись у реалізацію проекту «Парад квітів біля школи».
4. Провести декаду правового виховання.
5. Організувати і провести урочисте вручення паспортів.
6. Участь у акції «Свідомий водій – здоровий пішохід».

КВІТЕНЬ

1. Провести спільне засідання членів педколективу батьківського комітету та учкому школи, на якому розглянути спільні можливості заохочення та вшанування переможців конкурсів, активістів громадського життя, кращого класу школи.
2. Спільно обговорити питання щодо організації та проведення оздоровлення дітей, організації змістовного відпочинку школярів влітку.
3. Провести засідання батьківського комітету щодо участі батьків в організації профілактичної та роз'яснювальної роботи з питань пропаганди здорового способу життя та профілактики правопорушень.
4. Початок роботи учнівського самоврядування за участю батьківської громадськості у реалізації проекту «Парад квітів біля школи».
5. Провести спільне засідання членів педколективу, батьківського комітету та учкому школи щодо реалізації другої частини проекту «Україна вишивана».
6. Фінальні змагання команд учнівського самоврядування у фестивалі «Спорт для всіх».

ТРАВЕНЬ

1. Спільна участь у Вахті Пам'яті, присвяченій Дню Перемоги.
2. Організувати спільну роботу педагогічного колективу батьківського комітету та учнівського самоврядування по підготовці та проведенню Дня Матері, Дня сім'ї.
3. Спільними зусиллями організувати та провести творчий звіт школи.
4. Започаткувати проведення в школі «Свята класу», круглих столів «Шлях до успіху».
5. Взяти участь у творчому звіті щодо реалізації проекту «Історія моєї школи».

6. Головам батьківського комітету та учнівського комітету надати допомогу в організації роботи пришкольного оздоровчого табору.

ЧЕРВЕНЬ

1. Взяти участь в організації Дня захисту дітей, відкритті табірної зміни літнього оздоровчого табору.

2. Участь членів батьківського комітету та органів учнівського самоврядування в організації та роботі пришкольного табору «Веселка».

3. Участь та допомога голів батьківських класних комітетів у дотриманні громадського порядку під час проведення урочистих зборів та випускних вечорів.

4. Участь у роботі регіональних шкіл лідерів учнівського самоврядування.

СЕРПЕНЬ

1. Звіт учнівського самоврядування щодо реалізації проектів «Парад квітів біля школи».

2. Проведення засідань батьківських комітетів щодо підготовки до нового навчального року.

ВЕРЕСЕНЬ

1. Підведення підсумків класних проектів «Парад квітів біля школи».

2. Провести акцію «У школу з радістю».

3. Участь у конкурсі «Шкільна газета».

ЖОВТЕНЬ

1. Продовження роботи над проектом «Волонтер – 2012».

2. Участь батьківського активу та учнівського самоврядування у підготовці та проведенні свята до Дня Учителя.

3. Залучати батьківську громадськість до проведення конкурсів, олімпіад.

ЛИСТОПАД

1. Звіти класних активів щодо реалізації проекту «Волонтер – 2013».

2. Провести тематичний семінар з актуальних проблем сім'ї.

ГРУДЕНЬ

1. Підвести підсумки учнівських проектів «Волонтер – 2013».

2. Взяти участь у дитячому святі до Дня інвалідів «Країна мрій».

3. Підведення підсумків роботи за рік. Нагородження кращих колективів.

Учніський комітет тісно співпрацює з Піклувальною радою, квартальним комітетом, міською спілкою ветеранів війни, підприємствами та установами, координаційною радою мікрорайону, що знаходяться у мікрорайоні школи.

Розроблена модель управління дозволила нам досягти таких позитивних результатів:

- на рівні учнів:

* зменшення порушення дисципліни, зацікавленість власними якостями, рівнем розвитку, віра у себе;

* прагнення до саморозвитку та самовдосконалення;

* покращення стосунків «вчитель-учень», «учень-батьки»;

* високі досягнення в заходах різних рівнів.

- на рівні сім'ї:

* висока оцінка творчих та інтелектуальних здібностей дітей;

* відчуття себе з дитиною одним цілим;

* доброзичливі стосунки;

* у більшості батьків виникло бажання знати про проблеми та досягнення учнів;

* батьки активніше залучаються до життя школи;

* активізувалася діяльність батьківського комітету школи тощо;

- на рівні класу:

* активізувалася участь у спільній діяльності;

- * підвищився рівень згуртованості колективів;
- * підвищилася психологічна, емоційна єдність, співпереживання;
- * з'явилося бажання бути кращими;
- на рівні вчителів:
- * спостерігається позитивна динаміка зростання педагогічної майстерності вчителів (збільшилася кількість учителів-методистів на 8%, учителів вищої категорії на 4%);
- * підвищився рівень психологічної грамотності, психологічної культури;
- * більш глибоке усвідомлюється сутність педагогічної взаємодії;
- * впроваджено «Портфолію особистісного зростання вчителів»;
- * позитивна мотивація професійного самовдосконалення.
- на рівні школи, громади:
- * підвищилася якість надання освітніх послуг;
- * створилася творча атмосфера в педагогічному, учнівському та батьківському колективах;
- * сформувалася мотивація на здоровий спосіб життя;
- * розвиваються партнерські відносини з батьками, мешканцями мікрорайону;
- * налагоджена взаємодія з центром соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, з територіальним медичним об'єднанням та іншими інституціями;
- * підтверджена ефективність упровадження шкільної програми «Школа сприяння здоров'ю»;
- * школа є експериментальним майданчиком регіонального рівня з питання «Особистісно орієнтована система превентивного виховання учнівської молоді»;
- * школа приєдналась до Всеукраїнської мережі Шкіл – партнерів ГАШ (здійснено самоаналіз діяльності);
- * у школі запроваджено україно-шведський проект «Освіта для сталого розвитку»;
- * за результатами анкетування «Думка громадськості з питань сучасної освіти»: 88% респондентів оцінюють рівень управлінської діяльності школою як високий, 73% позитивно оцінюють умови для розвитку особистості, 60% – вважають, що школа забезпечує здобуття якісних знань учнями.

Школа знаходиться на стадії розробки досконалої структури державно – громадського управління школою, як експериментальний навчальний заклад регіонального рівня.

Ми навчаємося стратегічним функціям, щоб змінити ментальність освітнього середовища навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Островерхова Н.М. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект. / Н.М. Островерхова, Л.І. Даниленко.- К.: Школяр, 1996, – 302 с.
2. Жерносек І.П. Удосконалення науково-методичної роботи в сучасних загальноосвітніх школах, ліцеях, гімназіях. / І.П.Жерносек. – К., 2001. – 202 с.
3. Єльнікова Г. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління / Г.Єльнікова // Директор школи. – 2003. – №40-41.
4. Лікарчук І. Піклувальні ради в загальноосвітніх навчальних закладах України: шукаючи шляхи утвердження: підручник для директора/ І.Лікарчук. – К., 2002.
5. Десятов Т. М. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом / Т. М.Десятов, О. М. Коберник, Б.Л. Тевлін, Н.М. Чепурна. - Х. : Основа, 2003. - 239 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
7. Державна національна програма «Освіта»(Україна ХХІ ст.). – К.: Радуга, 1994. – 61 с.
8. Перехейда О. Рада гімназії – важливий чинник державно-громадського управління / О.Перехейда // Директор школи. – 2005. – №12.

9. Перехейда О. Піклувальна рада – активний помічник гімназії / О.Перехейда // Директор школи. – 2004. – №11.
10. Положення про загальноосвітній навчальний заклад. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000р. №964 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України - 2001. - № 6. - С.3 - 19.
11. Сушко С. Сучасні модель управління гімназією / С.Сушко // Директор школи, гімназії, ліцею. – 2003. – №3.
12. Сойкова В. Шляхи становлення державно-громадської системи управління загальноосвітніми навчальними закладами (порадник керівнику загальноосвітнього навчального закладу). – Миколаїв: ОІППО, 2006.

М. В. Кодола,
*директор Княжицького навчально-виховного
 комплексу «дошкільний навчальний заклад –
 загальноосвітній навчальний заклад
 I-III ступенів» Звенигородської районної ради*

Анотація

Стаття присвячена системі самоврядування Княжицького НВК. Особлива увага приділяється діяльності ради навчального закладу, ради учнівського самоврядування та їх взаємодії між собою й іншими ланками Княжицького НВК. Також розкриваються основні аспекти практичної взаємодії школи та громади в управлінні інноваційним розвитком сільської школи.

САМОВРЯДУВАННЯ В КНЯЖИЦЬКОМУ НВК: ДОСВІД, ДОСЯГНЕННЯ, РЕЗУЛЬТАТИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. спрямовує діяльність керівників на пошук нових, відкритих і демократичних моделей управління освітою, які мають утверджуватися як державно-громадські та орієнтувати освітні процеси на постійний розвиток. При цьому важливо передбачити органічне поєднання засобів державного впливу з громадським управлінням, що розширюватиме управлінські можливості громадської думки.

Процес залучення громадськості до управління освітою відбувається в Україні вже давно і ми бачимо, що цей процес складний та довготривалий. Про це свідчить ґрунтовний аналіз наукової літератури, наукових досліджень щодо впровадження державно-громадського управління.

Стратегічні цілі, завдання, пріоритетні напрями й основні шляхи радикальних перетворень в управлінні системою освіти визначені Конституцією України, законами України «Про освіту» [1], «Про професійно-технічну освіту», «Про загальну середню освіту» [2], «Про позашкільну освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», Державною національною програмою «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Указом Президента України «Про національну програму «Діти України», Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті [3] та іншими актами.

Методологічне значення для розуміння й усвідомлення проблем державного управління освітою в нових соціально-економічних умовах мають положення, викладені в працях В. П. Андрущенка, С. І. Гончаренка, Д. І. Дзвінчука, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, С. В. Крисюка, В. І. Лугового, Т. О. Лукіної, В. С. Лутая, В. К. Майбороди, С. В. Майбороди, В. С. Пікельної, Н. Г. Протасової та ін.

До окремих теоретичних і практичних аспектів діяльності регіональних органів управління освітою звертаються Е. С. Березняк, М. М. Дарманський, Д. І. Дейкун,

П. І. Дроб'язко, Г. В. Єльнікова, О. І. Зайченко, Л. М. Калініна, М. І. Кондаков, М. Я. Корніяка, А. В. Мазак, Г. І. Сурмило, Г. В. Федоров, П. В. Худомінський та ін.

Управління Княжицьким НВК здійснюється відділом освіти Звенигородської райдержадміністрації. Безпосереднє керівництво здійснює його директор. Директором може бути тільки громадянин України, який має вищу педагогічну освіту на рівні спеціаліста або магістра, стаж роботи не менше як три роки.

Вищим органом самоврядування НВК є загальні збори колективу, що скликаються не менше одного разу на рік. Делегати загальних зборів з правом вирішального голосу вибираються від трьох категорій:

- працівники НВК – зборами трудового колективу;
- учні НВК другого третього ступеня – класними зборами;
- батьків представників громадськості – класними батьківськими зборами.

Кожна категорія обирає однакову кількість делегатів. Термін їх повноважень становить навчальний рік. Збори правочинні, якщо в їх роботі бере участь не менше половини делегатів кожної з трьох категорій. Рішення приймається простою більшістю голосів присутніх делегатів. Право скликати збори мають голова ради навчального закладу, делегати зборів, якщо за це висловилося не менше третини від загальної кількості, директор навчального закладу, відділ освіти Звенигородської районної ради.

Збори:

- обирають раду навчального закладу, її голову, встановлюють термін їх повноважень;
- заслуховують звіт директора і голови ради навчального закладу;
- розглядають питання навчально-виховної, методичної і фінансово-господарської діяльності навчального закладу;
- затверджують основні напрями вдосконалення навчально-виховного процесу, розглядають інші найважливіші напрями діяльності навчального закладу;
- приймають рішення про стимулювання праці керівників та інших педагогічних працівників.

Збори заслуховують звіт директора про здійснення керівництва закладом, розглядає питання навчально-виховної, методичної, економічної, фінансово-господарської діяльності закладу.

У закладі за рішенням зборів створюється і діє рада закладу, діяльність якої регулюється його Статутом, а також піклувальна рада, учнівський комітет, батьківський комітет, методичні об'єднання, комісії, асоціації, положення про які розробляє і затверджує Міністерство освіти і науки України.

Метою діяльності ради є:

- сприяння демократизації і гуманізації навчально-виховного процесу;
- об'єднання зусиль педагогічного і учнівського колективів, батьків, громадськості щодо розвитку навчального закладу та удосконалення навчально-виховного процесу;
- формування позитивного іміджу та демократичного стилю управління навчального закладу;
- розширення колегіальних форм управління навчального закладу;
- підвищення ролі громадськості у вирішенні питань, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу.

Основними завданнями ради є:

- підвищення ефективності навчально-виховного процесу у взаємодії з сім'єю, громадськістю, державними та приватними інституціями;
- визначення стратегічних завдань, пріоритетних напрямів розвитку навчального закладу та сприяння організаційно-педагогічному забезпеченню навчально-виховного процесу;
- формування навичок здорового способу життя;
- створення належного педагогічного клімату у навчальному закладі;
- сприяння духовному, фізичному розвитку учнів та набуття ними соціального досвіду;

- підтримка громадських ініціатив щодо вдосконалення навчання та виховання учнів, творчих пошуків і дослідно-експериментальної роботи педагогів;
- сприяння організації дозвілля та оздоровлення учнів;
- підтримка громадських ініціатив щодо створення належних умов і вдосконалення процесу навчання та виховання учнів;
- ініціювання дій, що сприяли б неухильному виконанню положень чинного законодавства щодо обов'язковості загальної середньої освіти;
- стимулювання морального та матеріального заохочення учнів, сприяння пошуку, підтримки обдарованих дітей;
- зміцнення партнерських зв'язків між родинами учнів та навчальним закладом з метою забезпечення єдності навчально-виховного процесу.

До ради обираються пропорційно представники від педагогічного колективу, учнів II-III ступенів навчання, батьків і громадськості. Представництво в раді й загальна її чисельність визначаються зборами навчального закладу. На чергових виборах склад ради оновлюється не менше ніж на третину. Рада навчального закладу діє на засадах:

- пріоритету прав людини, гармонійного поєднання інтересів особи, суспільства, держави;
- дотримання вимог законодавства України;
- колегіальності ухвалення рішень;
- добровільності і рівноправності членства; гласності.

Рада працює за планом, що затверджується зборами. Кількість засідань визначається їх доцільністю, але має бути не меншою чотирьох разів на навчальний рік. Засідання ради може скликатися її головою або з ініціативи директора навчального закладу, відділом освіти Звенигородської районної ради, а також членами ради. Рішення ради приймається простою більшістю голосів за наявності на засіданні не менше двох третин її членів.

У разі рівної кількості голосів вирішальним є голос голови ради. Рішення ради, що не суперечать чинному законодавству та Статуту навчального закладу, доводяться в 7-и денний термін до відома педагогічного колективу, учнів, батьків, або осіб, які їх замінюють, та громадськості. У разі незгоди адміністрації навчального закладу з рішенням ради створюється узгоджувальна комісія, яка розглядає спірне питання. До складу комісії входять представники органів громадського самоврядування, адміністрації, профспілкового комітету навчального закладу. Очолює раду навчального закладу голова, який обирається із складу ради [6, с. 39].

Голова ради може бути членом педагогічної ради. Головою ради не можуть бути директор та його заступники. Для вирішення поточних питань рада може створювати постійні або тимчасові комісії з окремих напрямів роботи. Склад комісій і зміст їх роботи визначаються радою. Члени ради мають право виносити на розгляд усі питання, що стосуються діяльності навчального закладу, пов'язаної з організацією навчально-виховного процесу, проведенням оздоровчих та культурно-масових заходів.

Рада навчального закладу:

- організовує виконання рішень зборів;
- вносить пропозиції щодо зміни типу, статусу, профільності навчання, вивчення іноземних мов;
- спільно з адміністрацією розглядає і затверджує план роботи навчального закладу та здійснює контроль за його виконанням;
- разом з адміністрацією здійснює контроль за виконанням Статуту навчального закладу;
- затверджує режим роботи навчального закладу;
- сприяє формуванню мережі класів навчального закладу, обґрунтовуючи її доцільність в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- приймає рішення спільно з педагогічною радою про представлення до нагородження випускників навчального закладу золотою медаллю «За високі досягнення у навчанні» або

срібною медаллю «За досягнення у навчанні» та нагородження учнів похвальними листами «За високі досягнення у навчанні» та похвальними грамотами «За особливі досягнення у вивченні окремих предметів»;

– разом із педагогічною радою визначає доцільність вибору навчальних предметів варіативної частини робочих навчальних планів, враховуючи можливості, потреби учнів, а також тенденції розвитку регіону, суспільства і держави;

– погоджує робочий навчальний план на кожний навчальний рік;

– заслуховує звіт голови ради, інформацію директора та його заступників з питань навчально-виховної та фінансово-господарської діяльності;

– бере участь у засіданнях атестаційної комісії з метою обговорення питань про присвоєння кваліфікаційних категорій вчителям;

– виносить на розгляд педагогічної ради пропозиції щодо поліпшення організації позакласної та позашкільної роботи з учнями;

– виступає ініціатором проведення добродійних акцій;

– вносить на розгляд педагогічної ради та відповідного органу управління освітою пропозиції щодо морального і матеріального заохочення учасників навчально-виховного процесу;

– ініціює розгляд кадрових питань та бере участь у їх вирішенні;

– сприяє створенню та діяльності центрів дозвілля, а також залучає громадськість, батьків (осіб, які їх замінюють) до участі в керівництві гуртками, іншими видами позакласної та позашкільної роботи, до проведення оздоровчих та культурно-масових заходів з учнями;

– розподіляє і контролює кошти фонду загального обов'язкового навчання, приймає рішення про надання матеріальної допомоги учням;

– розглядає питання родинного виховання;

– бере участь за згодою батьків або осіб, які їх замінюють, в обстеженні житлово-побутових умов учнів, які перебувають в несприятливих соціально-економічних умовах;

– сприяє педагогічній освіті батьків;

– сприяє поповненню бібліотечного фонду та передплаті періодичних видань;

– розглядає питання здобуття обов'язкової загальної середньої освіти учнями;

– організовує громадський контроль за харчуванням і медичним обслуговуванням учнів;

– розглядає звернення учасників навчально-виховного процесу з питань роботи навчального закладу;

– вносить пропозиції щодо морального і матеріального заохочення учасників навчально-виховного процесу;

– може створювати постійні або тимчасові комісії з окремих напрямів роботи.

Склад комісій та зміст їх роботи визначаються радою.

Рівень самоврядування у школі багато в чому залежить від стилю діяльності керівника. Керівник з авторитарним стилем завжди приймає рішення сам, не радячись із підлеглими, нав'язуючи їм свою волю та не даючи можливості виявити ініціативу... думаючи, що має право сам вирішувати, що добре, а що погано.

З переходом від командно-адміністративної системи до демократичного суспільства, неможливо керувати навчальним закладом способом директив та вказівок, тому ключову роль в співпраці адміністрації з громадськістю відіграє директор навчального закладу. Він має вивчити думку громадськості, але він повинен бути на крок попереду доводячи до людей нові ідеї [6, с. 38].

В 2012-2013 році Міністерством освіти України було видано наказ про моніторинг знань учнів 5, 10 класів. Учнями та батьками, а також частиною педагогічного колективу ця ініціатива була сприйнята негативно, адже по закінченні 9 класу було проведено державну підсумкову атестацію учнів. Директор мав по-перше переконати колектив, провівши нараду при директору, а потім обговорити дане питання на раді школи. Мав переконати, що моніторинг знань – це звичайна практика для більшості європейських шкіл і боятися його не

треба, адже його мета виявити прогалини в системі освіти в цілому. Окремим питанням сучасної школи залишається якість підручників для дітей, а саме моніторинг дає змогу виявити слабкі місця в розробці окремих підручників [7, с. 357].

Болючим питанням залишається недофінансування закладів освіти. Кількість школярів в сільській школі катастрофічно зменшується, а підтримувати інфраструктуру потрібно, як і часи коли була наповнюваність вдвічі, втричі.

Княжицький навчально-виховний комплекс розрахований на 350 дітей. На даний час навчається тільки 108 осіб. Потрібно підтримувати приміщення школи, дитячого садка, господарські приміщення, спортивний зал в належному стані. Без тісної співпраці з спонсорами неможливо вирішити ці питання.

Директор має налагодити тісну співпрацю з керівництвом підприємства, розташованому на території села для залучення коштів необхідних для функціонування закладів освіти. І така співпраця є. Головним спонсором, що виділяє кошти для навчально-виховного закладу є сільськогосподарське підприємство «Агропроект – Княжа» керівник господарства Сергій Якович Пащенко. Саме завдяки співпраці з даним підприємством були замінені вікна в дитячому садку на склопакети, підведена проточна вода, встановлені бойлери, для забезпечує харчоблоку і приміщення груп дитячого садка гарячою водою. В школу придбано проектор і дошку, для безперебійного функціонування Інтернету, встановлено антену (Інтертелеком), замінено котел на твердому паливі в котельні дитячого садка. Директор закладу має бачити найбільш болючі проблеми господарського життя і вносити ці питання на обговорення педагогічного колективу та Ради школи.

Процеси відновлення, що відбуваються в країні, все міцніше переконують нас у тому, що сформувати правову державу, підвищити правову і політичну культуру всього суспільства, налагодити реальне суспільне самоврядування неможливо без підготовки підростаючих поколінь до життя у правовому, демократичному, гуманному суспільстві, без виховання працьовитості, самостійності, відповідальності за свої справи і вчинки.

Активну роль у підготовці сьгоднішніх школярів до реального суспільного самоврядування і формування в них готовності виконувати свій громадянський обов'язок покликане відігравати учнівське самоврядування загальноосвітнього закладу.

Учнівське самоврядування в Княжицькому НВК спрямоване на розвиток ініціативи, можливості розкриття організаторських здібностей, підготовку та проведення різноманітних заходів у відповідності до потреб та інтересів.

На першому засіданні шкільного учнівського самоврядування у вересні 2013 року Головою ради школи було обрано ученицю 10 класу Лагоду Настю, замісником Голови ради школи ученицю 9 класу Хижняк Мирославу.

До управління школи увійшли координуючі центри:

- центр захисту прав дитини – «Дисципліни та порядку»;
- навчально-пізнавальний центр «Знання»;
- центр творчого розвитку «Дозвілля та культури»;
- інформаційний центр «ДСН»;
- центр милосердя «Суспільно-корисних та добрих знань»;
- спортивно-оздоровчий центр «Спорту та туризму».

До управління школи головами координуючих центрів обрано:

- центр захисту прав дитини «Дисципліни та порядку» – Лісенко Анна (11);
- навчально-пізнавальний центр «Знання» – Гриб Анжела (10);
- центр творчого розвитку «Дозвілля та культури» – Прудіус Діану (10);
- інформаційний центр «ДСН» – Коваленко Світлану (9);
- центр милосердя «Суспільно-корисних та добрих знань» – Капустян Валентину (11);

Рада учнівського самоврядування була сформована з урахуванням побажань всіх класів школи з 5-го по 11-й. До її складу увійшли представники кожного з цих класів. Кількість членів Ради складає 18 осіб (по 3 осіб у кожному з 6 центрів, враховуючи їх голів).

Засідання ради старшокласників проходить раз на місяць. Учнівська організація дитячого самоврядування весь час у пошуку сучасних нетрадиційних методів роботи, які створюють широкий простір для виявлення творчого потенціалу кожного учня і дитячої спільноти. Завдяки цьому у школі діють ряд програм по підготовці, організації та проведенні позакласних культурних заходів, дозвілля однокласників; рейдів, турів, акцій.

Радою був затверджений план роботи шкільного самоврядування «Іскорка», згідно якому протягом учбового 2013/2014 навчального року були проведені наступні заходи:

- 2 рази на місяць проводиться лінійка «Голос чергового»;
- на протязі року організовано і проведено конкурс «Найчистіший клас», «Клас, найкращий у навчанні»;
- малі Олімпійські ігри;
- тижні учнівського самоврядування;
- відзначення Дня ООН;
- урок мужності «Герої для нас як приклад»;
- зустріч з ветеранами Великої Вітчизняної війни;
- зустріч з учасником бойових дій в Афганістані Грибом Л.В.;
- відзначення Всеукраїнського Дня боротьби зі СНІДом;
- правовий ринг «Право і закон» до Дня прав людини;
- участь в акціях до Дня Святого Миколая;
- участь у проекті «Різдвяна листівка»;
- участь у виставці «Зимові візерунки»;
- участь у шкільній грі «Що? Де? Коли?»;
- школа етикету «Фізична краса не постійна, моральна – відносна, а духовна краса – вічна»;
- участь у конкурсі дитячого малюнка «Моя сім'я за безпеку дорожнього руху»;
- виготовлення листівок-вітань та поздоровлення школярів зі Днем Валентина (Пошта «Кохання»);
- урок мужності «Знати, щоб пам'ятати» (зустріч з воїнами-афганцями);
- участь у святі до дня Валентина;
- вікторина «Юні знавці права»;
- загальношкільна акції «Живи, книго!»;
- конкурс малюнків «Моя родина»;
- концерт до дня 8 березня «Жінка – музика, Жінка – світло»;
- проведення круглого столу «Уроки війни. Звільнення с. Княжі від фашистських загарбників»;
- участь в акції «Лист ветерану»;
- проведення виставки малюнків, стіннівок присвячених подвигам героїв війни «Безсмертним подвигом своїм вони прославили Вітчизну»;
- святковий мітинг до Дня Перемоги «Ваш світлий подвиг незабутий».

Окрім проведення різноманітних заходів, шкільна організація учнівського самоврядування «Іскорка» допомагає організовувати та контролювати чергування по школі, розв'язувати конфліктні ситуації, проводити профілактичну роботу з порушниками загальношкільних правил, допомагає здійснювати контроль за відвідуванням учнями школи.

Були організовані і проведені трудові десанти: «Операція «Листя»», «Бур'ян», «День Довкілля», «Зелений паросток майбутнього», під час проведення акції учнями старших класів було висаджено багато дерев та кущів, посаджені квіткові клумби.

Шкільна управлінська система має величезну інерцію. Демократизація управління, що передбачається в Законі «Про освіту» та інших нормативних документах, призвела до того, що педагогічний колектив одержав можливість вибирати шлях розвитку: він сам вибирає навчальні програми та виховну систему. А спосіб реалізації управлінських функцій залишається колишнім. Зберігається централізація управління за всіма основними напрямками діяльності освітньої установи [7, с. 359].

Самоврядування у школі повинне розвиватись не шляхом збільшення кількості та створення яких-небудь нових органів управління, а шляхом розширення їхніх повноважень, підвищення відповідальності за результати навчання та виховання дітей і молоді.

Самоврядування в педагогічному колективі підвищує соціальну захищеність педагогів, сприяє встановленню сприятливого психологічного мікроклімату в колективі, зменшує можливість виникнення конфліктів у стосунках між працівниками. Воно дозволяє створити у школі активне педагогічне середовище, що характеризується високим рівнем творчості вчителів і вихователів, ефективною взаємодією в організації шкільного життя педагогів, батьків та учнів.

Реалізація принципу демократичного, державного, громадського характеру управління освітою неможлива без участі вчителя як найважливішого суб'єкта управління. Які би завдання не вирішувались органами управління державними, регіональними, муніципальною системами освіти, безпосередньо освітньою установою, участь педагогів, представників педагогічної громадськості в найрізноманітніших формах є об'єктивною потребою.

Учитель у школі проявляє себе не тільки як виконавець певної роботи або певної функції. Він проявляє зацікавленість і в тому, як організована його робота, в яких умовах він працює, яку користь своєю працею приносить школі. Тобто в нього є природне прагнення брати участь в організації тих процесів, які пов'язані з його діяльністю. результатів навчання, пріоритети в розвитку школи, винагороди за роботу [6, с. 43].

В 2012-2013 навчальному році в навчальному закладі впроваджується кредитно – модульна система оцінювання діяльності вчителя. Чи приживеться вона покаже час. На жаль існує загроза перетворення її в формальне оцінювання діяльності вчителя на місцях. А сільська громада може точно оцінити діяльність кожного вчителя, враховуючи, скільки учнів обрали його предмет для здачі зовнішнього незалежного оцінювання, скільки випускників навчалось у ВНЗ за предметом, що викладався в школі. Отже, потрібно розробити простішу схему заохочення вчителя.

Брати активну участь в управлінні школою спонукає вчителів сприятлива атмосфера в колективі. Для створення з цією метою відповідного мікроклімату адміністрація вживає таких заходів:

- усіяко підтримує ініціативу вчителів, їхнє прагнення внести пропозиції в удосконалювання структури органів управління, розширення їхніх повноважень і відновлення методів роботи;

- формує у працівників почуття персональної відповідальності за стан поточної діяльності та результати роботи;

- створює комфортні умови для спілкування, відпочинку, психологічного розвантаження та зняття стресових ситуацій, для індивідуальної роботи з батьками й учнями;

- забезпечує постійне інформування вчителів про стан роботи школи, про поточні події у сфері освіти, про діяльності органів управління освіти, про прийняті заходи соціального захисту педагогів тощо;

- прагне забезпечити обговорення максимальної кількості нормативних актів, що регулюють трудові відносини в колективі та соціально підтримують і захищають учителів на зборах трудового колективу;

- створює обстановку у школі, при якій учитель постійно відчуває турботу про себе, упевнений, що його стан буде помічений, його слово буде почуте керівниками.

Потрібно навчитись багато знати про вчителів, багато думати про них, налаштовуючи свою душу на хвилю їхніх переживань, помислів, проблем. Потрібно вибрати час і точно знайти найголовніші слова, що визначають успіх, досягнення та радість, без якої життя вчителя стає сірим і сумним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>

2. Закон України «Про загальну середню освіту»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
3. Національна доктрина розвитку освіти (від 17. 04. 2002 р.)[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
4. Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0146-01>
5. Вакарчук І. О. Матеріали із офіційного сайту Міністерства освіти і науки України / І. О. Вакарчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www//mon.gov.ua](http://mon.gov.ua)
6. Гаєвська Л. Державно-громадське управління освітою: теоретичний аспект / Л. Гаєвська // Вісн. НАДУ. – 2007. – № 4. – С. 37-47.
7. Грабовський В. А. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти з моніторинговим супроводом / В. А. Грабовський// Вісн. НАДУ. – 2004. – № 4. – С. 355-363.

В. М.Лосіцький,

*директор Пальмірської загальноосвітньої школи
I-III ступенів Золотоніської районної ради*

Анотація

Метою цієї статті є висвітлення питання організації та діяльності шкільного органу учнівського самоврядування. Сьогодні школа повинна вчити і готувати учнів до життя і співіснування в громадянському середовищі після закінчення навчального закладу. А учнівське самоврядування школи у будь-якій його формі може і повинно виконати цю функцію.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНЬОГО ГРОМАДЯНИНА

Глибокі економічні та соціально-політичні з міни, розпочаті в кінці ХХ століття в Україні, привели до важливих змін в умовах функціонування сфери освіти, до змін та оновлення сприйняття ідеалів, цінностей, змісту й завдань освітньої діяльності. Наш час потребує лідерів нової формації: людей компетентних, відповідальних, здатних мислити неординарно. Проблема виховання молодих лідерів – це проблема підготовки людини майбутнього, людини, яка відповідає вимогам нового століття.

Ось чому необхідні пошук і підтримка учнівської молоді, чий особистісні переконання спрямовані на активну участь у громадському житті, молоді, яка, має організаторські здібності, усвідомлює себе потенційним лідером, має бажання використовувати свою енергію та здібності заради інших. Цілком очевидно, що навички управління суспільством стануть надбанням людини тоді, коли участь в учнівському самоврядуванні сприятиме набуттю вихованцем необхідних знань, умінь і досвіду соціальної дії.

Сьогодні інтеграція України до світового освітнього простору потребує розв'язання ряду складних проблем, до яких належать передусім такі, як використання кращого зарубіжного досвіду у сфері освіти, розширення міжнародного співробітництва, підвищення якості освіти, демократизація управління школою тощо. Саме питання демократизації управління школою практично реалізується через розвиток і вдосконалення різних форм самоврядування як на рівні педагогічного, так і учнівського колективів, шляхом конструювання чи моделювання типів самоврядування та його структур.

Аналіз сучасних наукових робіт ХХІ століття показує, що проблемі вдосконалення діяльності учнівського самоврядування присвячено багато досліджень вітчизняних і зарубіжних педагогів (М.Приходько, С.Белоусов, Г.Мартінова, Д.Сантієва, В.Кабул, І.Корліцикова, Є.Русинова, П.Фролов, Т.Шамова, С.Шацький, І.Хельсеф та ін.).

Участь молодого покоління в учнівському самоврядуванні завжди вважалась важливою умовою залучення молоді до перетворень. Саме сьогодні, як доведено в роботах сучасних педагогів, ставить нову мету – виховання майбутніх лідерів у загальноосвітній школі через залучення до учнівського самоврядування. Якщо протягом 80-х років тема учнівського самоврядування була однією з найактуальніших у радянській педагогіці, то сьогодні вона майже не присутня в педагогічній пресі.

Дехто з педагогів-практиків зрозумів цю ситуацію як відмову від цінностей і колективістських методів виховання, як сигнал до згорання учнівського самоврядування в загальноосвітніх школах України. Сьогодні, за даними сучасних досліджень, тільки в деяких школах продовжує діяти розгорнута система учнівського самоврядування. Але потреба в широкому запровадженні учнівського самоврядування в українському шкільництві відчувається все гостріше.

Школа – це ланка суспільства, яка в свою чергу є моделлю майбутнього суспільства. Основи громадського становлення та демократії закладаються з дитячих років, і саме учнівське самоврядування допомагає учням навчитися організовувати власне життя та життя своїх товаришів. Учні потребують практичних навичок управлінської діяльності, і саме вчителі їх забезпечують. Головною умовою розвитку самоврядування стає наявність педагогів, які хочуть і вміють співпрацювати з учнями.

Саме від педагога залежить, чи зможе він довіряти учням самостійно вирішувати більшість питань їхнього колективного життя, чи зуміє переконати їх у тому, що, крім них, ці обов'язки ніхто не зможе виконати. Тільки тоді самоврядування стане потребою колективу. Учніському самоврядуванню притаманна раціональна внутрішня організаційність, що виявляється у загальній захопленості справою, високому рівні відповідальності за спільну справу. [4, с.248]

Ю. Васильєв пише, що «сутність управління школою, діяльність її керівників досить точно можна визначити терміном «педагогічне управління», що здійснюють не тільки директор школи та його заступники, а й кожний учитель у процесі навчання та виховання учнів». [6, с.192]

Вивчення й аналіз досвіду роботи навчальних закладів свідчать про наявність різних форм самоврядування, які впливають із потреб раціональної організації шкільного життя. В одних школах форми самоврядування відповідають функціям, які виконують учні у процесі організації основних загальношкільних справ, в інших організаторські функції належать певним виховним центрам або вся система самоврядування підпорядкована діяльності різновікових загонів, учнівських об'єднань, штабів тощо.

Розвиток форм учнівського самоврядування прямо залежить від розвитку різних видів позакласної роботи, змісту діяльності й завдань кожного конкретного колективу. Створення системи самоврядування вимагає попереднього вивчення й аналізу конкретних умов життя, навчання, праці й відпочинку учнів, можливостей об'єднання дітей за інтересами, рівнем розвитку. На основі отриманих даних ведеться пошук найефективніших форм і структур учнівського самоврядування, змісту його діяльності. Разом з тим слід урахувати загальні вимоги, основні принципи побудови системи учнівського самоврядування, його специфіку на різних етапах розвитку дитячого колективу.

Адже структура учнівського самоврядування не може бути стабільною, вона існує не сама по собі, а в колективі, який постійно розвивається: підтримуються позитивний досвід і традиції, підвищується рівень розвитку колективу, розширюються права органів самоврядування.

Учніське самоврядування – не засіб звільнення учителів від педагогічних обов'язків і завантаження ними учнів. Це спроба розширити діапазон діяльності дорослих і дітей – членів єдиного колективу, можливостей для їхньої співдружності, творчого пошуку й ініціативи, засіб навчитись жити та працювати за законами демократичного суспільства. [1, Вкладка] Але разом з цим самоврядування повинно давати можливість кожному учню мати власну траєкторію навчання та становлення як громадянина держави.

Створення різних моделей учнівського самоврядування навчальних закладів шляхом переробки традиційних і адаптації інноваційних – це риса теперішнього часу.

Для розробки проектів учнівського самоврядування була звернена увага на різні моделі інноваційної діяльності учнівського самоврядування: змістовні, управлінські, нормативно-правові та інші, які є фундаментом для подальших розробок у майбутньому.

У наш час існуючі моделі учнівського самоврядування загальноосвітніх навчальних закладів і форми залучення учасників освітнього процесу до самоврядування можна згрупувати таким чином:

1. Адміністративна модель (умовна назва «Шкільна рада») – це формально-правове самоврядування, засноване на потребі законодавчих і локальних актів. За допомогою цієї моделі учасники освітнього процесу, у тому числі і школярі (через учнівську секцію шкільної ради), реалізують свої громадянські права на участь в управлінні справами загальноосвітнього закладу й місцевої общини.

Позитивні сторони моделі:

- ✓ повна відповідність вимогам законів і підзаконних актів, регулюючих діяльність загальноосвітнього закладу на території України;
- ✓ наявність можливостей для учасників освітнього процесу в реалізації та захисті своїх громадянських прав.

Негативні сторони моделі:

- ✓ виключення потенціалу вихідних програм (у тому числі й ігрових), які реалізуються в загальноосвітніх закладах;
- ✓ формалізація процесу вибору органів самоврядування, у тому числі й учнівського;
- ✓ недостатнє врахування вікових особливостей учнів.

2. Ігрова модель (умовна назва «Ньюландія») – самоврядування, засноване на відповідності всім законодавчим і нормативним актом України, гармонійно вписаних у правила гри, які моделюють діяльність основних структур держави, місцевої влади, освітнього закладу. Саме правила гри регламентують взаємовідносини всіх учасників освітнього процесу в ролях ігрової взаємодії.

Позитивні сторони моделі:

- ✓ максимальне використання виховного потенціалу гри та ігрової техніки;
- ✓ учнівське самоврядування розглядається як спеціальна виховна програма.

Негативні сторони моделі:

- ✓ не дивлячись на те, що модель гармонійно поєднує нормативно-правову базу самоврядування загальноосвітнього закладу й виховну роботу при психологічній невідповідності педагогічного колективу до її впровадження, така модель може розглядатись деякими педагогами як відступ від традицій, які склались в управлінні загальноосвітнім закладом;
- ✓ надмірне захоплення ігровою стороною процесу;
- ✓ можливість реалізації даної моделі в повній мірі тільки в умовах дитячого оздоровчого табору в якості навчання активу шкільного самоврядування.

3. Роздільна адміністративно-ігрова модель (умовна назва «День дублера») – це поєднання двох перших моделей із переважним використанням можливостей формально правового самоврядування та включенням у життя загальноосвітнього закладу один раз на рік чи чверть ігрової практики у вигляді заміщення посад адміністрації та педагогів школи учнями.

4. Поєднана адміністративно-ігрова модель (умовна назва «Демократична республіка») – це поєднання двох перших моделей, але з переважним використанням можливостей ігрової технології, коли в ігровий процес включаються всі учасники освітнього процесу (учні, адміністрація закладу, учителі), а в компетенції формально-правового самоврядування залишаються тільки принципові питання (охорона життя та здоров'я школярів, виконання обов'язкового державного освітнього мінімуму тощо).

Існування різноманітних моделей учнівського самоврядування дає можливість загальноосвітнім закладам самостійно вибирати та вирішувати, яка модель або її модернізація в найбільшій мірі відповідає завданням подальшого розвитку освітнього закладу. [5, с.5]

Демократизм в учнівському самоврядуванні залежать від позиції дорослих, зокрема керівництва школи. Розбіжності між адміністрацією й учнівським самоврядуванням виникають унаслідок неправильної організації педагогічного керівництва, коли немає взаємодії між педагогічним і учнівським колективами для досягнення мети.

У роботі з учнівським самоврядуванням керівник школи, його заступники, класні керівники та педагоги виконують функції:

- ✓ організаційну, що полягає в регулюванні процесу створення нормативно-правової бази та матеріально-технічного забезпечення для ефективного функціонування учнівського самоврядування;

- ✓ інформаційну, через яку забезпечується доведення нормативно-правових актів про діяльність учнівського самоврядування, засобів і методів прийняття управлінських рішень у загальноосвітній школі, наведення прикладів ефективного управління колективом;

- ✓ координаційну, що забезпечує ефективну взаємодію всіх учасників навчально-виховного процесу (адміністрації, педагогів та учнів) і підтримку в реалізації принципів самоврядування в різних сферах шкільного життя;

- ✓ прогностичну, що забезпечує попередження виникнення проблемних ситуацій у процесі діяльності органів учнівського самоврядування й розробки можливих варіантів їх усунення;

- ✓ комунікативну, через яку налагоджуються продуктивні стосунки між органами учнівського самоврядування та адміністрацією освітнього закладу;

- ✓ психологічну, що полягає в підтримці та консультуванні активістів самоврядування через застосування різноманітних методик і тренінгів ефективного управління учнівським колективом;

- ✓ виховну, яка проявляється в підготовці дітей до майбутньої участі в управлінні державними та громадськими справами, формуванні позитивних якостей.

Ефективність цих функцій у сфері педагогічного забезпечення розвитку й удосконалення учнівського самоврядування залежить від багатьох умов. Співробітництво найкраще проходить в умовах інтеграції виховних сил і координації зусиль усіх співпрацюючих. Однак у цілому проблема інтеграції та кооперації ще очікує свого вирішення та пов'язана з диференціацією функцій педагогів, шкільної ради управління школою, адміністрації й учнівського самоврядування.

Серед шляхів підвищення активності та ролі учнівського самоврядування можна визначити такі:

- ✓ надання учням більшої самостійності в організації колективної творчої діяльності;
- ✓ активне залучення учнів до всіх сфер життя шкільного колективу;
- ✓ поєднання самодіяльності учнів з наданням допомоги дорослими;
- ✓ збагачення життєвих цілей і внутрішнього духовного світу кожного члена шкільного колективу шляхом виявлення та реалізації привабливих соціально-колективних ініціатив;

- ✓ надання учням реальних прав та обов'язків;
- ✓ повага педагогів до самостійних думок представників і рішень органів учнівського самоврядування;

- ✓ виявлення справжніх лідерів, залучення їх до активної громадської діяльності.

Дотримання принципу: жодного підлеглого – всі організатори та відповідальні виконавці;

- ✓ кваліфікована, тактовна педагогічна допомога представникам учнівського активу;
- ✓ розширення меж гласності учнівського самоврядування, відкритий характер роботи всіх органів учнівського самоврядування. [3, с.34]

Важливим критерієм ефективності учнівського самоврядування є сформованість елементарного рівня організаційної культури учнів-лідерів (відповідальність, організованість, цілеспрямованість, емоційна єдність, дисциплінованість, багатий внутрішній духовний світ, потреба у творчості та виявленні ініціативи). Реалізація означеного завдання є можливою за умови визнання дорослими самоврядування як школи підготовки юних організаторів, управлінців, участі всіх членів колективу в обговоренні завдань; застосування практики переходу колективу від організації простих справ до дедалі складніших з урахуванням творчих можливостей колективу; неприйняття рішення без обговорення всіх запропонованих учнями альтернатив. Самоврядування, з одного боку, виконує функції внутрішньої самоорганізації учнів школи, а з іншого – має вигляд моделі майбутньої поведінки громадян України в умовах відкритого суспільства і, таким чином, сприяє реалізації завдань громадянської освіти. [2, с.48]

Одним із основних завдань органів управління системою загальної середньої освіти (ст.36 Закону України «Про загальну середню освіту») є сприяння розвитку самоврядування у загальноосвітніх навчальних закладах. Актуальність учнівського самоврядування зумовлена необхідністю виховання особистості, яка володіє не тільки певною сумою знань, умінь та навичок, але й має здатність активно включатися у демократичні процеси, що відбуваються в нашій країні. Елементи свідомої активної участі в суспільному житті держави моделюються в загальноосвітньому навчальному закладі засобами учнівського самоврядування, яке має діяти на основі демократичних цінностей.

Учнівське самоврядування доцільно розглядати як форму творчої співдружності вчителів і учнів, як спосіб вияву організаторських і виконавських здібностей та можливостей школярів у різних видах діяльності, спілкування та відносин, як засіб вироблення управлінських навичок і вмінь. Організація учнівського самоврядування в загальноосвітньому навчальному закладі є важливою умовою оптимізації управління шкільним життям на основі якнайширшого залучення учнів до цього процесу.

Самоврядування у шкільному (класному) колективі – це самостійні чи спільні з дорослими членами шкільного співтовариства (батьками, педагогами) дії дітей з планування, організації та аналізу життєдіяльності у школі (класі), спрямовані на створення сприятливих умов для спілкування і розвитку учнівського загалу, вирішення інших соціально важливих педагогічних завдань.

Таким чином, в ефективному розвитку системи самоврядування в загальноосвітньому закладі, одним із завдань якого є активізація учнівського самоврядування, бере участь у тій чи іншій мірі весь педагогічний колектив закладу, їх зацікавленість, поважне ставлення до органів самоврядування, до їх представників, розуміння важливості їх різнобарв'я, вміння знайти компромісне рішення, матеріальна й моральна підтримка педагогів, учнів і батьків робота з батьками в школі, активне включення в роботу самоврядування усе це є важливою умовою створення у школі ефективно діючої системи самоврядування, де реальну роль відіграють усі учасники освітнього процесу.

Питання учнівського самоврядування потребує подальшого дослідження, яке б з урахуванням сучасної постановки завдань розвитку демократичних засад школи дало б цілісну характеристику розвитку самоврядування. Набутий досвід дає можливість зробити висновок, що учнівське самоврядування – складне соціально-педагогічне явище, спосіб управлінської діяльності школярів з багаторівневою структурою, засіб залучення учнів до справжнього самоврядування громадян. Діяльність учнівського самоврядування повинна будуватися на чіткій педагогічній основі таким чином, щоб органи самоврядування мали реальні права й свободи визначення цілей, перспектив розвитку, прийняття та виконання рішень.

Сьогоднішні умови становлення правової держави вимагають саме такого підходу: демократизація української школи. Повсякденна робота самоврядування виражається в плануванні діяльності шкільного колективу, організації діяльності, в аналізі своєї праці, підбитті підсумків зробленого та прийнятті рішень. Учнівське самоврядування забезпечує

комплексний виховний вплив на учнів шляхом їх залучення до усвідомленої й систематичної участі у вирішенні важливих питань життя класу та школи. Однією з форм учнівського самоврядування є робота дитячих об'єднань.

У Пальмірській загальноосвітній школі I-III ступенів традиції учнівського самоврядування ведуться ще з 80-х років минулого століття. Зрозуміло, що зі зміною потреб часу змінювалися і форми самоврядування. На сьогодні знайдено модель, яка відповідає вимогам часу, здатна не лише дати можливість учням відчувати себе дорослими, потрібними в школі, а й готує учнів до самостійного життя після закінчення школи, дає навички управління колективом, вміння жити і працювати в колективі, вирішувати певні питання і проблеми, пов'язані з життям учнівського колективу.

Сьогодні у школі діє дитяча організація «Світанок», девіз якої: «За життя, за майбутнє, за пам'ять». Члени учнівської організації в 2005 році оголосили конкурс на створення шкільної символіки, у якому взяли участь не лише учні школи, а й батьки та вчителі. Тепер школа має свій прапор та герб.

Кожен клас – самостійна учнівська організація зі своєю назвою, девізом, органами управління, розподілом обов'язків. Кожен клас делегує до шкільної учнівської організації своїх представників.

Кандидатури до органу дитячого самоврядування детально вивчають, підбирають тих, хто користується в учнів авторитетом, вимогливий до себе й до інших, принциповий в оцінці поведінки своєї і товаришів. Ураховують також імпульсивність, збудливість, які проявляються в учнів у формі неврівноваженості, уміння володіти собою. Адже неврівноважені активісти намагаються вирішити конфлікт або вплинути на товаришів не силою переконання, а криком, погрозами, що породжує нові конфлікти, негативно позначається на авторитеті органів самоврядування. Члени активу повинні усвідомити, що вони не мають особливих прав і привілеїв, на них покладено додаткові обов'язки і, отже, їм виявлено довіру.

Сама учнівська організація «Світанок» має таку структуру:

Президент дитячої організації обирається у вересні кожного року. Для цього оголошується виборча кампанія, ведеться агітація, проводяться дебати та власне самі вибори таємним голосуванням.

Рада лідерів складається із делегованих кожним класом представників. Кожної першої п'ятниці місяця проводяться засідання Ради, на яких розглядаються важливі для організації роботи учнівського самоврядування питання: затверджуються обов'язки між членами Ради (склад комісій), плани засідань Ради та комісій, щомісячно підводяться підсумки рейтингу роботи класних колективів, показниками якого є успішність, поведінка, участь у позакласній роботі школи, класу; заслуховуються звіти командирів класів, звіти голів комісій; розглядаються питання підготовки і проведення заходів до Дня визволення селища та України від німецько-фашистських загарбників, відзначення 60-річчя утворення Черкаської області, Року дитячої творчості, участі у районних проектах «Я люблю Україну», «Книга Пошани» та багато інших.

Учнівське самоврядування Пальмірської загальноосвітньої школи має свій Статут, затверджений рішенням учнівської конференції дитячої організації «Світанок» 6 вересня 1999 року. Статут визначає Загальні положення, в основі яких – регламентація діяльності організації нормативно-правовими актами (Конституція України, Всесвітньої декларації про права дитини, Законів України «Про освіту», «Про громадські організації»), пропагування дружніх взаємин та співпраця з різними громадськими об'єднаннями, педагогами та батьками на принципах взаємоповаги і незалежності. Вказано мету та завдання шкільної органу самоврядування: всебічно розвиватися, самовдосконалюватися, самореалізуватися на благо собі, своїм ровесникам, школі, своїй родині, малій батьківщині, народові України. Статутом визначено органи учнівського самоврядування: вищим органом учнівського самоврядування школи є учнівська конференція, яка скликається раз на рік. Керівні функції

учнівського самоврядування у період між конференціями виконує Рада лідерів у складі голів шести комісій та командирів груп, яку очолює Президент дитячої організації. Президентом дитячої організації може бути учень 8-10 класу, якого обирають шляхом таємного голосування на два роки.

Рада лідерів координує роботу загонів, доводить до них конкретні завдання; контролює створення належних умов для навчання та дозвілля учнів; організовує пошукову роботу; контролює відвідування уроків, стан навчання та поведінки учнів; ухвалює рішення з найважливіших питань життя школи в межах своїх повноважень; вносить пропозиції до адміністрації коли, педагогічної ради з питань навчання та виховання; бере участь в організації невідкладної допомоги учням з низьким рівнем навчальних досягнень; організовує і контролює чергування по школі; веде контроль за дотриманням санітарно-гігієнічних вимог у школі; здійснює заходи щодо розвитку творчих здібностей учнів, зміцнення їхнього здоров'я, фізичного вдосконалення, пропаганди здорового способу життя. Основні напрями діяльності органів учнівського самоврядування забезпечують шість комісій: навчальна комісія, комісія дисципліни і порядку, санітарна комісія, культурно-масова комісія, комісія шефської допомоги та спортивно-оздоровча комісія. Кожна з комісій має своє коло повноважень, проводить засідання, розповідає про проведену роботу на робочих лінійках, вносить свої зауваження і пропозиції, звітується раз на рік перед Радою лідерів.

Члени дитячої організації «Світанок» свої думки щодо ролі учнівського самоврядування висловили у відеоролику «Лідери нації формуються в школі», який розміщено на сторінках сервісу YouTube за адресою <https://www.youtube.com/watch?v=MNNYRvohJu8>.

Радою лідерів спільно з педагогом-організатором школи, яка курує роботу дитячої організації, розроблено обов'язки членів дитячої організації «Світанок», Пам'ятку черговому по школі, обов'язки чергових у класі, Пам'ятку з підготовки та проведення класних зборів.

Педагог-організатор школи щомісяця проводить навчання шкільного дитячого активу. Форми навчання різноманітні: заняття з елементами тренінгу «Я не чарівник, я ще тільки вчуся...», тренінг «Здібний організатор. Хто він?», засідання дискусійного клубу «Як досягти успіху»; тестування з обговоренням результатів; бесіди та ін. Адже щоб активіст виконував покладені на нього функції, його треба навчити самостійно мислити, аналізувати й оцінювати конкретну ситуацію з громадянських позицій, приймати розумне рішення. Тому шкільний актив треба вчити, готувати до прийняття рішень, розуміння конкретних ситуацій і проблем. А під час обговорення активом конкретних питань слід допускати дискусії, прислухатися до пропозицій активістів, довіряти членам самоврядування втілювати в життя не тільки свої поради, а й пропозиції активу.

Слід зауважити, що метою роботи дитячого самоврядування є згуртування учнівської молоді на корисні, добрі справи, виховувати в них кращі риси громадянина України, захищати їх права, інтереси, робити життя учнів насиченим і цікавим. Самоврядування сприяє виявленню та розвитку організаційних навичок, формуванню в учнів відповідальності, принциповості, ініціативності.

Учнівське самоврядування повинно задовольняти основні вимоги до виховного процесу розвитку творчих здібностей учня:

- ✓ гуманізація і демократизація: виховний вплив підпорядковується завданням формування громадянина України, а цей аспект включає високий рівень інтелекту та культури, розвиток творчих задатків особистості, виховання людяності, доброти та інших моральних чеснот;

- ✓ зв'язок виховання з реальним життям: робота органів самоврядування повинна передбачати участь у суспільно корисній праці, проведення організаторських акцій на здійснення загальношкільних традиційних заходів тощо;

- ✓ виховання особистості у колективі в ході спільної діяльності: майбутній громадянин повинен бачити себе у соціумі, уміти реально оцінити себе, жити у колективі,

навчити створювати його атмосферу, враховуючи думки меншості, шукати шляхи до консенсусу;

✓ єдність вимог і поваги до особистості: дуже вдало суть цього постулату висловив А.С. Макаренко: «Якомога більше вимог до людини, але разом з тим, якомога більше поваги до неї». Учень повинен відчувати, що вимоги до нього базуються на вірі в його можливості, на впевненості у його силах, на турботі про поступальний розвиток його особистості. [7, с.20]

Діяльність педагогічного та учнівського колективів з організації діяльності шкільного самоврядування свідчить про те, що її слід продовжувати, зберігати набуті роками традиції, використовуючи разом з тим новітні форми і методи роботи дитячої організації. Поєднання в роботі шкільної організації самоврядної діяльності та громадянської і правової освіти дає свої результати: у школі немає правопорушників, учнів, які палять та які стоять на внутрішшкільному обліку.

Робота з учнями з організації самоврядування потребує від педагогів творчого підходу, змін у свідомості, готовності постійно перебувати в русі, іти в ногу з молодим поколінням. Лише такий підхід дасть змогу зберегти і розвинути традиції учнівського самоврядування.

Активна участь учнів школи в діяльності організації «Світанок» формує в них вміння активно вливатися в будь-який колектив: вони стають лідерами студентських формувань, можуть вести за собою, працювати в колективі. Наші учні виділяються більшою комунікативністю, організованістю, здатністю об'єднувати навколо себе. Вони стають повноцінними громадянами суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лопухівська А. Учнівське самоврядування: участь та співучасть / А.Лопухівська // Завуч (Шк. світ). – 2004. – №11. – Вкладка.
2. Методичні рекомендації щодо організації учнівського самоврядування в загальноосвітніх навчальних закладах // Інформаційно-методичний збірник. – 2007. – №9. – С.45-56.
3. Мистецтво шкільного самоврядування // [Упоряд. М.Голубенко] – К.: Ред. загальнопед. газет, 2004. – 120с.
4. Приходько М. І. Учнівське самоврядування в сучасному вимірі: методичний посібник. – Біла Церква, 2009. – С. 248.
5. Манухін В.П.Самоуправление в образовательном учреждении: учебно-метод. пособие / В.П.Манухин. – М.: ВЛАДОС, 2005. – С. 5-11.
6. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом: [навч. посіб.] / Є. М. Хриков. – К.: Знання, 2006. – 192 с.
7. Ягоднікова В.В. Учнівське самоврядування як засіб виховання // Управління школою. – 2006. – №6. – С.16-29

І. Ю. Овчаренко,

*директор Черкаської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 32 Черкаської міської ради*

Н. В. Сидоренко,

*заступник директора з виховної роботи
Черкаської загальноосвітньої школи I-III
ступенів № 32 Черкаської міської ради*

Анотація

В роботі розкрито мету, завдання, структуру та систему роботи учнівського самоврядування школи, роль самоврядування в навчально-виховному процесі. Висвітлено результати й досягнення роботи учнівського самоврядування в школі протягом останніх трьох років.

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ У ШКОЛІ ТА ЙОГО РОЛЬ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Одним із основних завдань органів управління системою загальної середньої освіти (ст.36 Закону України «Про загальну середню освіту») є сприяння розвитку самоврядування у загальноосвітніх навчальних закладах. Актуальність учнівського самоврядування зумовлена необхідністю виховання особистості, яка володіє не тільки певною сумою знань, умінь та навичок, але й має здатність активно включатися у демократичні процеси, що відбуваються в нашій країні. Елементи свідомої активної участі в суспільному житті держави моделюються в загальноосвітньому навчальному закладі засобами учнівського самоврядування, яке має діяти на основі демократичних цінностей. [4]

Учнівське самоврядування – багатогранне і багатоякісне соціально-педагогічне явище, нескінченно різноманітне і неповторне. Теоретичним обґрунтуванням структури учнівського самоврядування визнано: комунікативно-діяльнісний підхід, що передбачає організацію діяльності на основі домінування у навчально-виховному процесі мотивованих завдань, форм і методів; компаративний підхід, що сприяє розвитку умінь аналітичного мислення, порівняння конкретних справ і явищ, бачення спільного й особливого в діях своїх товаришів, толерантне сприймання їх; особистісно орієнтований підхід, що є основою самовиховання, саморозвитку й активності учнів; системно-діяльнісний підхід як методологічний принцип єдності самосвідомості й діяльності. [1]

Ефективність організації управління в школі значною мірою залежить від рівня підготовки керівництва школи до управлінської діяльності та її інформаційного забезпечення. «Якщо ви хочете, щоб у школі панувала атмосфера багатогранного духовного життя, щоб кожний учитель був вихователем, знаходьте, відкривайте в учителі їхні захоплення, нахили: інтелектуальні, трудові, естетичні, творчі інтереси, створюйте матеріальні умови для діяльності багатьох колективів». [2]

Учнівське самоврядування доцільно розглядати як форму творчої співдружності вчителів і учнів, як спосіб вияву організаторських і виконавських здібностей та можливостей школярів у різних видах діяльності, спілкування та відносин, як засіб вироблення управлінських навичок і вмінь. Організація учнівського самоврядування в загальноосвітньому навчальному закладі є важливою умовою оптимізації управління шкільним життям на основі якнайширшого залучення учнів до цього процесу. [4]

Учнівське самоврядування є добровільним об'єднанням учнів, мета якого – сформувати в дітей вміння господарювати у школі, класі, вміння співпрацювати на принципах партнерства, гласності, демократизму з учнівським, педагогічним та батьківським колективом школи.

Самоврядування – один із головних принципів діяльності учнівської спільноти. Суть його полягає у реальній участі дітей в управлінні класу, школи. Досвід багатьох років доказує, що саме учнівське самоврядування – це не лише самостійне вирішення різноманітних питань, а й самостійне виконання, проведення, планування різноманітних заходів, відповідальність за які несуть самі учні-лідери. Суттєвими рисами, якими наділені справжні лідери є: гнучкість, активність, ініціатива, дисципліна, добровільність, креативність, вихованість. Наш час потребує лідерів нової формації, людей компетентних, відповідальних, здатних мислити неординарно, генерувати нові ідеї та приймати нестандартні рішення. Ось чому головне завдання школи – знайти і підтримати учнівську молодь, чия життєва позиція спрямована на активну участь у громадському житті. Учнівське самоврядування – необхідний компонент змісту сучасного виховання особи.

Діяльність органів учнівського самоврядування в школі сприяє згуртуванню шкільного колективу, розвитку громадянської позиції, процесу соціалізації учнів, більш ефективному їх входженню в доросле життя. Учнівське самоврядування є уособленням демократичної атмосфери у школі, формою самодіяльної організації дитячого життя у ній, важливим

чинником самовиховання особистості. Реалізують його органи учнівського самоврядування, які складаються з виборних або уповноважених осіб, яким колектив доручає спільно планувати громадські справи, розподіляти доручення між учнями, перевіряти їх виконання, координувати та об'єднувати роботу первинних осередків. Школа керується інтересами й потребами дітей, прагне стати осередком, де учні не лише вчаться, а й відбуваються як особистості, живуть повноцінним, духовним життям. [3]

Учнівське самоврядування – це старт для початку професійного зростання, можливість вчитися, бути відповідальним за себе і за інших.

Концепцією розвитку Черкаської загальноосвітньої школи I-III ступенів №32 Черкаської міської ради Черкаської області визначено девіз: «Від успішної особистості до школи успіху»; який передбачає формування успішної компетентної особистості.

Вдосконалення учнівського самоврядування є невід'ємною складовою частиною Концепції розвитку школи.

3 вересня 2011 року в школі запроваджено нову систему учнівського самоврядування, відповідно затверджено Положення про організацію та структуру учнівського самоврядування в Черкаській загальноосвітній школі I-III ступенів № 32.

Девізом учнівського самоврядування є слова:

«Йди – вперед.

Твори – добро.

Успішним – будь!

Вибір – за тобою.»

Згідно Положення учнівське самоврядування в школа має назву «Держава «Успіх», в якій створені дитячі організації: 1-4 класи – «Країна «Веселка», 5-8 класи – «Країна «Надія», 9-11 класи – «Країна «Вибір».

В Країні «Веселка» кожен клас має стрічку певного кольору та девіз. Лідери вибираються в класі, змінюються протягом року. Основний принцип діяльності організації – мандрівки та яскраве емоційне свято «Посвята в веселчата».

Країна «Надія» є другою сходинкою учнівського самоврядування. В основі її діяльності лежить створення й робота ініціативних груп з впровадження тієї чи іншої творчої справи протягом проведення певного місячника, участь в роботі центрів учнівського самоврядування.

Країна «Вибір» є найвищою сходинкою учнівського самоврядування. Основний принцип діяльності організації – профорієнтаційний вибір майбутніх випускників школи, профільне навчання, участь в міській учнівській міжпарламентській асамблеї.

Вищим органом учнівського самоврядування є загальношкільна учнівська конференція, до якої входять:

- Президент школи;

- Учнівська рада школи;

- Ради класів.

Президент школи та Учнівська рада обираються учнями 5-11-х класів та педагогічними працівниками на початку навчального року (3-й тиждень вересня) строком на один рік шляхом таємного голосування на засадах вільного і рівноправного висунування кандидатів кожним класним колективом з числа учнів 9-11-х класів відповідно до Положення про вибори учнівського самоврядування у Черкаській загальноосвітній школі I-III ступенів № 32.

Кандидати на посаду Президента школи та на посади членів Учнівської ради – координаторів центрів учнівського самоврядування, мають підготувати передвиборчі програми, вивчити програми опонентів. Кандидати на посаду Президента школи, що пройшли у II-й тур, мають взяти участь у дебатах.

Учнівська рада є виконавчим органом учнівського самоврядування в школі. Її завдання активно сприяти створенню згуртованого колективу як дієвого засобу морального виховання особистості, формування в учнів свідомого й відповідального ставлення до своїх прав і обов'язків.

Учнівська рада школи створюється з координаторів центрів учнівського самоврядування та голів класних колективів 5-11-х класів, які обираються на загальних зборах класного колективу з числа учнів-лідерів класу. Головою Учнівської ради є Президент школи. З числа членів Учнівської ради обирається секретар, який веде протоколи її засідань, організовує контроль за виконанням рішень Учнівської ради. Керівним центром Учнівської ради є Президент школи та координатори центрів учнівського самоврядування.

Загальношкільна учнівська конференція проводиться не рідше одного разу на семестр.

Засідання Учнівської ради проводяться кожного першого тижня місяця.

Засідання центрів учнівського самоврядування проводяться кожного другого тижня місяця.

Засідання керівного центру Учнівської ради проводяться за необхідності.

Основні завдання учнівського самоврядування:

- забезпечення і захист прав та інтересів учнів;
- забезпечення виконання учнями своїх обов'язків, Правил для учнів, Правил внутрішнього трудового розпорядку школи, допомога керівництву школи, педагогічному колективу;
- сприяння навчальній та творчій діяльності учнів;
- сприяння реалізації інтересів, можливостей, бажань дітей;
- створення ініціативних груп з впровадження тієї чи іншої творчої справи протягом проведення певного місячника;
- прагнення до узгодженості й балансу інтересів між учнями та дорослими;
- організація трудового виховання і профорієнтації;
- розвиток самообслуговування і вироблення в учнів бережливого ставлення до шкільної власності;
- виховання свідомої дисципліни і культури поведінки школярів.

Учнівське самоврядування має двоступеневу структуру – загальношкільну і класну – з чітким взаємозв'язком органів учнівського самоврядування класів із загальношкільним: перші підпорядковуються останнім, а педагогічний колектив школи здійснює консультативну допомогу обом рівням.

Кураторами центрів учнівського самоврядування є заступники директора школи з виховної, навчально-виховної роботи, педагоги-організатори, соціальний педагог та педагоги школи.

Функції загальношкільної учнівської конференції

Загальношкільна учнівська конференція:

- приймає рішення з усіх питань організації навчання та дозвілля учнів в межах її компетенції;
- приймає звіт Президента та членів Учнівської ради.

Функції Президента школи

Президент школи:

- затверджує голів класних колективів та контролює їх роботу;
- приймає звіт про роботу голів класних колективів;
- затверджує створення малих ініціативних груп з проведення тієї чи іншої творчої справи протягом проведення певного місячника;
- затверджує координаторів центрів учнівського самоврядування;
- контролює роботу центрів учнівського самоврядування;
- проводить засідання Учнівської ради.

Функції Учнівської ради школи та класного колективу

Учнівська рада школи:

- координує роботу центрів учнівського самоврядування;
- контролює та координує роботу всіх, хто входить до структури класного учнівського самоврядування;
- відповідає за наявність та координує ведення документації класного колективу;

- організовує змістовний відпочинок учнів у позаурочний час, залучає їх до проведення вечорів відпочинку, дискотек, спортивно-оздоровчих заходів, зустрічей з цікавими людьми, оглядів-конкурсів, фестивалів, концертів, участь у загальношкільних конкурсах тощо;
- відповідає за загальношкільні акції: «Одягни вишиванку», «Говоримо українською», «Макулатуринг», «Щастя на крилах», «Від серця до серця», «Допоможи ближньому» тощо.

Зв'язок Учнівської ради школи з класними колективами здійснюється через голів класу.

Класні збори – колективний орган учнівського самоврядування в класі – проводяться 1 раз на два місяці, на яких кожен учень класу проводить звіт за підсумками «Я – класу, клас – мені».

На початку навчального року (1 тиждень вересня) обирається Рада класу, яка складається з керівників центрів класного учнівського самоврядування. Очолює Раду класів голова класу.

Рада класу збирається 1 раз на місяць; центри класного учнівського самоврядування – 1 раз на 2 тижні.

Рада класу організовує роботу центрів класного учнівського самоврядування, контролює участь учнів класу у позакласному житті школи, виконання рішень Учнівської ради школи і класних зборів, роботу чергових у класі.

Рада класу має право ініціювати проведення класних учнівських зборів з метою перевиборів голови класу, керівників центрів класного учнівського самоврядування в разі невиконання або безвідповідального виконання ними своїх обов'язків.

Класні збори приймають рішення з питань класного колективу, заслуховують інформацію про рішення Учнівської Ради школи, накреслюють конкретні заходи щодо виконання цих рішень, беруть участь в створенні малих ініціативних груп з проведення тієї чи іншої творчої справи протягом проведення певного місячника.

Функції центрів класного учнівського самоврядування

Центр «Освіта» (до його складу входить 3-5 осіб, з числа яких обирається керівник центру, який є членом Ради класу та відповідного центру шкільного учнівського самоврядування):

- здійснює роботу, спрямовану на вироблення в учнів свідомого ставлення до навчання;
- організовує консультаційну допомогу з предметів;
- організовує класний колектив до участі у предметних тижнях, олімпіадах, конкурсах;
- контролює виконання домашніх завдань, ведення щоденників;
- проводить рейди-перевірки стану збереження підручників в рамках Всеукраїнської акції «Живи, книго!», виховує культуру читання та бережне ставлення до книги, підручника; організовує роботу книжкових лікарень; проводить книжкові місячники, тижні, бібліотечні години;
- доводить до відома батьків стан успішності учнів за місяць шляхом виписування оцінок;
- складає рейтинг успішності учнів класу;
- готує інформацію про проведenu роботу до прес-центру «Погляд».

Центр «Дозвілля» (до його складу входить 5-8 осіб, з числа яких обирається керівник центру, який є членом Ради класу та відповідного центру шкільного учнівського самоврядування та керівники підрозділів центру «Пам'ять» та «Здоров'я», роботу яких координують члени Учнівської ради школи):

- створює ініціативні групи з проведення тієї чи іншої творчої справи протягом проведення певного місячника;
- організовує змістовний відпочинок учнів у позаурочний час;

- залучає їх до проведення шкільних вечорів відпочинку, дискотек, КВК, зустрічей з цікавими людьми, оглядів-конкурсів, фестивалів, концертів, походів та екскурсій, участі у загальношкільних конкурсах тощо;
- вносить пропозиції класному керівнику, дирекції школи, педагогічному колективу з питань створення належних умов для дозвілля учнів;
- бере участь у роботі молодіжних та дитячих організацій, добровільних самодіяльних об'єднань, творчих студій, клубів, гуртків, групах за інтересами тощо;
- *підрозділ «Пам'ять»*: бере участь у пошуковій роботі, у проведенні заходів, свят, присвячених Дню визволення м. Черкас від німецько-фашистських загарбників, Дню Перемоги у Великій Вітчизняній війні, Дню виведення військ з Афганістану тощо; веде збір інформації щодо ветеранів Великої Вітчизняної війни та воїнів-інтернаціоналістів, що проживають у мікрорайоні;
- *підрозділ «Здоров'я»*: планує, проводить та бере активну участь у масових спортивно-оздоровчих та туристсько-краєзнавчих заходах різного рівня, спортивних святах; готує інформацію про хід підготовки та проведення позакласних, шкільних та позашкільних заходів різного рівня до прес-центру «Погляд».

Центр «Порядок» (до його складу входить 3-5 осіб, з числа яких обирається керівник центру, який є членом Ради класу та відповідного центру шкільного учнівського самоврядування):

- здійснює контроль за зовнішнім виглядом учнів, наявністю шкільної форми, відвідуванням уроків, дисципліною на уроках та перервах, чергуванням учнів по класу та школі;
- контролює санітарний стан у школі, класах, класних кімнатах та предметних кабінетах, дотримання гігієнічного режиму в їдальні, особисту гігієну учнів;
- організовує озеленення класної кімнати та коридорів школи;
- організовує акції: «Зробимо нашу школу найкращою», «Зелений патруль», «Подарую вазон класу, школі»;
- здійснює санітарно-освітню роботу серед учнів, випускає санбюлетені, проводить бесіди, дискусії, анкетування;
- організовує та контролює проведення трудових десантів та суботників у школі та на пришкольній території;
- організовує роботу по благоустрою шкільної території;
- готує інформацію про виконану роботу до прес-центру «Погляд».

Центр «Милосердя» (до його складу входить 3-5 осіб, з числа яких обирається керівник центру, який є членом Ради класу та відповідного центру шкільного учнівського самоврядування):

- піклується про молодших школярів, надаючи їм допомогу у навчанні та дозвіллі, проведенні заходів різного рівня;
- сприяє формуванню основ правильної поведінки молодших школярів;
- організовує допомогу ветеранам війни та праці, самотнім та людям похилого віку;
- організовує за допомогою центру «Дозвілля» концерти для людей похилого віку та ветеранів;
- організовує акції матеріальної допомоги дітям-сиротам;
- бере активну участь в різних добродійних акціях, в тому числі тих, що проводяться «Червоним хрестом»;
- впроваджує в життя благодійний проект «Від серця до серця», надаючи допомогу дітям-інвалідам – учням школи та дітям – учням спеціальної школи № 16;
- готує інформацію про виконану роботу до прес-центру «Погляд».

Прес-центр «Погляд» (до його складу входить 3-5 осіб, з числа яких обирається керівник центру, який є членом Ради класу та відповідного центру шкільного учнівського самоврядування):

- залучає учнів до журналістської діяльності;

- вивчає громадську думку вчителів та учнів школи з певних питань;
- на основі інформації, поданої керівниками центрів учнівського самоврядування, інформує учнів, батьків про всі події, які відбуваються в класі, школі, місті та за його межами з участю учнів школи;
- збирає матеріали про різні події шкільного та позашкільного життя, в тому числі фотоматеріали;
- випускає інформаційні бюлетені, стіннівки, листівки, плакати для участі в загальношкільних конкурсах та святах;
- бере участь у створенні шкільної газети «Оберіг», шкільних радіопрограм, тісно співпрацює з шкільною бібліотекою, літературною студією;
- висвітлює в пресі досягнення і недоліки шкільного життя;
- веде літопис цікавих справ класного колективу;
- надає допомогу в художньому оформленні сцени та інших приміщень для проведення відповідних заходів різного рівня.

Права та обов'язки Президента школи

Президент школи:

- є гарантом прав учнів;
- є членом Ради школи;
- координує роботу Учнівської ради школи;
- видає укази про створення творчих груп щодо виконання того чи іншого творчого заходу, загальношкільної акції;
- співпрацює з дирекцією, кураторами центрів учнівського самоврядування та педагогічним колективом школи;
- має право брати участь в роботі педагогічної ради та ради профілактики, представляти інтереси учнів;
- має право ініціювати зміни, що покращать умови навчання та дозвілля учнів;
- звітує про свою роботу на загальношкільній учнівській конференції один раз на семестр;
- поводить себе толерантно, суворо дотримується норм культури спілкування.

Права та обов'язки Учнівської ради школи

Учнівська рада школи:

- координує роботу голів класу та керівників центрів учнівського самоврядування, доводить до їх відома рішення президента;
- проводить свої засідання щомісяця, може збирати позачергові засідання для вирішення питань, які виникають у процесі роботи;
- організовує і сприяє організації різноманітних загальношкільних заходів, спрямованих на покращення умов життя школи;
- висуває пропозиції дирекції школи з питань навчання і організації вільного часу учнів;
- заслуховує на своїх засіданнях питання щодо порушення дисципліни окремими учнями, невиконання домашніх завдань, невідповідального відношення до навчання;
- бере участь у річному плануванні школи;
- турбується й організовує роботу з молодшими школярами;
- координує роботу класних колективів щодо їх участі в трудових операціях з упорядкування шкільного подвір'я, зі збору макулатури;
- організовує і проводить загальношкільні вечори, конкурси, дискотеки, диспути, свята;
- контролює чергування класних колективів у школі;
- створює і керує роботою ініціативних творчих груп з проведення цікавих творчих справ у школі;
- керує роботою загальношкільного прес-центру, контролює доведення інформації до відома учнів школи.

Взаємовідносини Педагогічного, батьківського колективу та Учнівської Ради школи

Педагогічний колектив спрямовує роботу Учнівської Ради школи на згуртування шкільного і класних колективів, розвиток громадської активності та ініціативи учнів.

Педагоги-куратори допомагають учням визначати проблеми, знаходити шляхи їх вирішення, підтримують дитячу ініціативу, не нав'язують свої точки зору, а разом з дітьми обмірковують справи, що плануються.

Педагоги-куратори разом з класними керівниками методично грамотно готують учнів до участі в учнівському самоврядуванні, ненав'язливо вносять корективи в їх діяльність, допомагають залучити до самоврядування якомога більше ініціативних дітей, сприяють зміцненню й розвитку шкільних традицій тощо.

Класні керівники разом з Радою класу спрямовують роботу класного колективу.

Крім педагогічного колективу Президент школи та координатори центрів учнівського самоврядування тісно співпрацюють з батьківським комітетом школи.

Керівний центр Учнівської ради школи є складовою частиною Ради школи у межах своїх повноважень.

За період роботи учнівського самоврядування за оновленою системою з'явилися певні здобутки і традиції. До найбільш значимих відноситься в першу чергу благодійна діяльність школи – проект «Від серця до серця», який реалізується насамперед через благодійні концерти, започатковані в 2011 році за ініціативою президента шкільного євроклубу «Креатив» Короленко Юлії. Співпрацю центрів учнівського самоврядування саме в цьому напрямку можна вважати найважливішим результатом роботи дитячої організації. Протягом жовтня 2011-вересня 2013 року було проведено 4 благодійні концерти: «Подаруй світло», «Відкриймо серця для добра», «Подаруй надію дітям на життя», «Зробімо світ кращим» та 2 благодійних ярмарки на підтримку онкохворих, ВІЛ-інфікованих та дітей з обмеженими можливостями – учнів школи. Надано допомоги на загальну суму 12 650 грн.

29 листопада 2013 року, напередодні Міжнародного дня боротьби зі СНІДом, буде проведено наступний благодійний концерт «Посій добро в своєму серці».

Традиційним заходом, ініційованим учнівським самоврядуванням та за активної участі його членів, став День здоров'я, який проводиться з нагоди Дня фізкультури і спорту на початку вересня. Систематично проводяться за організації і підтримки учнівського самоврядування спортивні змагання «Козацькі розваги», «Старти надій», «Веселі старти», «Нумо, дівчата, нумо, красуні!» тощо.

Учні із задоволенням готуються до проведення святкових концертів та конкурсу плакатів до Дня учителя та Міжнародного жіночого дня, Осіннього балу та новорічних свят, вечорів зустрічі з випускниками школи, шкільного конкурсу художньої дитячої творчості «Школа має талант» – одного з найвдаліших проектів учнівського самоврядування.

Третій рік поспіль учні навчаються грати у КВК не тільки в межах школи, а й на міському рівні – за темою «Обирай професію», де уже в минулому році збірна команда школи показала непоганий результат – 4 місце. Теми КВК: 5-6 класи – «Захисник – це звучить гордо!», 7-8 класи – «Навчання – світло, а невчення – тьма», «Наша школа – другий дім, дружно, весело у нім!», 9-10 – «Світ професій відкривай, шлях в майбутнє обирай!»

За ініціативою учнівського самоврядування у школі проводяться Флеш-моби: «Читаймо всі», «Подаруй посмішку», «Заспіваймо гімн разом», «Одягни вишиванку», «Говоримо українською». Учні беруть участь у міських заходах до Дня толерантності, Міжнародного дня туризму тощо.

Двічі на рік проводяться Дні самоврядування, коли лідери класів можуть спробувати себе в якості керівництва школи, вчителів-предметників, класних керівників.

Протягом навчального року кожен клас бере участь у конкурсі «Клас року», під час якого й оцінюється рівень учнівського самоврядування та робота Рад класів і центрів «Освіта», «Дозвілля», «Порядок», «Милосердя», прес-центру «Погляд». На фінальному етапі конкурсу учнівські колективи презентують літопис гарних справ або портфолію класу. Так, Класом року-2013 став 8-М клас, класний керівник Павлик К.В., який був нагороджений

перехідним Кубком «Клас року», грамотами у різних номінаціях були нагороджені 10-Л клас (класний керівник Мусієнко О.О.), 9-М клас (класний керівник Тараскіна Л.А.), 6-А (класний керівник Кульбачна О.В.), 6-В клас (класний керівник Геращенко В.В.), 7-А (класний керівник Сидоренко А.А.), 8-В (класний керівник Кириленко Г.В.).

З метою підготовки кадрів, які в майбутньому можуть очолити Учнівську раду школи, виявлення учнів з лідерськими якостями, нестандартним мисленням та бажанням покращити учнівське життя у школі, в 2012 році дирекцією школи було прийнято рішення про заснування Школи «Лідер» для учнів 7-8-х класів. З вересня 2013 року в школі введено гурток «Школа «Лідер», який із задоволенням відвідують учні середньої ланки.

Дуже важливим є педагогічне керівництво розвитком учнівського самоврядування, яке не є дає учням можливості робити що завгодно. Це найвища, найскладніша форма педагогічного керівництва, основними завданнями якого є:

- передача дітям організаторського досвіду;
- навчання їх організаторській майстерності;
- залучення учнів до самоуправлінської діяльності та роботи центрів самоврядування;
- надання їм щоденної допомоги.

Найважливішу роль у становленні учнівського самоврядування грає класний керівник, завдання якого всіляко підтримувати, сприяти, допомагати органам учнівського самоврядування.

«Кожну справу самі плануємо, самі виконуємо і самі оцінюємо». Ці слова мають стати головним гаслом учнівського самоврядування. Якщо вилучити якусь частину, то від самоврядування нічого не залишиться. Самоврядування не можна дати, не можна взяти, його треба поступово вводити, роками виробляти й удосконалювати. Саме над цим і працюватиме наша школа в подальшому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Приходько М.І. Учнівське самоврядування в сучасному вимірі /М.І. Приходько – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 176 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибр. твори в 5 томах. – К., 1977. – Т. 4. – С. 438.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: посібник. – К., 2006. – 312с.
4. Методичні рекомендації щодо організації роботи учнівського самоврядуван. Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.moippo.mk.ua/index.php/vixovna-robota/132-uchnvske-samovryaduvannya/1359-metodychni-rekomendaciji-shchodo-organizaciji-roboty-uchnivskogo-samovrjaduvannja>
5. Лаврищев А. Проект структури самоврядування у школі. / А. Лаврищев, В. Лебедев, Д. Путімцев, Ю. Путімцева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua>

В. М. Присяженко,
*заступник директора з навчально-виховної
роботи Шполянського навчально-виховного
комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ
ступенів №2 – ліцей» Шполянської районної*

ради;
О. А. Висотенко,
заступник директора з виховної роботи
Шполянського навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2 –
ліцей» Шполянської районної ради

Анотація

Даний матеріал висвітлює роботу учнівського самоврядування Шполянського НВК «ЗОШ І-ІІІ ступенів №2 – ліцей» в сучасних умовах.

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Школа – одна з головних ланок формування особистості учня. Тому, виходячи із існуючих вимог побудови демократичного суспільства, Закону України «Про загальну середню освіту», перед колективом Шполянського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2-ліцей» постало завдання по створенню самостійної виховної системи школи, яка б відповідала діючому законодавству, давала можливість учням реалізовувати свої права, виконувати свої обов'язки, була б націлена на демократичність стосунків учасників навчально-виховного процесу.

У 1999-2000 навчальному році така система в школі була створена «Від здібностей, обдарувань до творчої особистості», теоретично обґрунтована і введена в практичну діяльність постійно розвиваючись та поповнюючись новими напрямками роботи, вимоги до проведення яких стають на сучасному етапі розвитку суспільства.

Одним із напрямків роботи виховної системи Шполянського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2 – ліцей» передбачена робота органів учнівського самоврядування, які і були створені у 1999 – 2000 навчальному році по ініціативі учнів і узгодженні з педколективом.

Тому, щоб не втратити дитячу ініціативу, бажання до активного творчого життя, проявляти свої здібності в житті школи, класу, суспільства, в Шполянській середній школі 1 грудня 1999 року була створена дитяча шкільна організація ДЮМА.

ДЮМА – Держава Юних Мислителів і Активістів створена на добровільній основі. Визначає своєю метою захист прав та інтересів мешканців держави, об'єднання зусиль для добрих і корисних справ, розвитку здібностей. Вона діє відповідно до вимог Декларації прав людини, Конвенції прав дитини. Для роботи шкільної держави був створений Статут, який затверджений на загальних зборах ДЮМА в вересні 2000 року. Він включає в себе такі розділи:

- I. Загальні положення.
- II. Форми діяльності.
- III. Членство.
- IV. Структура та керівні органи ДЮМА.
- V. Символіка.
- VI. Нагороди.

Учнівське самоврядування – це спосіб організації життя колективу. Воно передбачає вміння співпрацювати на засадах рівності, гласності, демократизму; впливає на формування таких моральних якостей, які неможливо виліпити за допомогою тільки словесного впливу. Воно виховує відповідальне ставлення до навчання, як громадського обов'язку, дисциплінованість, почуття господаря, розвиває критичність і самокритичність, формує навички здорового способу життя; організовує дозвілля учнів, згуртовує шкільний колектив; сприяє процесу самовираження та допомагає реально оцінювати свої потенціальні можливості і набуті організаторські вміння та навички. Через шкільне самоврядування відбувається підготовка майбутніх активних громадян держави.

При формуванні органів самоврядування було взято поняття самоуправління як право під свою відповідальність вирішувати частину питань шкільного життя. Педагогічний колектив виходив також з того, що через участь у вирішенні суспільних справ діти отримують можливість максимальної самореалізації. Мета вчителів – виховати дітей дбайливими господарями школи, класу, які вміють співпрацювати на принципах рівності, гласності, приймати рішення під власну відповідальність. На сьогодні одним із найважливіших завдань є формування творчої, ініціативної особистості, здатної приймати нестандартні рішення. Розвивати такі якості неможливо без широкого залучення учнів до участі в управлінні шкільними справами через колективну творчу діяльність та учнівське самоврядування. Воно є важливою частиною демократичних процесів, які відбуваються у школі, так і в суспільстві в цілому.

Прийнято Положення про Президента шкільної держави, який обирається учнями 5-11 класів раз на два роки. Вибори президента проходять на основі вільних виборів шляхом таємного голосування. Ним може стати учень, який досяг 14 років і є активним учасником шкільного життя. Президент шкільної держави є головою учнівського колективу і виступає від його імені. Право прийняття рішень отримав Парламент школи, який також формується з учнів 5-11 класів. Кожен клас обирає на класних зборах представника до цього Парламенту шляхом голосування. Із представників кожного класу вибирається рада Міністрів, в якій кожне Міністерство виконує свою функцію:

- Міністерство освіти;
- Міністерство інформації;
- Міністерство культури;
- Міністерство спорту;
- Міністерство дисципліни і порядку;
- Міністерство милосердя.

Міністерства працюють і висвітлюють роботу НВК та класних колективів у шкільній газеті «Погляд», яка виходить один раз на місяць, в номерах якої обов'язково висвітлюється питання про здоров'я, про формування здорового способу життя, про вміння спілкуватися з однокласниками, учнями школи, батьками, вчителями, про взаємодопомогу, доброту, повагу.

З метою повсякденного практичного управління самоврядуванням проводяться щотижневі оперативні наради з різних напрямків діяльності. Тривалість таких нарад 15-20 хвилин. У той же день учні, які брали участь в «оперативках», інформують класного керівника, актив класу про що йшлося на нараді.

Вищим керівним органом є розширена рада ДЮМА, вона складається з представників президента від кожного класу.

Враховуючи вікові особливості дітей, класні колективи поділені на три республіки:

- 1-4 класи – «Первоцвіт»;
- 5-8 класи – «Винахідники»;
- 9-11 класи – «Наставники».

Роботою республіки «Первоцвіт» займається віце-президент ДЮМА. Республіка «Первоцвіт» – добровільна організація, створена для всебічного і патріотичного виховання і самовиховання молодших школярів. Організація об'єднує учнів, батьків, учителів. Діяльність республіки не суперечить Конституції України. У своїй діяльності вона керується статутом ДЮМА. Керівна роль в республіці «Первоцвіт» належить вихователям, які призначаються з числа учнів середніх і старших класів. На добровільних засадах в організаціях молодших класів співпрацюють класоводи. Вищим керівним органом у республіці є розширена рада. Вона складається з представників президента кожного класу.

Організації учнів 5-8 класів отримують часткову самостійність у своїй роботі та прийнятті рішень, а організації старших школярів (9-11 класи) отримують повну самостійність, що надає кожному її членові більшої відповідальності за себе і інших, впевненості собі. Кожний виховний захід виконується колективно і творчо, з великим натхненням та ентузіазмом. Учителі активно працюють над розвитком самоврядування в

шкільному колективі. Діти залучені до роботи в гуртках, секціях, беруть активну участь у оформленні школи до тематичних тижнів, організації та проведенні свят: щорічне проведення Дня туризму, дня самоврядування (учні самостійно проводять уроки), українських вечорниць, військово-спортивне свято, новорічний КВК, «Нащадки козацької слави», вечір повноліття, предметні вечори, різні спортивні змагання, велопробіг та ін. Шкільні команди ЮІР та пожежників є неодноразовими переможцями обласних та учасниками Всеукраїнських змагань в дитячому центрі «Артек» та у м. Бердянськ. На базі нашого навчального закладу проводяться засідання районної батьківської Ради та районної ліги старшокласників. З часу заснування Ліги старшокласників головою батьківської районної Ради та районної Ради старшокласників є батьки нашої школи та учні. Учителі активно працюють над розвитком самоврядування в шкільному колективі. У школі оформляється альбом «Фотохроніка шкільного життя», в якому відображаються важливі події школи.

Головний сенс самоврядування полягає в тому, що з його допомогою учасники шкільного життя дістають можливість впливати на шкільну політику – як через участь в ухваленні рішень, якими керується адміністрація навчального закладу, так і через власну активність в управлінні навчально-виховним процесом. Самоврядування робить шкільне життя предметом спільної творчості всіх її учасників. Цілі та завдання, які ставлять перед собою органи учнівського самоврядування.

ЦІЛІ:

- формування готовності кожного учня до особистісного самовизначення, набуття досвіду демократичних стосунків, до самовиховання і саморозвитку;
- створення умов для розвитку та реалізації науково-пізнавального, творчого потенціалу кожного учня;
- розвиток організаторських здібностей та соціальної активності учнів;
- виховання національної свідомості, любові до рідного краю, вивчення його історії, культури та традицій народу України та поважного толерантного ставлення до культури та традицій інших народностей;
- формування правової культури, виховання моральної відповідальності за доручену справу;
- підтримка ініціативи в проектній діяльності;
- надання можливостей учням самостійно планувати та організовувати учнівське життя, позакласної діяльності, поважаючи законність та права всіх учасників навчально-виховного процесу;
- створення можливості реалізації творчих ідей в суспільному житті та розвиток управлінських навичок в реалізації цікавих справ;
- виховання відповідальності за збереження життя завдяки створенню та дії екологічних агітбригад, агітбригад «За здоровий спосіб життя, ДЮПів, команд ЮІР.

ЗАВДАННЯ:

- підтримка ефективної взаємодії учнів, батьків, вчителів в умовах розвитку виховної системи школи;
- надання дітям та молоді знань, вмінь та навичок самоврядування, демократичного стилю взаємовідносин;
- залучення учнів до удосконалення своєї особистості, створення умов для розвитку здібностей та реалізації інтересів, розвиток світогляду, самостійності та самосвідомості;
- виховання позитивного ставлення до загальнолюдських цінностей та норм колективного життя, законам держави, розвиток громадянської та соціальної відповідальності за себе, оточуючих, своєї країни;
- надання учням реальної можливості разом з педагогами, батьками прогнозувати, використовувати, виконувати та аналізувати навчально-виховний процес;
- створення в школі умов для самостійності, самодіяльності, реалізації ініціатив учнів;

- формування та розвиток гуманістичної спрямованості особистості з усвідомленням громадянської позиції, почуття національної гордості;
- підготовка і проведення свят, фестивалів, виставок, конкурсів, змагань;
- виховання відповідальності за дотримання порядку в школі, класі, організація чергувань та роботи по збереженню шкільного майна, підручників;
- організація пізнавальної, спортивно-оздоровчої діяльності,
- підтримка проектної, пошукової діяльності, творчої ініціативи.

Напрями діяльності учнівського самоврядування:

1. Волонтерський напрям: в 1998 році створено волонтерський загін «Сонячні промені».

Їхні форми діяльності:

- створення агітбригад (пропаганда здорового способу життя): виступи в Шполянському реабілітаційному центрі, перед учнями школи;
- випуск брошур з коротким описом алгоритму поведінки в найбільш поширених ситуаціях, в яких можна надати першу допомогу;
- допомога ветеранам Великої Вітчизняної війни та самотнім людям похилого віку;
- привітання ветеранів Великої Вітчизняної війни зі святами, організація спільних зустрічей, вечорів-вогників, бесід ветеранів з учнівськими колективами;
- збір речей для дітей притулку, інтернатів, із малозабезпечених сімей;
- збір коштів для придбання медичного обладнання в обласній дитячій лікарні або цільових персональних допомог;
- надання допомоги дітям – інвалідам (зустрічі, спілкування і т.д.);
- догляд за могилами ветеранів педагогічної праці;
- проведення тематичних концертів, вечорів;
- проведення благодійних концертів, ярмарків, зустрічей.

2. Напрямок – конфліктно-правовий:

- знайомство учнівських класних колективів зі Статутом школи та шкільного учнівського самоврядування, надання допомоги учням у дотриманні пунктів цих Статутів;
- посередництво у вирішенні внутрішньошкільних конфліктів на принципах добровільності. Захист прав людини і прав дитини, викладені в Конституції і Конвенції ООН про права дитини.

- у школі в доступному для учнів та батьків місці розміщено тексти Статуту школи, правил внутрішнього розпорядку та контактна інформація органів із захисту прав дитини.

- проводити рейтинг класів з дисципліни, переможців – нагороджувати на загальношкільних зборах, лінійках.

3. Інформаційний напрямок:

- інформування школярів про шкільні проблеми та шляхи їх вирішення, про будь-яку діяльність учнівського самоврядування, про участь учнівського колективу у шкільних, районних, міських, обласних, Всеукраїнських та Міжнародних заходах, конкурсах, змаганнях, олімпіадах і фестивалях;

- створення шкільного сайту;
- створення сайту учнівського самоврядування;
- випуск шкільної газети «Погляд»;
- співпраця з ЗМІ міста;
- участь у роботі міської дитячої телестудії «Ми».

4. Шефський напрямок – організація шефства старших над молодшими.

- організація динамічних пауз на перервах для учнів 1-5 класів;
- організація та проведення різного роду розважально-пізнавальних заходів для учнів 1-4 класів;
- організація та проведення спортивних змагань спільно з класними керівниками, вчителями фізичної культури і педагогом-організатором;
- проведення бесід з правового виховання учнів;

- про оглядів санітарного стану класних кімнат і територій школи, закріплених за класами; стану зошитів, щоденників, підручників, зовнішнього вигляду учнів;
- надання допомоги в організації дозвілля учнів 1-4 класів у канікулярний час;
- сприяння соціальному становленню особистості учнів;
- надання допомоги в оформленні та озелененні класних кімнат.

5. Організаторський напрям:

- підтримка створення та діяльності Дружин юних пожежних, Дружин юних інспекторів дорожнього руху, агітбригад «Молодь обирає здоров'я» та екологічно агітбригади;

- організація і проведення внутрішньошкільних конкурсів за даними напрямками;
- підтримка дозвіллевих, соціально-значущих та інших ініціатив школярів.

(Розробка рекомендації з підготовки команд, для ДЮОП – питання до конкурсу «Знавців правил безпеки», для ЮОІР – семінар з навчання юних регулювальників, показ виступів команд – переможців).

6. Напрямок з питань економіки та господарювання.

Для того щоб сучасному школяреві забезпечити соціальну адаптацію в суспільстві, необхідно озброїти його знаннями, вміннями, необхідними для формування правової, економічної та господарської культури. З цією метою органи учнівського самоврядування використовують ділові ігри, конкурси, тренінги та інші заходи, в основному спрямовані на освоєння нових знань в даному напрямі. Але головне – практична реалізація на даному етапі може проявлятися в діяльності щодо збереження шкільного майна, підручників, організація чергувань по класу і школі, дотримання порядку і дисципліни. Ця діяльність теж спрямована на дотримання Статуту школи.

Залучення класних колективів до шефства над навчальними кабінетами школи, організація допомоги в ремонті і лагодженні навчальних посібників, приладів учнями.

7. Пізнавальний напрям «Наука і освіта»:

- спостереження за діяльністю предметних гуртків, піклування про їх безперебійність занять, допомога в організації тематичних предметних вечорів і тижнів;
- проведення спеціальних заходів по боротьбі за успішність учнів (огляд зошитів, рейди, випуск бюлетенів і т.п.);
- щорічна участь в організації внутрішньошкільних олімпіад з предметів, проведенні науково-дослідних конференцій.

8. Представницький напрям:

- участь представників учнівського активу в класних і загальношкільних радах, до складу яких входять представники педагогічного, батьківського та учнівського колективів, для обговорення шкільних проблем і прийняття рішень щодо їх усунення, вироблення плану спільної роботи;
- залучення для участі в шкільному житті всіх учасників навчально-виховного процесу.

ДОДАТКИ

Статут ДЮОМА

Задачі

Система самоврядування повинна стати гнучкою, розчленованою і диференційованою, щоб чітко вловити, охопити і врахувати весь спектр громадських, групових, особистісних інтересів, особливостей учнів. Система самоврядування повинна сприяти реалізації інтересів, можливостей, бажань дитини; вирішувати можливі протиріччя, прагнути узгодженості і балансу інтересів для кожного суб'єкта – учасника прийняття рішень.

Обов'язки

1. Проектувати плани соціального розвитку школи, проектувати трудові обов'язки класних колективів, приймати участь у шкільному і позашкільному житті.
2. Проводити аналіз і підводити підсумки діяльності, оцінювати результати і

заохочувати творчі ініціативи, надавати пільги.

3. Вивчати статут школи і інші документи, що встановлюють взаємовідносини між адміністрацією і учнями, класними колективами і в колективі.

Права

- приймати рішення;
- реалізувати інтереси;
- контролювати виконання правових, моральних, етичних норм.;
- самостійно приймати рішення, що сприяють покращенню життя в учнівському колективі;
- бути обраним в іншу організацію, керівну структуру;
- по необхідності бути присутнім на класних зборах, педраді, батьківських зборах.

Принципи

Демократизації, гуманізації, диференціації, творчого підходу, наступності

Форма управління:

1 етап.

Координація – регулююче управління

Самостійність – часткова

Творчість – направлена

Самоврядування – пріоритетне

2 етап.

Демократичний вплив.

Самостійність – повна.

Творчість – вільна,

Самоврядування – безпосереднє

1. Загальні положення.

1.1. ДЮОМА – самостійна, добровільна шкільна організація, створена для здійснення громадянського виховання та самовиховання школяра.

1.2. ДЮОМА – об'єднує учнів 1-11-х класів, батьків та вчителів.

1.3. Діяльність ДЮОМА не суперечить Конституції України.

1.4. У своїй діяльності організація керується даним статутом.

1.5. В основі ДЮОМА покладено традиції світового скаутінгу та українського пласту.

1.6. ДЮОМА не залежить від будь-яких політичних партій, громадських чи релігійних організацій.

2. Форми діяльності.

2.1. Діяльність класів-організацій.

2.2. В діяльності організацій молодших класів (1-4) передбачається керівна роль вихователів.

2.3. Роль вихователів в організаціях молодших класів виконують учнів старших класів.

2.4. Організації середніх класів (5-8) отримують часткову самостійність.

2.5. Організації старших школярів (9-11 класи) отримують повну самостійність, що надає кожному її членові більшої відповідальності за себе і інших, впевненості в собі.

2.6. На добровільних засадах в організаціях молодших та середніх школярів можуть співпрацювати класні керівники, вчителі-предметники, інші дорослі віком від 17 років.

3. Членство.

3.1. Членом ДЮОМА може бути кожен учень школи віком від 6 років, який виявив своє бажання, та за письмовою згодою батьків.

3.2. Члени ДЮОМА поділяються на республіку «Первоцвіт», республіку «Винахідники», республіку «Наставники».

а) «Первоцвіт» – учні 1-4 класів;

б) «Винахідники» – 5-8 класи;

в) «Наставники» – 9-11 класи.

3.3. Члени ДЮМА складають обіцянку на початку 5-го класу.

4. Структура та керівні органи ДЮМА.

4.1. Розширена рада ДЮМА.

Загальні збори.

Кабінет міністрів.

Вищим керівним органом є розширена рада ДЮМА. Вона складається з представників президента від кожної організації. Вищим законодавчим органом є загальні збори. Вони збираються 1 раз на рік. На зборам затверджується статут, розглядається діяльність кабінету міністрів.

Збори вважаються дійсними при наявності 2/3 членів загальної кількості. Рішення приймається переважною більшістю голосів.

Судову влади представляє конституційний і верховний суди, які регулюють відносини в державі.

4.2. Вищим виконавчим органом учнівського самоврядування є ради республік «Первоцвіт», «Винахідники», «Наставники». Вони складаються із представників президента, старост, організатора по виховній роботі і збирається 1 раз на тиждень. На своїх засіданнях планує всю свою роботу на тиждень і дає аналіз зробленому.

5. Символіка.

5.1. Шкільна

Прапор – основний атрибут держави. Він являє собою полотно 50x100, колір блакиті, оброблений жовтою бахромою.

Герб.

Пісня.

5.2. Організаційна.

Кожна організація обирає самостійно свою символіку.

6. Нагороди ДЮМА

6.1. Республіка «Первоцвіт»:

Значки: «За відмінні успіхи у навчанні», «За зразкове виконання доручень».

6.2. Республіка «Винахідники»:

Значки: «За відмінні успіхи у навчанні», «Почесний громадянин ДЮМА», «Умілі руки», «Спортсмен», «Винахідник», «Юний натураліст».

Закон

Про вибори президента шкільної держави ДЮМА

I. Загальні положення.

1. Вибори президента шкільної держави проводяться за принципом загального рівня і прямого виборчого права при таємному голосуванні.

2. Виборчий процес здійснюється на засадах вільного і рівноправного висування кандидатів кожним класом школи.

3. Президентом шкільної держави може бути обраний учень, якому на день виборів виповнилось 14 років і який є учнем цієї ж школи.

4. Вибори президента шкільної держави є загальними: право обирати мають учні 5-11 класів школи.

5. Вибори президента шкільної держави є рівними: кожен виборець має 1 голос.

6. Голосування на виборах є таємним.

7. Право висувати кандидата в президенти шкільної держави має кожен класний колектив. Клас може висувати кількох кандидатів у президенти.

II. Організація і проведення виборів

1. Для проведення голосування створюється виборча комісія.

2. Виборча комісія:

- а) складає списки виборців;
 - б) встановлює форму виборчого бюлетеня;
 - в) проводить реєстрацію кандидатів у президенти;
 - г) встановлює результати виборів і оголошує їх.
- III. Передвиборна агітація.
1. Учень, який зареєстрований кандидатом у президенти, має право вести передвиборну агітацію.
 2. Кандидат повинен підготувати передвиборну програму.
 3. Права кандидата у президенти під час проведення агітації:
 - вільне відвідування уроків;
 - у будь-який час відвідувати той клас, у якому кандидат планує провести агітаційну компанію;
 - проводити агітаційну роботу на перервах та в позаурочний час.
- IV. Повідомлення про обрання президента оголошується головою виборчої комісії на загальношкільній лінійці.
- V. Президенту шкільної держави вручається відповідне посвідчення.
- VI. Обраним вважається кандидат, за якого проголосували більшість учнів, що взяли участь у голосуванні.
- VII. Вибори вважаються такими, що відбулися, якщо в них брало участь 50 % учнів школи.
- VIII. Президент обирається на час перебування в школі.
- IX. Якщо 2 і більше кандидатів набрали однакову кількість голосів, проводяться повторні вибори.

**Положення
про президента шкільної держави ДЮМА
загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №2 м. Шполи**

Затверджено на засіданні кабінету міністрів 18
вересня 2000 р.

1. Президент шкільної держави є головою учнівського колективу і виступає від його імені.
2. Президентом шкільної держави може бути обраний учень школи, який досяг віку 14 років, є активним учасником шкільних справ, має добрі оцінки з шкільних предметів.
3. Президент шкільної держави обирається учнями школи на основі загального рівня і прямого виборчого права шляхом таємного голосування на час перебування в школі.
4. Президент шкільної держави є головою учнівського самоврядування,
5. Президент школи:
 - виносить на розгляд кабінету міністрів питання, що турбують учнів школи;
 - має право браги участь у роботі педагогічних рад;
 - має право голосу при вирішенні питання подальшого перебування учнів в школі
 - скликає чергові засідання кабінету міністрів;
 - не має права передавати свої повноваження іншим особам;
 - координує діяльність міністерств;
 - рішення президента не залежні від рішень адміністрації школи з – питань учнівського самоврядування.
6. Повноваження президента припиняються у разі:
 - а) відставки;
 - б) неможливості виконання своїх повноважень за станом здоров'я;
 - в) закінчення школи.

Положення

про виборчу комісію по загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів №2 м. Шпола

Порядок роботи

1. Складання списків виборців.
2. Підготовка виборчої дільниці:
 - столи для виборчої дільниці;
 - кабіни для голосування;
 - скринька для голосування;
 - підготовка бюлетенів.
3. Початок голосування:
 - чітко за часом (о 8. 00)
 - продемонструвати виборцям пусту скриньку, потім її опечатати;
 - кожному виборцю – бюлетень з підписом члена виборчої комісії.
4. По закінченню:
 - сортування бюлетенів:
 - а) дійсні;
 - б) недійсні;
 - в) зіпсовані.

Недійсними визнаються бюлетені, в яких залишено 2 і більше кандидатів. Зіпсовані – розмалювані, перекреслені.

1. Дійсні бюлетені підраховуються.
2. Потім підраховуються голоси «за» і «проти» кожного кандидата.
3. Потім заповнюється протокол.
4. Голова виборчої комісії на лінійці оголошує підсумки виборів

Республіки «Первоцвіт», «Винахідники», «Наставники» – добровільні шкільні організації, створені для всебічного і патріотичного виховання та самовиховання молодших школярів. Організації об'єднують учнів, батьків, вчителів. Діяльність республік не суперечить Конституції України. У своїй діяльності вони керується статутом ДЮОМА. Керівна роль в республіках належить учителям, вихователям. На добровільних засадах в організаціях молодших класів співпрацюють класоводи.

Вищим керівним органом в республіках є засідання ради ДЮОМА. Воно складається з представників президента кожної організації та старост класів.

Міністерство інформації

Прес – центр учнівського представництва. Організовує та здійснює художнє оформлення шкільного інтер'єру, готує і проводить інформації з різних питань. Висвітлює цікаві шкільні традиції.

Інформаційна комісія. Інформує учнів, батьків, вчителів про всі події, які відбуваються в школі, різними засобами інформації (газета «Погляд», рекламні оголошення).

Міністерство дисципліни і порядку

Комісія охорони і порядку:

- надає допомогу педагогічному колективу школи у вихованні свідомої дисципліни, дотриманні учнями Правил для учнів;
- організовує чергування класних колективів по школі, на вечорах, призначає та інструктує відповідальних чергових;
- виховує в учнях бережливе ставлення до збереження шкільного майна;
- створює бригади учнів для ремонту меблів та шкільного інвентарю;
- призначає відповідальних за дотримання дисципліни та порядку, відвідування учнями школи;
- організовує випуск листків «Блискавка», «Тривожний сигнал», тощо. Використовує заходи виховного впливу до порушників дисципліни;
- виходить з пропозиціями на батьківський комітет, правління школи з питань поведінки учнів;

- здійснює контроль за діяльністю старостату;
- здійснює контроль за діяльністю шкільної їдальні.

Міністерство охорони здоров'я та спорту

Робота цього міністерства полягає в проведенні різних спортивних акцій, турнірів, туристичних змагань і походів. Голова міністерства повинен мати організаційні здібності, хорошу фізичну форму і бути прикладом для інших учнів. Члени міністерства повинні проявляти активність у різних спортивно-туристичних акціях, здійснювати нагляд за фізичною формою учнів та станом здоров'я. Пропагувати здоровий спосіб життя.

Міністерство культури

Культмасова комісія:

- керує проведенням культурно-масових справ організацією шкільних і класних вечорів, свят народного та шкільного календаря,
- розподіляє між класами та учнями доручення по підготовці цих заходів;
- організовує оформлення школи та класних кімнат;
- несе відповідальність за утримання та підготовку програми художньої частини і програму дозвілля;
- встановлює зв'язки з кінотеатрами, клубами, Будинками культури, Будинками дітей та молоді, музеями;
- домовляється про проведення лекцій, вечорів, екскурсій, кіно лекторій для учнів;
- вивчає побажання учнів щодо організації і роботи гуртків художньої самодіяльності, образотворчого мистецтва, проводить запис в гуртки. Організовує проведення конкурсів і оглядів художньої самодіяльності.

Міністерство освіти

Навчальна комісія

- організовує допомогу в разі потреби учням, які мають незадовільні оцінки;
- залучає учнів в гуртки, виступає з ініціативою про створення нових гуртків за інтересами;
- надає допомогу вчителям в організації тематичних вечорів, створенні лекторських груп тощо;
- бере участь в обладнанні навчальних посібників, дидактичного і роздаткового матеріалу, облік і збереження обладнання, ремонт і виготовлення нових дидактичних матеріалів в шкільних умовах;
- проводить заходи, направлені на підвищення якості знань учнів (предметні олімпіади, вечори, стінгазети, конкурси, огляди підручників);
- члени комісії беруть участь в підготовці і проведенні бесід в класах (про режим дня, виконання домашніх завдань, користь читання).

Міністерство милосердя

- надає допомогу ветеранам Великої Вітчизняної війни;
- співпрацює з дитячим садочком «Калинка»;
- організовує загони Милосердя («Сонячні промені»);
- організовує добродійні акції;
- організовує пошукову роботу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яковлев А. Методичні рекомендації з напрямків діяльності учнівського самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekdialog.org/main/index.php?option=com_content&view=article&id=133&catid=45&Itemid=59&lang=ru
2. Сайт ДЮМА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- <https://sites.google.com/site/vihovnarobota2012/polozenna>
3. Попкова С.І. Класне самоврядування - відмінна школа життя та будівництва демократичного суспільства.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pedvistavka.at.ua/publ/vikhovannja_i_rozvitok/vikhovna_vzaemodija/klasne_samovrjaduvannja_vidminna_shkola_zhittja_ta_budivnictva_demokraticznego_suspilstva/19-1-0-182
 4. Як організувати роботу учнівського самоврядування? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://refdb.ru/look/2362404.html>

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОПОПП
Зам. № 1342 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1